Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Socjologii i Pedagogiki

Kierunek: Socjologia

Osoby z niepełnosprawnościami w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Trudności i wyzwania.

Wykonali: Zofia Pawłowska,

Zofia Radecka,

Joanna Żochowska,

Jakub Teperek

Pod kierunkiem: dr Wojciech Mincewicz

Warszawa 2024/2025

Spis treści

Abstrakt 4
1. Wprowadzenie 5
1.1 Cel naukowy projektu i definicje 5
1.1.1 Cele szczegółowe 7
1.1.2 Pytania badawcze 8
1.1.3 Hipotezy badawcze 9
1.2 Znaczenie projektu 9
2. Metodyka realizacji projektu 13
2.1 Metody i techniki badań 13
2.2 Metody gromadzenia i analizy danych 15
2.3 Konstrukcja narzędzia badawczego 17
2.4 Charakterystyka zrealizowanej próby badawczej 18
2.5 Ograniczniki 22
3. Analiza i interpretacja wyników badań 24
3.1 Analiza porównawcza wybranych warszawskich szkół wyższych 24
3.1.1 Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 25
3.1.2 Uniwersytet Warszawski 30
3.1.3 Politechnika Warszawska 37
3.1.4 Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie 42
3.1.5 Szkoła Główna Handlowa w Warszawie 46
3.1.6 Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 48
3.1.7 Wnioski 51
3.2 Analiza ankiety ilościowej CAWI oraz badania jakościowego, wywiady z koordynatorami ds. osób z niepełnosprawnościami. 53
3.2.1 Świadomość studentów o osobach z niepełnosprawnościami i szerzonej pomocy 53
3.2.2 Bariery architektoniczne 57
3.2.3 Działania uczelni wspierające inkluzywność osób z niepełnosprawnościami. 58
3.2.4 Postawy społeczne wobec osób z niepełnosprawnościami 60
3.2.5 Wykluczenia osób z niepełnosprawnościami 62
3.2.6 Obowiązki koordynatorów ds. studentów z niepełnosprawnościami z ich perspektywy i współpraca studentów z niepełnosprawnościami z koordynatorami ds. osób z niepełnosprawnościami. 65

3.2.7 Nowoczesne technologie wspomagające na SGGW 68
3.2.8 Wnioski 69
3.3 Analiza eksperymentu 70
3.4 Analiza badania terenowego 73
3.4.1 Toalety dla osób z niepełnosprawnościami 75
3.4.2 Windy 76
3.4.3 Infrastruktura taka jak: podjazdy, krawężniki, dostosowanie drzwi frontowych 76
3.4.4 Odpowiednie oznaczenie dróg ewakuacyjnych 77
3.4.5 Dodatkowe uwagi 77
3.4.6 Wnioski 78
4. Podsumowanie i rekomendacje 80
Bibliografia 86
Aneksy 90
Aneks 1. Ankieta CAWI 90
Aneks 2. Scenariusz wywiadu 96
Aneks 3. Mapka dostępności SGGW 98
Aneks 4. Konspekt projektu badawczego – tabela. 99
Aneks 5. Klucz kategoryzacyjny – wywiady IDI. 102
Spis wykresów 108
Spis rysunków 108
Spis tabel 108

Abstrakt

W badaniu przeanalizowano trudności i wyzwania, z jakimi spotykają się osoby z niepełnosprawnościami w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie w codziennym funkcjonowaniu. W fazie początkowej raportu, przedstawiono cele szczegółowe, jak i hipotezy oraz pytania badawcze. Wyjaśniono pojęcie niepełnosprawności na podstawie istniejącej literatury przedmiotu oraz skupiono się na istniejących wykluczeniach, zarówno społecznych jak i architektonicznych na uczelni. Temat niepełnosprawności, mimo, że często nagłaśniany ciągle spotyka się ze stygmatyzacją i niezrozumieniem lub lekceważeniem potrzeb osób z ograniczeniami. W badaniu przedstawiono występujące trudności z perspektywy osób wspomagających z ramienia uczelni - koordynatorów do spraw osób z niepełnosprawnościami, oraz z perspektywy studentów uczelni w celu zbadania poziomu ich świadomości na temat istnienia możliwych wykluczeń. Dogłębnie sprawdzono i przeanalizowano przygotowanie uczelni, pod kątem przystosowań i barier architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami. W fazie finalizacji badania, przedstawione zostały wnioski oraz rekomendacje mogące znaleźć zastosowanie w praktykach stosowanych na uczelni.

Słowa kluczowe: studenci z niepełnosprawnościami, bariery architektoniczne, wykluczenia, SGGW, dostępność infrastrukturalna w szkolnictwie wyższym, świadomość, inkluzywność.

1. Wprowadzenie

W tym rozdziale zostały szczegółowo opisane cele badawcze projektu, przedstawiono pytania badawcze oraz sformułowane na ich podstawie hipotezy. Wyjaśniono pojęcie "niepełnosprawności" opierając się na istniejącej literaturze przedmiotu oraz skupiono się na rzeczywistych wykluczeniach, z którymi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami, zarówno społecznych jak i architektonicznych w szkołach wyższych. Przedstawiono także znaczenie projektu w aspekcie społecznym oraz naukowym, które pomogło badaczom w wyborze właśnie tego tematu do dalszej eksploracji.

1.1 Cel naukowy projektu i definicje

Głównym celem naukowym projektu był opis i eksploracja tematu dotyczącego osób z niepełnosprawnościami uczęszczających do Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (dalej SGGW). Według United Nations Information Centre (UNIC)[1], nie istnieje jedna, powszechna uznana definicja niepełnosprawności. Sam termin niepełnosprawności oraz osób z niepełnosprawnością jest różnie rozumiany i definiowany, zarówno w nauce, jak i prawie. "(...) niepełnosprawność jest pojęciem ewoluującym (...) niepełnosprawność wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowych, które utrudniają tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami"[2]. Światowa Organizacja Zdrowia (ang. World Health Organization, WHO) wprowadza kilka pojęć niepełnosprawności, rozróżniając typy na stan zdrowia człowieka. Wymieniamy: niesprawność (ang. *impariment*), niepełnosprawność (ang. *disability*), ograniczenie w pełnieniu ról społecznych (ang. *handicap*)[3]. "Według Światowej Organizacji Zdrowia, osoba z niepełnosprawnościami, to taka, która nie może samodzielnie, częściowo lub całkowicie zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznej lub psychicznej. Wpływa to na jego stan i podejmowanie działań w celu zwalczenia niedyspozycji zdrowotnej poprzez szukanie kompetentnej pomocy"[4]. Sejm Rzeczypospolitej Polski, określa osoby z niepełnosprawnościami jako "osoby,

[1] United Nations Information Centre, https://www.unic.un.org.pl/niepelnosprawnosc/definicja.php (dostęp online: 20.10.2024).
[2] Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r., Dz. U. 25 października 2012, poz. 1169.
[3] United Nations Information Centre, https://www.unic.un.org.pl/niepelnosprawnosc/definicja.php (dostęp online: 20.10.2024).
[4] K. Biel-Ziółek, *Wpływ barier mentalnych, społecznych i zawodowych na jakość życia osób chorych lub niepełnosprawnych*, Nauczyciel i Szkoła, Kraków 2017, s. 15. za: W. Galewicz, *Zdrowie jako prawo człowieka*, Kraków 2014, s. 60, 65.

których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa, trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę, oraz pełnienie ról społecznych”[5]. W publikacji Marka M. Tytko o tytule „O kształceniu studentów niepełnosprawnych w uniwersytecie”[6], zostają przedstawione dwa główne modele rozumienia niepełnosprawności: medyczny i interaktywny (społeczny). Model medyczny traktuje niepełnosprawność jako deficyt, który można (jeśli to możliwe) leczyć lub rehabilitować. Model interaktywny z kolei postrzega niepełnosprawność jako różnicę, której skutki wynikają z interakcji jednostki ze społeczeństwem. Podejście medyczno-interaktywne, czyli humanistyczno-medyczne, w pełni „ludzkie” i „specjalistyczne” zarazem, jest możliwe, w ten sposób uzyska się maksymalny efekt, zjednoczenie wszystkich możliwych, specjalistycznych sił wspomagających: lekarzy, rehabilitantów, pielęgniarek, psychologów-terapeutów, pedagogów, łącznie z aktywizacją społeczności.

Zagadnienie zostało podjęte z kilku kluczowych powodów o istotnym znaczeniu społecznym, akademickim oraz praktycznym. Po pierwsze, problematyka integracji i wspierania osób z niepełnosprawnościami w systemie szkolnictwa wyższego jest jednym z kluczowych wyzwań współczesnych instytucji edukacyjnych, które dążą do realizacji idei dostępności i inkluzywności. Z licznych opracowań wynika, że w ostatnich latach obserwujemy wzrost liczby studentów z niepełnosprawnością i doktorantów na uczelniach wyższych oraz uzyskania przez nich dyplomów. “Wśród niesprawności na uczelniach wyższych przeważa niepełnosprawność ruchowa i psychiczna, w tym osoby niewidome i słabowidzące oraz niesłyszące i słabo słyszące”[7]. Według badań przeprowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli[8] – 31% studentów i doktorantów z niepełnosprawnościami to osoby z dysfunkcją narządu ruchu, 7% to osoby niesłyszące lub słabosłyszące, 9% osoby niewidome lub słabowidzące, a 53% to osoby z innymi rodzajami niepełnosprawności. Wybór tego tematu miał stanowić zatem odpowiedź na rosnące zapotrzebowanie na badania w obszarze zróżnicowanego dostępu do edukacji, a także na potrzebę identyfikacji barier, które wciąż

[5] Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r., MP 1997 nr 50 poz.474 i 475. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19970500475/O/M19970475.pdf (dostęp online: 20.10.2024).

[6] M. Tytko, *O kształceniu studentów niepełnosprawnych w uniwersytecie*, Polska Myśl Pedagogiczna, II , Nr 2, 2016, s. 359–378.

[7] M. Sitkowska-Wójcik, *Osoby z niepełnosprawnościami na uczelniach wyższych (wybrane aspekty)*, Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne 1 (17), 2024, s. 42.

[8] Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli. Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych*, Nr ewid. 78/2018/P/18/087/LOL https://www.nik.gov.pl/plik/id,18209,vp,20806.pdf (dostęp online: 21.10.2024).

utrudniają pełne uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu akademickim. Przeprowadzona została analiza warunków funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami na terenie uczelni. Badanie miało na celu szczegółowe zidentyfikowanie barier, z jakimi osoby te mogą się spotykać, zarówno w sferze infrastrukturalnej, jak i społecznej, a także ocenę działań podejmowanych przez uczelnię na rzecz inkluzji i wsparcia tej grupy studentów.

1.1.1 Cele szczegółowe

Przedmiotem badania była przede wszystkim ocena przystosowania budynków i przestrzeni akademickiej uczelni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (CEL 1), ze szczególnym uwzględnieniem dostępności architektonicznej, technologicznej oraz informacyjnej. "Odpowiedzią na potrzeby niepełnosprawnych studentów jest też sukcesywna likwidacja barier architektonicznych na uczelniach. Niestety w Polsce wiedza odnośnie tzw. projektowania uniwersalnego nadal jest niszowa. Wprowadzane przez poszczególne uczelnie rozwiązania nie zawsze spełniają oczekiwania ich adresatów"[9].

Po drugie, wybór tematu wynikał z przekonania o konieczności podjęcia szczegółowych badań w polskich realiach, gdzie kwestia dostępności uczelni wyższych dla osób z niepełnosprawnościami wciąż pozostaje niedostatecznie zbadana. Z jednej strony, instytucje akademickie podejmują różnorodne działania mające na celu wsparcie tej grupy, z drugiej zaś, brakuje holistycznych analiz pozwalających ocenić, na ile te działania są skuteczne, jakie istnieją luki w ich realizacji oraz jakie problemy i wyzwania są nadal aktualne. Decyzja o wyborze tego tematu była również uzasadniona potrzebą zbadania, jak zmieniające się technologie oraz rozwój narzędzi cyfrowych wpływają na poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim (C2). Istotnym elementem analizy były nowe technologie, ich potencjał oraz rzeczywiste zastosowanie w kontekście poprawy dostępności edukacyjnej i ułatwienia codziennego funkcjonowania studentów z niepełnosprawnościami. Projekt uwzględnił również doświadczenia osób z niepełnosprawnościami lub koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami (C3), którzy pełnią kluczową rolę w organizacji wsparcia akademickiego i społecznego, co pozwoliło na lepsze zrozumienie praktycznych wyzwań związanych z udzielaniem pomocy tej grupie studentów. "Niezwykle ważna okazuje się pomoc osobista ze strony osób odpowiedzialnych za pomoc osobie niepełnosprawnej w wykonywaniu niektórych codziennych działań"[10].

[9] M. Czerw, E. Karpuszenko, D. Kukla, *Niepełnosprawni w szkolnictwie wyższym - stan obecny i perspektywy*, Szkoła - Zawód - Praca, nr 18/2019, Częstochowa 2019, s. 157.
[10] K. Biel-Ziółek, *Wpływ barier mentalnych, społecznych i zawodowych na jakość życia osób chorych lub niepełnosprawnych*, Nauczyciel i Szkoła, Kraków 2017, s. 27.

Wybór tego tematu był także wynikiem chęci pogłębienia wiedzy na temat świadomości i opinii oraz powstałych z nich postaw społecznych w kontekście niepełnosprawności (C4). W dobie promowania wartości takich jak różnorodność i równość, konieczne staje się lepsze zrozumienie, w jakim stopniu środowisko akademickie – zarówno studenci, jak i kadra – jest przygotowane do współpracy i integracji z osobami z niepełnosprawnościami. Kolejnym ważnym aspektem projektu była analiza strategii i działań realizowanych przez uczelnię w celu przeciwdziałania możliwej stygmatyzacji osób z niepełnosprawnościami oraz ocena, w jakim stopniu uczelnia wspiera tych studentów poprzez dedykowane formy pomocy (C5). Badanie obejmowało zarówno kwestie związane z dostępnością usług psychologicznych, socjalnych, jak i technologicznych oraz architektonicznych, które mogą wspierać proces kształcenia oraz integracji osób z niepełnosprawnościami. Rezultaty badań posłużyły do sformułowania rekomendacji mających na celu poprawę dostępności oraz jakości wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami na uczelni, co przyczyni się do ich pełniejszej integracji w procesie edukacyjnym oraz społecznym.

1.1.2 Pytania badawcze

W oparciu o przedstawione cele naukowe, sformułowano poniższe pytania badawcze dotyczące możliwości istnienia barier architektonicznych, świadomości studentów, strategii wsparcia oraz istniejących technologii cyfrowych na uczelni.

- Jakie są główne bariery architektoniczne i społeczne, z którymi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami na SGGW?
- Jaki jest poziom świadomości studentów SGGW na temat niepełnosprawności?
- Jakie strategie wsparcia stosuje SGGW w celu integracji studentów z niepełnosprawnościami i przeciwdziałania stygmatyzacji?
- Jak technologie cyfrowe (np. narzędzia e-learningowe) wpływają na poprawę dostępności edukacji dla studentów z niepełnosprawnościami?
- Jakie różnice w dostępności i wsparciu dla osób z niepełnosprawnościami występują między SGGW a innymi uczelniami w Polsce?
- Jakie są doświadczenia studentów niepełnosprawnych/koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami, dotyczące wsparcia studentów z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim?[11]

[11] Więcej o tym w akapicie “Ograniczniki”.

1.1.3 Hipotezy badawcze

Na podstawie postawionych pytań badawczych, sformułowano następujące hipotezy:

- Budynki SGGW nie są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co utrudnia im codzienne funkcjonowanie w środowisku akademickim. (HIPOTEZA1)
- Nowe technologie stosowane w SGGW poprawiają dostęp do edukacji dla osób z niepełnosprawnościami. (H2)
- Poziom świadomości na temat niepełnosprawności wśród studentów SGGW jest niski, co wpływa na ich marginalizację. (H3)
- W SGGW podejmowane są działania przeciw stygmatyzacji i wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami. (H4)
- SGGW stopniowo zwiększa dostępność kampusu dla osób z niepełnosprawnościami dzięki dofinansowaniu sektora. (H5)
- SGGW zapewnia pomoc dla osób z niepełnosprawnościami w postaci zapomogi socjalnej. (H6)
- SGGW zapewnia instytucjonalną pomoc dla osób z niepełnosprawnościami w postaci pomocy psychologicznej. (H7)

1.2 Znaczenie projektu

Podjęcie tematu osób z niepełnosprawnościami wynikało z braku lub niedostatecznej promocji wcześniejszych systematycznych badań dotyczących sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. W przeciwieństwie do naszej rodzimej uczelni, kompleksowe analizy środowisk akademickich pod względem dostępności i pomocy dydaktycznych dla osób niepełnosprawnych zostały przeprowadzone na przestrzeni kilku ubiegłych lat m.in. na Uniwersytecie Łódzkim i Jagiellońskim. Brak rzetelnych i aktualnych danych zebranych w SGGW w zakresie dostępności infrastruktury, poziomu świadomości społecznej oraz działań na rzecz zwalczania stygmatyzacji sprawił, że uznaliśmy za konieczne zajęcie się tym zagadnieniem. Niedostateczna liczba dotychczasowych analiz ogranicza możliwość pełnego zrozumienia specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a także utrudnia opracowanie skutecznych strategii wspierających ich funkcjonowanie na uczelni. Nasze badanie miało na celu wypełnienie tej luki, poprzez eksploracje oraz opis istniejących problemów i stworzenie podstaw do dalszych działań mających na celu poprawę dostępności i równości szans w środowisku akademickim.

Kolejnym ważnym aspektem, który pomógł w wyborze tematyki, jest fakt, że coraz więcej osób z niepełnosprawnościami podejmuje studia wyższe, a także je kończy. W 1998 r. było to zaledwie 0,08% ogółu studentów, gdy w 2013 r. wynosili oni 1,88% ogółu osób studiujących[12]. Po roku 2013 zauważono spadek liczby niepełnosprawnych studentów i doktorantów w uczelniach, jednakże od 2014 roku do 2017 ich procent, w ogóle osób studenckich trzyma się na poziomie około 2%[13]. Współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych z wykształceniem wyższym na przestrzeni ostatnich lat stale rośnie. W II kwartale 2013 roku był na poziomie 47,2%, natomiast w II kwartale 2020 r. wynosił 61,7%[14].

Badania w Polsce opierają się głównie na zidentyfikowaniu barier oraz metod wsparcia dla osób z niepełnosprawnością. Większość badaczy wskazuje za istotne podejście holistyczne w wprowadzaniu skutecznych form wsparcia, które mogłyby zniwelować istniejące bariery. Mimo to, z naszej wstępnej analizy wynika, że niewiele polskich publicznych uczelni zdołało kompleksowo przyjrzeć się temu zagadnieniu.

Studentów z niepełnosprawnościami można podzielić na kilka grup w zależności od ich typu niepełnosprawności. Najczęściej są to studenci z dysfunkcją narządu ruchu, osoby niewidome i niedowidzące, osoby niesłyszące i słabosłyszące, a także z innymi niepełnosprawnościami, w tym kardiologicznymi, diabetologicznymi, epileptycy[15]. Niepełnosprawność ruchowa jest związana z ograniczeniem lub całkowitym brakiem zdolności do wykonywania czynności w zakresie poruszania się ciała człowieka. Wynika to z zaburzeń pracy kończyn, wypadków, chorób lub przez zmiany rozwojowe. Magdalena Sitkowska-Wójcik[16], omawia trudności, z jakimi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami w szkolnictwie wyższym. W swoim artykule[17] zidentyfikowała kilka rodzajów wsparcia, jakie

---

[12] Maciąg R., *Stygmatyzacja osób z niepełnosprawnościami w procesie edukacji. Jak badać zjawisko niepełnosprawności. Szanse i zagrożenia założeń teoretycznych i metodologicznych studiów nad niepełnosprawnością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020.

[13] Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli. Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych*, Nr ewid. 78/2018/P/18/087/LOL https://www.nik.gov.pl/plik/id,18209,vp,20806.pdf (dostęp online: 22.10.2024)

[14] Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, *Badanie aktywności ekonomicznej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym według wykształcenia (BAEL)*. 2024, dostęp online: (20.10.2024) https://niepelnosprawni.gov.pl/p,81,bael/. za: M. Sitkowska-Wójcik, *Osoby z niepełnosprawnościami na uczelniach wyższych (wybrane aspekty)*, Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne 1 (17), 2024, s. 42.

[15] A. Kumaniecka-Wiśniewska, E. Zakrzewska-Manterys, *Studiowanie w narracjach niepełnosprawnych studentów*. „Studia socjologiczne", t. 213, nr 2, 2014, s. 129–152. za: R. Maciąg, *Stygmatyzacja osób z niepełnosprawnościami w procesie edukacji. Jak badać zjawisko niepełnosprawności. Szanse i zagrożenia założeń teoretycznych i metodologicznych studiów nad niepełnosprawnością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020.

[16] M. Sitkowska-Wójcik, *Osoby z niepełnosprawnościami na uczelniach wyższych (wybrane aspekty)*, Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne 1 (17), 2024.

[17] Tamże.

uczelnie mogą zaoferować, w tym dostosowanie przestrzeni i form zajęć do specyficznych potrzeb osób z różnymi typami niepełnosprawności, np. niedosłyszących, niewidomych czy osób z niepełnosprawnościami ruchowymi. Nawiązując do owego artykułu należało zastanowić się jak uczelnie wyższe powinny zapewniać wsparcie dla studentów i innych osób w procesie kształcenia. Mówiąc o niesprawności ruchowej, uczelnia powinna: dostosować architektonicznie uczelnie, w tym likwidować bariery architektoniczne – zajęcia powinny odbywać się w bliskiej odległości pomiędzy budynkami i salami, w celu swobodnego przemieszczania się.

Magdalena Bełza-Gajdzica, w swoim artykule[18] – w nawiązaniu do teorii wielkiej piątki cech osobowości, wytwarza typologie studentów z niepełnosprawnościami, zaznaczając powiązanie właśnie z ich typami osobowości. Wymieniamy studenta *ekshibicjonistę* - czyli studenta, który nie wstydzi się własnej niepełnosprawności. Jest to osoba mówiąca otwarcie o nich, nie ukrywa swoich ograniczeń i możliwości. Mocno eksponuje swoją niepełnosprawność. Kolejnym typem jest student *incognito widoczny*, czyli osoba, która wchodzi w relacje z rówieśnikami, wykładowcami, pracownikami uczelni jako osoba pełnosprawna. Jednakże można zauważyć pewne cechy, zachowania, które określają ją jako osobę z niepełnosprawnościami. Trzecim typem jest *incognito niewidoczny* – czyli student, który posiada orzeczenie o niepełnosprawności, jednakże z własnych powodów nie ujawnia się jako osoba niepełnosprawna. Różni się od incognito widocznego, również tym, iż dostrzeżenie pewnych cech i zachowań wskazujących na niepełnosprawność jest niezwykle trudne. Ostatnim typem studenta z niepełnosprawnościami, wymienianym przez Bełze-Gajdzic, jest *normals* – czyli student, który wchodzi w przestrzeń akademicką jako osoba pełnosprawna, nie ukrywająca swojego zaburzenia. W sytuacji, w której może przyznać się do niepełnosprawności robi to bez skrępowania i bez oczekiwań wobec innych.

Odnosząc się do studentów oraz innych osób korzystających z procesu kształcenia znaczna część osób z zaburzeniami nie korzysta ze wsparcia w ramach tej niesprawności. Wynika to m.in. z faktu, że studenci i inni uczestnicy procesu kształcenia z niepełnosprawnościami i zaburzeniami psychicznymi nie chcą się ujawniać m.in. w obawie przed negatywnymi reakcjami otoczenia i stygmatyzacją. “Student z niepełnosprawnością ma możliwość ubiegania się o wsparcie instytucjonalne. Warunkiem koniecznym jest tu okazanie orzeczenia o niepełnosprawności. W wielu przypadkach, tam, gdzie niepełnosprawność nie jest

[18] M. Bełza-Gajdzieca, *Student niepełnosprawny - różne oblicza zachowań na marginesie Teorii Wielkiej Piątki Cech Osobowości*, Studia Pedagogiczne, T. 70, 2016, s. 255–264.

widoczna, orzeczenie o niepełnosprawności nie jest ujawniane”[19]. Studenci z niepełnosprawnościami mogą obawiać się stygmatyzacji oraz wykluczenia. “Ujawnienie zaburzeń może prowadzić również do wykluczenia jednostki ze studenckiej społeczności. Oczywiście nie należy traktować takiej sytuacji jako reguły. Klarowne i szczere wyjaśnienie swojej sytuacji często sprzyja akceptacji i symetrycznym relacjom”[20]. Ponadto, jak pisze Sitkowska-Wójcik[21], ”często jako psycholog jest zatrudniona osoba, która współpracuje ze studentami i pracownikami także na innych płaszczyznach, co może wzbudzać pewne obawy związane z poufnością. Znaczna część uczelni stawia na nieodpowiednią bądź niedostateczną promocję wsparcia psychologicznego przez ośrodki akademickie.”

Wyniki badań posłużyły do opracowania konkretnych rekomendacji dla władz uczelni w zakresie poprawy dostępności infrastruktury oraz wsparcia psychologicznego i społecznego dla studentów z niepełnosprawnościami. Projekt stanowi ważny głos w debacie nad inkluzywnością w szkolnictwie wyższym.

[19] M. Czerw, E. Karpuszenko, D. Kukla, *Niepełnosprawni w szkolnictwie wyższym – stan obecny i perspektywy*, Szkoła - Zawód - Praca, nr 18/2019, Częstochowa 2019, s.154.
[20] M. Czerw, E. Karpuszenko, D. Kukla, *Niepełnosprawni w szkolnictwie wyższym – stan obecny i perspektywy*, Szkoła - Zawód - Praca, nr 18/2019, Częstochowa 2019, s. 155.
[21] M. Sitkowska-Wójcik, *Osoby z niepełnosprawnościami na uczelniach wyższych (wybrane aspekty)*, Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne 1 (17), 2024, s. 44.

2. Metodyka realizacji projektu

Badania zostały przeprowadzone w trzech następujących po sobie, wzajemnie powiązanych i spójnych fazach, obejmujących kolejne etapy prac badawczych.

Faza pierwsza polegała na szczegółowej i dogłębnej analizie danych zastanych. Analizowana była polska literatura przedmiotu, czyli dostępne artykuły dotyczące niepełnosprawności, wyzwań, trudności, stygmatyzacji, a także możliwych im przeciwdziałań jak i inkluzywności. *Desk research* zawierał także dogłębne przestudiowanie dokumentów prawnych, dokumentów dotyczących dostępności, jak i również zapomóg oraz podejmowanych działań wspierających studentów z niepełnosprawnościami, na publicznych uczelniach warszawskich (SGGW, UW, PW, SGH, UKSW, APS). W fazie pierwszej ważnym aspektem było dotarcie do wszelkich możliwych informatorów, którzy są w stanie zapewnić informacje, które są niezbędne do poprawnego przeprowadzenia badania. W tej fazie projektu badawczego zajmiemy się utworzeniem narzędzi badawczych, potrzebnych do przeprowadzenia czynności z metod ilościowych (ankieta CAWI), metod jakościowych (wywiady IDI) oraz terenowej obserwacji. Ta faza została zakończona walidacją kwestionariusza ankietowego poprzez zainicjowanie badania pilotażowego, na wybranych studentach trzeciego roku socjologii stacjonarnej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Faza druga, która była newralgiczną częścią badania, polegała na przeprowadzeniu ankiety ilościowej, pogłębionych wywiadów IDI (ang. *Individual in-Depth Interview*) oraz obserwacji terenowej. To w tym momencie pojawiły się możliwe zagrożenia i ryzyko – czyli możliwy brak próby badawczej (wywiady IDI).

Faza trzecia skupiała się na analizie danych zebranych z ankiet CAWI, utworzeniu kluczy kategoryzacyjnych dla wykonanej obserwacji oraz dla przeprowadzonych wywiadów. W tej fazie powstał także obszerny raport badawczy i zostały przedstawione problemy powstałe w badaniu. Zaproponowane zostały możliwe rekomendacje dla przyszłych badaczy, chętnych podjęcia tematyki osób niepełnosprawnych na uczelniach wyższych.

2.1 Metody i techniki badań

W celu przeprowadzenia badania, została zastosowana triangulacja metodologiczna, łączącą możliwości badań ilościowych z badaniami jakościowymi. Pomogło to w zaimplementowaniu wielu metod dla zbadania pojedynczego problemu. Triangulacja była w stanie zapewnić wzajemną weryfikację rezultatów badawczych uzyskanych za pomocą wykorzystywanych metod i narzędzi (analiza danych zastanych, ankieta, wywiad oraz

obserwacja). Zastosowanie triangulacji metodologicznej jak i triangulacji danych w badaniach miało na celu połączenie różnych podejść badawczych, co prowadzi do uzyskania pełniejszego obrazu badanych zjawisk. Integracja metod ilościowych i jakościowych nie tylko wzbogaciła analizy, ale także przyczyniła się do zwiększenia wiarygodności wyników. Triangulacja pozwoliła na wzajemne potwierdzenie uzyskanych rezultatów, co było istotne dla zapewnienia rzetelności przeprowadzonych badań.

Metoda analizy dokumentów oraz analiza porównawcza pomogły w dogłębnym przestudiowaniu dokumentów prawnych, dokumentów dotyczących dostępności, jak i również zapomóg oraz podejmowanych działań wspierających studentów z niepełnosprawnościami, na publicznych wybranych przez nas uczelniach warszawskich, ze względu na podejmowaną przez nie tematykę niepełnosprawności wśród studentów (SGGW, UW, PW, SGH, UKSW, APS).

W celu zbudowania podstaw teoretycznych pracy, a także możliwości utworzenia kwestionariusza do badania ilościowego posłużyła analiza danych zastanych. Została zastosowana w celu eksploracyjnym, a także poszerzającym wcześniejsze ustalenia. Badanie ilościowe zostało przeprowadzone techniką ***Computer Assisted Web Interviewing*** (CAWI). "CAWI umożliwiają też badanie innych trudno dostępnych grup celowych: np. osób zainteresowanych określoną tematyką"[22]. Populacją badania byli studenci uczący się w Szkole Głównej Gospodarstwie Wiejskiego w Warszawie, na wszystkich możliwych kierunkach, stopniach oraz trybach. Metoda doboru próby była oparta na dostępności ankietowanych. Założono uzyskanie respondentów w liczbie *N=120*. Badanie właściwe poprzedzone zostało badaniem pilotażowym mającym na celu uszczegółowienie i udoskonalenie narzędzia badawczego, które zostało przeprowadzone na studentach trzeciego roku socjologii. Wyniki badania pilotażowego nie zostały włączone do próby właściwej, posłużyły jedynie do ulepszenia narzędzia badawczego. Celem ankiety była analiza postaw i świadomości studentów na temat niepełnosprawności oraz diagnoza opinii i postrzegania studentów z niepełnosprawnościami w SGGW.

Materiał badawczy, który pozwolił zweryfikować rzetelność danych zastanych, pochodził z Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI). Wywiady IDI (*N=6*), prowadzone z wydziałowymi koordynatorami ds. osób z niepełnosprawnościami dotyczące wsparcia studentów z niepełnosprawnościami, pozwoliły usystematyzować i poszerzyć

[22] J. Przewłocka, *CAWI–specyfika, wykorzystanie, perspektywy rozwoju*, Ewaluacja wobec wyzwań stojących przed sektorem finansów publicznych, 2009 s. 99

wiedzę.

W celu analizy przystosowania infrastruktury Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie do potrzeb niepełnosprawnych studentów, została zastosowana metoda terenowa, czyli obserwacja.

W dążeniu do dogłębnego zrozumienia oraz identyfikacji barier architektonicznych na kampusie przeprowadzono także obserwacji uczestniczącej w formie eksperymentu. W jego przebiegu, jedna z osób z ekipy badawczej poruszając się z zasłoniętymi oczami badała wpływ infrastruktury kampusu na codzienne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami. Ta część badania została szczegółowo opisana i posłuży nam w dalszej analizie problemu. Eksperyment został przeprowadzony za pośrednictwem jednego z członków grupy badawczej, który został wyposażony w opaskę na oczy, co pozwoliło na symulację poruszania się po kampusie z perspektywy osoby niewidomej. Wyznaczona osoba rozpoczęła przemieszczanie się od głównego wejścia Biblioteki Głównej SGGW. Przechodziła przez kluczowe obszary, takie jak chodniki, ulice i inne strategiczne miejsca, które mogą stwarzać potencjalne trudności. Uczestnik poruszał się przy asyście drugiego członka ekipy badawczej który zapisywał wszelkie obserwacje dotyczące trudności w poruszaniu się, takich jak: problematyczne przeszkody, trudności w lokalizacji wejść czy brak wyraźnych oznaczeń dla osób niewidomych. Po zakończeniu trasy, uczestnik eksperymentu został poproszony o odpowiedź na pytania dotyczące subiektywnych odczuć związanych z dostępnością kampusu. Ocenił poziom komfortu i bezpieczeństwa oraz wskazał elementy infrastruktury, które uważał za najbardziej problematyczne. Dane zebrane podczas eksperymentu pozwoliły na ocenę dostępności kampusu z perspektywy osoby niewidomej i umożliwiły opracowanie rekomendacji dla uczelni. Dodatkowo zostały one wykorzystane do zweryfikowania później uzyskanych wyników obserwacji terenowej kampusu.

2.2 Metody gromadzenia i analizy danych

Do przeprowadzenia badania wykorzystano zróżnicowane metody gromadzenia i analizy danych, co pozwoliło na uzyskanie kompleksowych informacji na temat świadomości, doświadczeń oraz barier związanych z funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim.

W celu realizacji części ilościowej badania, której celem było określenie poziomu świadomości studentów, a także ich doświadczeń i postrzeganych barier, opracowano kwestionariusz ankiety internetowej w formacie CAWI. Narzędzie to zostało zaprojektowane za pomocą platformy Google Forms, co zapewniło jego intuicyjność, szeroką dostępność oraz

możliwość szybkiego i sprawnego zbierania danych od respondentów. Pytania obejmowały zarówno zagadnienia związane z postrzeganiem osób z niepełnosprawnościami, jak i znajomością dostępnych na uczelni rozwiązań wspierających ich funkcjonowanie. Dodatkowo, kwestionariusz umożliwiał respondentom wyrażenie opinii na temat ewentualnych problemów i wyzwań, jakie dostrzegają w kontekście integracji osób z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim. Struktura ankiety uwzględniała zarówno pytania zamknięte, umożliwiające analizę statystyczną, jak i pytania otwarte, które pozwalały na zebranie bardziej szczegółowych odpowiedzi, stanowiących cenne uzupełnienie danych ilościowych. Zastosowanie metody CAWI nie tylko przyspieszyło proces gromadzenia danych, ale także zwiększyło dostępność badania, umożliwiając dotarcie do szerokiego grona studentów w krótkim czasie.

Do gromadzenia danych jakościowych z wywiadów wykorzystano aplikację Dyktafon, wbudowaną w smartfony z systemem iOS oraz Android. Aplikacja ta pozwoliła na wygodne i niezawodne nagrywanie rozmów w wysokiej jakości dźwięku, co było kluczowe dla późniejszej analizy danych. Dzięki prostocie obsługi i mobilności urządzeń, nagrywanie mogło odbywać się w różnych miejscach, w zależności od preferencji i wygody respondentów, co dodatkowo zwiększało komfort uczestników wywiadów. Nagrania zgromadzone za pomocą aplikacji Dyktafon zostały zabezpieczone przed utratą poprzez ich zapis w formie cyfrowej oraz przechowywanie na zabezpieczonych nośnikach. W dalszym etapie badania utworzono transkrypcję plików audio, czyli wywiady zostały przepisane w formie tekstowej w aplikacji Microsoft Word, co umożliwiło dokładną analizę treści wywiadów i łatwiejsze zakodowanie. Takie podejście pozwoliło na uzyskanie szczegółowych i rzetelnych danych jakościowych, które stanowiły podstawę do formułowania wniosków i rekomendacji związanych z doświadczeniami oraz potrzebami osób z niepełnosprawnościami. W przypadku, gdy respondent nie wyraził zgody na nagrywanie wywiadu za pomocą dyktafonu, prowadzący sporządzał ręczne notatki podczas rozmowy. Następnie, w celu uporządkowania i dalszej analizy, notatki te były przepisywane do wersji cyfrowej przy użyciu aplikacji Microsoft Word. Transkrypcje oraz sporządzone notatki stały się podstawą do opracowania kodu kategoryzacyjnego, który umożliwił przeprowadzenie systematycznej analizy jakościowej zebranych informacji. Proces ten obejmował identyfikację powtarzających się w odpowiedziach respondentów motywów, tematów oraz kluczowych zagadnień. Na tej podstawie stworzono zestaw kategorii i podkategorii, które uporządkowały zebrane dane i stanowiły fundament ich szczegółowej interpretacji.

Do analizy danych zebranych za pomocą ankiety CAWI wykorzystano specjalistyczne

oprogramowanie statystyczne SPSS (ang. *Statistical Package for the Social Sciences*). Narzędzie to umożliwiło przeprowadzenie zaawansowanych analiz ilościowych, co pozwoliło na wydobycie istotnych wniosków z dużego zestawu danych. Proces analizy rozpoczął się od odpowiedniego przygotowania danych, które obejmowało wprowadzenie wyników ankiety do systemu oraz ich wstępne przetworzenie. Kluczowym etapem było zakodowanie zmiennych, czyli przypisanie odpowiednich wartości liczbowych do poszczególnych odpowiedzi. Kodowanie to nie tylko zapewniło spójność i czytelność danych, ale także umożliwiło przeprowadzenie różnorodnych analiz statystycznych.

Badanie terenowe w formie obserwacji zostało zakodowane i przeanalizowane przy użyciu programu Microsoft Excel. Dane zebrane podczas obserwacji zostały wprowadzone w systemie zero-jedynkowym, gdzie wartość "0" oznaczała brak, a "1" istnienie określonych elementów architektonicznych w badanych budynkach. Analiza obejmowała zarówno stary, jak i nowy kampus, umożliwiając szczegółowe porównanie stopnia przystosowania infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Każdy budynek został oceniony pod kątem obecności takich udogodnień jak windy, podjazdy, szerokie drzwi, tabliczki w języku Braille'a czy dostosowane toalety. Dzięki przejrzystości systemu zero-jedynkowego możliwe było szybkie zidentyfikowanie braków w infrastrukturze i stworzenie syntetycznego obrazu poziomu dostępności architektonicznej na obu kampusach. Następnie dane te zostały poddane analizie porównawczej, co pozwoliło na wskazanie kluczowych obszarów wymagających poprawy oraz wyciągnięcie wniosków dotyczących dalszego dostosowywania przestrzeni akademickiej.

2.3 Konstrukcja narzędzia badawczego

W badaniu zastosowano kilka różnorodnych narzędzi badawczych, które umożliwiły kompleksowe podejście do analizy zagadnień związanych z dostępnością uczelni dla osób z niepełnosprawnościami.

W celu zweryfikowania przystosowania infrastruktury uczelni do potrzeb studentów z niepełnosprawnościami opracowano autorskie narzędzie badawcze[23]. Było ono ukierunkowane na ocenę dostępności wybranych[24] budynków kampusu SGGW. Narzędzie to obejmowało analizę takich elementów infrastrukturalnych, jak m. in.: obecność wind, umożliwiających poruszanie się pomiędzy piętrami; podjazdów dla wózków inwalidzkich, które pozwalają osobom z ograniczeniami ruchowymi na swobodne korzystanie z budynków; oraz tabliczek w

[23] Zobacz: Aneks 3. Mapka dostępności SGGW.
[24] Więcej o tym w akapicie "Analiza badania terenowego".

języku Braille'a, ułatwiających nawigację osobom z niepełnosprawnością wzrokową. Uwzględniono również inne istotne udogodnienia, które mogą wpływać na dostępność przestrzeni akademickiej dla studentów z różnymi potrzebami.

W celu zebrania opinii oraz oceny poziomu świadomości studentów SGGW na temat sytuacji osób z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim przeprowadzono ankietę internetową metodą CAWI. Ankieta ta miała na celu nie tylko poznanie postaw studentów wobec osób z niepełnosprawnościami, ale także określenie stopnia ich wiedzy na temat dostępnych form wsparcia oraz problemów, z jakimi borykają się osoby z niepełnosprawnościami na uczelni.

Do analizy doświadczeń koordynatorów wydziałowych ds. studentów z niepełnosprawnościami zastosowano metodę indywidualnych wywiadów pogłębionych eksperckich. Wywiady te pozwoliły na zebranie danych dotyczących obserwacji koordynatorów, którzy na co dzień wspierają osoby z niepełnosprawnościami w funkcjonowaniu w środowisku akademickim.

Dodatkowo, aby zidentyfikować i lepiej zrozumieć konkretne bariery architektoniczne występujące na kampusie, przeprowadzono eksperyment w formie obserwacji uczestniczącej. W jego ramach badacze osobiście doświadczyli trudności, z jakimi na co dzień mierzą się osoby z niepełnosprawnościami, co pozwoliło na głębszą i bardziej empatyczną analizę problemu. Taka metoda umożliwiła także wskazanie miejsc wymagających szczególnej uwagi oraz działań naprawczych, które mogłyby poprawić dostępność infrastruktury uczelni.

2.4 Charakterystyka zrealizowanej próby badawczej

Próba badawcza (*N=129*) składała się z studentów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Była to próba nieprobabilistyczna, oparta na dostępności badanych. Ze względu na ograniczenia czasowe oraz rzeczowe, proces rekrutacji uczestników odbywał się w środowisku internetowym. Ankieta została rozprzestrzeniona za pomocą grup i forów studenckich w mediach społecznościowych, takich jak Facebook oraz aplikacji Messenger, co pozwoliło na dotarcie do szerokiego grona odbiorców. Dodatkowym wsparciem w rekrutacji byli koordynatorzy ds. studentów z niepełnosprawnościami, którzy bezpośrednio przekazywali informacje o badaniu oraz link do ankiety swoim podopiecznym. Taka strategia umożliwiła zaangażowanie w badanie również tej grupy studentów, co zwiększyło różnorodność próby. W badaniu wzięli udział studenci reprezentujący różne kierunki studiów, lata nauki, stopnie studiów (licencjackie [82,9%], magisterskie [9,3%], jednolite magisterskie [7,8%]) oraz formy studiów (stacjonarne [89,9%] i niestacjonarne [10,1%]). Taka szeroka dywersyfikacja

uczestników pozwoliła na uzyskanie bardziej zróżnicowanego obrazu opinii i doświadczeń badanych, mimo że metoda rekrutacji była ograniczona do osób, które miały dostęp do mediów społecznościowych i były skłonne wziąć udział w naszej ankiecie.

Wykres 1. Podział na stopień studiów

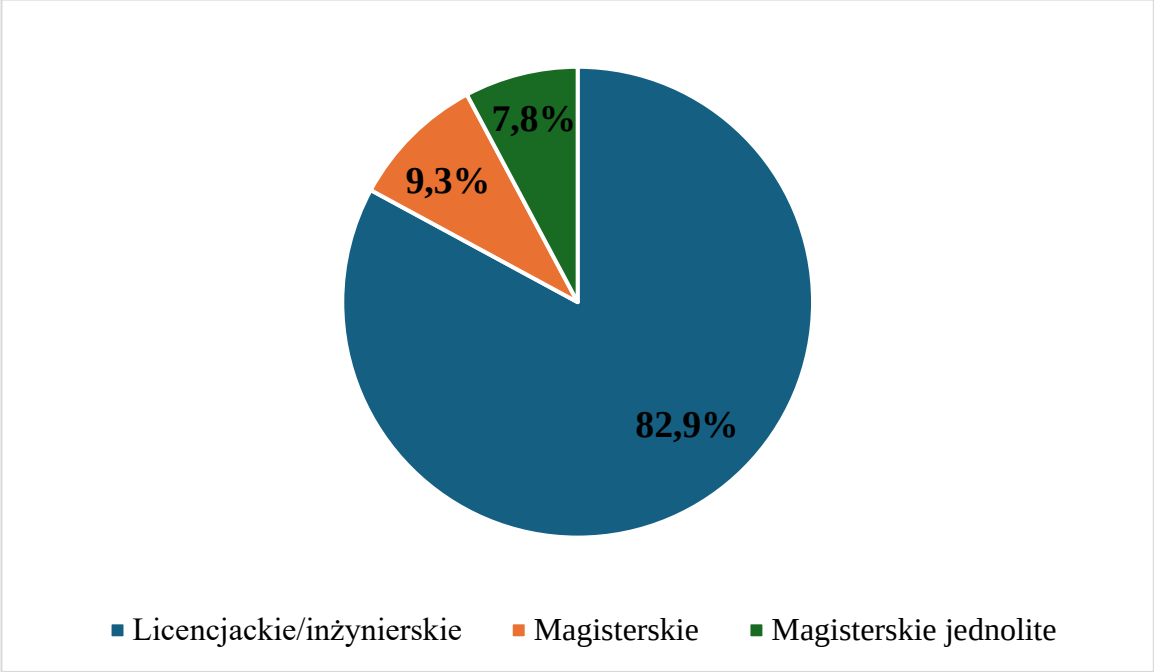

Źródło: badanie własne.

Struktura płci w badanej próbie (*N=129*) była zróżnicowana, choć dominowały kobiety, które stanowiły 67,4% respondentów. Mężczyźni stanowili 26,4% uczestników badania, co wskazuje na ich znacznie mniejszy udział w porównaniu z kobietami. W grupie uczestników znalazły się również osoby, które identyfikowały się jako „inne" (3,1%) – kategoria ta mogła obejmować osoby niebinarne lub osoby identyfikujące się poza tradycyjnym podziałem płci. Dodatkowo, 3,1% badanych zdecydowało się na opcję „wolę nie odpowiadać," co sugeruje, że część respondentów wolała zachować swoje dane dotyczące płci jako prywatne lub nie czuła się komfortowo udzielając odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 2. Płeć

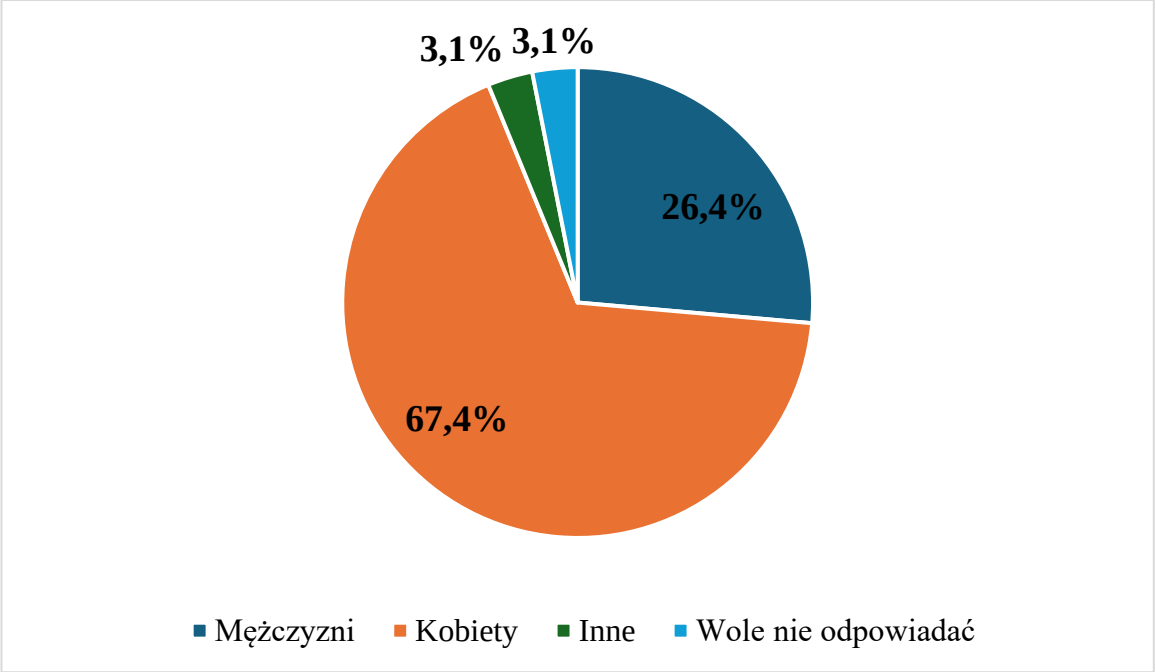

Źródło: Badanie własne.

Analizując pochodzenie uczestników badania pod względem demograficznym, można zauważyć znaczną różnorodność w miejscu zamieszkania. Osoby pochodzące ze wsi stanowiły 18,6% próby, co wskazuje na istotny udział mieszkańców terenów wiejskich. Z kolei mieszkańcy małych miast, liczących poniżej 20 tysięcy mieszkańców, stanowili 9,3% respondentów. Nieco większy odsetek (19,4%) pochodził z miast średniej wielkości, liczących od 21 do 100 tysięcy mieszkańców. Z grup większych miast, 7% respondentów wskazało, że pochodzi z miast liczących od 101 do 500 tysięcy mieszkańców. Największą grupę w próbie stanowili jednak mieszkańcy metropolii, czyli miast liczących powyżej 501 tysięcy mieszkańców, którzy stanowili aż 45,7% badanych.

Wykres 3. Miejsce pochodzenia

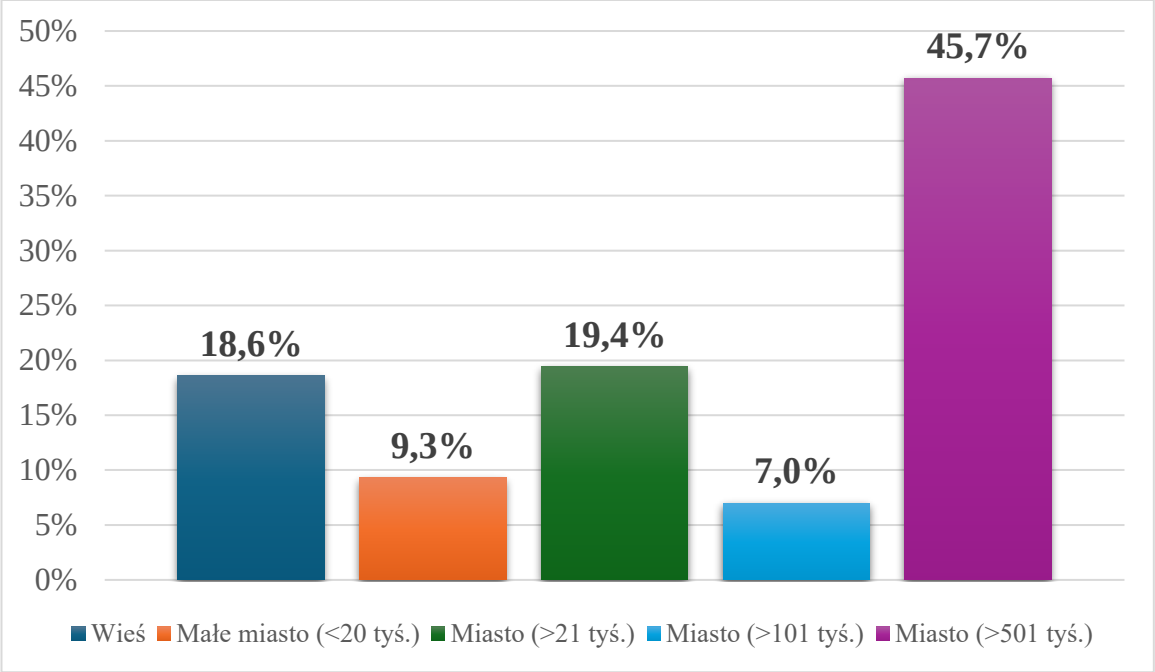

Źródło: badanie własne.

W badaniu odnotowano zróżnicowanie uczestników pod względem kierunków studiów, z których pochodzili, co pozwoliło na uzyskanie interesującego obrazu ich reprezentacji w próbie. Największy odsetek respondentów stanowili studenci kierunku socjologii, którzy stanowili 45% wszystkich uczestników. Jest to znacząca grupa, która mogła w istotny sposób wpłynąć na wyniki badania, szczególnie w kontekście pytań związanych z tematyką społeczną i analizą społeczeństwa. Kolejną dużą grupą byli studenci pedagogiki, którzy stanowili 22,5% próby. Ich udział, w połączeniu z grupą studentów socjologii, sugeruje szczególne zainteresowanie badaniem wśród osób związanych z naukami społecznymi i humanistycznymi. W dalszej kolejności znaleźli się studenci weterynarii (7,8%), co wskazuje na obecność przedstawicieli nauk przyrodniczych i medycznych w próbie. Kierunki takie jak turystyka i rekreacja oraz ekonomia (po 6,2% każda grupa) również miały zauważalny udział w badaniu, co dodaje perspektyw z dziedzin związanych z gospodarką i zarządzaniem. Mniejsze grupy reprezentowali studenci logistyki (3,1%) oraz ochrony środowiska (2,3%), co wskazuje na mniejsze zainteresowanie badaniem lub trudności w dotarciu do tych studentów. Pozostałe odpowiedzi w badaniu pochodziły od studentów reprezentujących różnorodne kierunki studiów, z których każdy był reprezentowany przez jednego uczestnika (0,8% próby). Były to takie kierunki jak architektura krajobrazu, dietetyka, finanse i rachunkowość,

gospodarka przestrzenna, hodowla i ochrona zwierząt towarzyszących i dzikich, leśnictwo, meblarstwo, ogrodnictwo miejskie i arborystyka oraz technologia energii odnawialnej.

Chociaż metoda doboru próby nie zapewniała reprezentatywności w sensie statystycznym, pozwoliła na przeprowadzenie badania w trudnych warunkach czasowych i organizacyjnych[25]. Wyniki uzyskane z tej próby mogą dostarczyć cennych wniosków, które posłużą jako punkt wyjścia do dalszych, bardziej kompleksowych badań w przyszłości.

Badaniem jakościowym objęci zostali koordynatorzy ds. osób z niepełnosprawnościami, którzy pełnili swoje funkcje na wydziałach uczelni w okresie kadencji 2020–2024. Dobór próby do badania był uzależniony od dostępności osób pełniących te role. Zaproszenia do udziału w projekcie badawczym, mające formę zapytań o chęć wzięcia udziału w wywiadzie, zostały wysłane do wszystkich koordynatorów, którzy pełnili tę funkcję w kadencji 2020-2024, a także do jednego koordynatora, który objął to stanowisko w nowej kadencji. Zapytania te zostały wysłane na skrzynki pocztowe wszystkich wymienionych osób, co miało na celu zapewnienie możliwie szerokiego udziału przedstawicieli tej grupy. W ten sposób próba badawcza (n=6) została wyłoniona na podstawie dostępności respondentów, co pozwoliło na zebranie opinii i doświadczeń osób mających bezpośredni wpływ na działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim.

2.5 Ograniczniki

Możliwe ograniczniki, uniemożliwiające przeprowadzenie badania, pojawiły się już we wstępnym etapie research'u. W rozmowie z Pełnomocnikiem rektora ds. Studentów niepełnosprawnych ujawniono, że kluczowym problemem jest potencjalny brak możliwości zebrania próby badawczej i chęci zaangażowania się w badania ze strony samych studentów z niepełnosprawnością, na które może wpływać strach przed stygmatyzacją. "W kontekście postrzegania osób niepełnosprawnych „stygmatyzacją" nazywany jest proces, w którym etykietę nadaje się osobom niespełniającym oczekiwań innych. Dotyczy to między innymi nietypowego wyglądu, zachowania oraz poglądu odmiennego kulturowo, niechętnego lub nieumiejącego zachowywać się zgodnie z przyjętymi normami"[26]. Takie osoby mogą obawiać się, że ich udział w badaniach zostanie źle odebrany przez studentów czy wykładowców, co może prowadzić do wykluczenia społecznego. W ramach zarządzania ryzykiem zastosowano środki zastępcze, sędziów kompetentnych. W razie problemów wynikających z dobrania

[25] Zob. podrozdział 2.5 "Ograniczniki".
[26] K. Biel-Ziółek, *Wpływ barier mentalnych, społecznych, zawodowych na jakość życia osób chorych lub niepełnosprawnych*, Nauczyciel i Szkoła, 3(63), Kraków 2017, s. 21.

próby, wywiady z osobami z niepełnosprawnościami zostały zastąpione wywiadami z wydziałowymi koordynatorami ds. studentów niepełnosprawnych, którzy "wspierają Dziekana wydziału w realizacji działań na rzecz zapewniania osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia oraz kształcenia"[27].

Ogranicznik rzeczowy, wynikający z regulacji RODO (rozporządzenie o ochronie danych osobowych)[28], stanowił istotną przeszkodę w realizacji badania, ponieważ uniemożliwiał bezpośrednie dotarcie do osób z niepełnosprawnościami. Zasady ochrony danych osobowych ograniczały dostęp do szczegółowych informacji, co wymagało większego zaangażowania w nawiązywanie kontaktów za pośrednictwem instytucji lub organizacji wspierających takie osoby. Dodatkowo, sprawozdania przygotowywane przez koordynatorów, którzy pełnili kluczową rolę w monitorowaniu i organizacji badania, nie były dostępne dla osób trzecich. Ograniczało to możliwość szybkiego dostępu do danych lub wykorzystania ich w sposób elastyczny.

Kolejnym istotnym wyzwaniem był ogranicznik czasowy. Na przeprowadzenie badania przeznaczono zaledwie trzy miesiące (badanie prowadzone w ramach zaliczenia przedmiotu "Projekt badawczy"), gdzie pierwszy miesiąc poświęcony był na projektowanie badania, a kolejne dwa na jego przeprowadzenie, co okazało się wyjątkowo trudnym zadaniem w kontekście napiętego harmonogramu akademickiego. Listopad i pierwsza połowa grudnia to okres, w którym na uczelniach rozpoczynają się pierwsze zaliczenia i egzaminy, co ograniczało dostępność zarówno badaczy, jak i koordynatorów. Najczęściej koordynatorzy pełnili również funkcję wykładowców, co dodatkowo obciążało ich obowiązki i zmniejszało ilość czasu, który mogli poświęcić na uczestnictwo w badaniu. Te czynniki wpłynęły na tempo realizacji projektu oraz możliwości jego dokładnej i wszechstronnej analizy. Aby sprostać tym wyzwaniom, konieczne było zastosowanie elastycznych strategii organizacyjnych, takich jak priorytetyzowanie zadań (w tym rezygnacja z wcześniej określonej ilości wywiadów), intensywna komunikacja między członkami zespołu oraz dostosowanie harmonogramu działań do dostępności poszczególnych uczestników badania.

[27] https://www.sggw.edu.pl/uczelnia/rowne-traktowanie-w-sggw/osoby-z-niepelnosprawnosciami/wsparcie/#koordynatorzy (dostęp online: 19.10.2024)

[28] Ogólne rozporządzenie o ochronie danych, inaczej rozporządzenie o ochronie danych osobowych, OROD lub RODO (ang. *General Data Protection Regulation*, GDPR).

3. Analiza i interpretacja wyników badań

3.1 Analiza porównawcza wybranych warszawskich szkół wyższych

Analiza porównawcza została przeprowadzona na podstawie danych zamieszczonych na oficjalnych stronach internetowych sześciu wybranych publicznych uczelni państwowych zlokalizowanych na terenie Warszawy. W skład tych instytucji wchodzą: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Uniwersytet Warszawski, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Szkoła Główna Handlowa, Politechnika Warszawska oraz Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Celem analizy było porównanie kluczowych aspektów działalności uczelni, takich jak oferta edukacyjna, dostępność programów wsparcia dla studentów czy innowacyjność działań dydaktycznych. Badanie skupiło się również na identyfikacji strategii rozwoju uczelni oraz ich podejścia do kwestii równości szans, w tym inicjatyw wspierających osoby z różnorodnymi potrzebami. Wyniki analizy pozwoliły na wyłonienie podobieństw i różnic w podejściu uczelni do realizacji ich misji edukacyjnej, co stanowi podstawę do sformułowania wniosków dotyczących jakości kształcenia oraz wsparcia oferowanego studentom.

Tabela 1. Klucz kategoryzacyjny - analiza porównawcza

	Zakładka "wsparcia" dla osób z niepełno-sprawno-ściami	Łatwy dostęp do informacji o koordyna-torach/czy są koordyna-torzy	Panel dostępno-ści	Tłumacz PJM	Zapomogi/ stypendia socjalne	Innowa-cyjne/no-we technolo-gie	Istnienie instytucji wspierają-cych osoby z niepełno-sprawno-ściami
SGGW	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
UW	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK
PW	TAK	TAK, ale utrudniony dostęp	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK

SGH	TAK	Nie, ale asystent studentów ASD i ambasado-rzy dostępno-ści	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK
UKSW	TAK	Asystent dydakty-czny	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK
APS	TAK	Nie, ale każdy może ubiegać się o opiekuna/ asystenta	NIE	TAK	TAK	TAK	TAK/NIE

Źródło: Opracowanie własne.

3.1.1 Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Według danych na rok akademicki 2024/2025 w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie jest 16584 aktywnych studentów, w tym 200 osób (1,2%) z niepełnosprawnościami[29]. Niemniej jednak należy pamiętać, że są to dane na podstawie „ujawnionych studentów z niepełnosprawnościami" za pomocą wniosku o przyznanie stypendium. Studenci z lekkim stopniem niepełnosprawności stanowią 36%, z umiarkowanym 58%, a ze znacznym stopniem niepełnosprawności 6%. Wśród nich można rozróżnić rodzaje niepełnosprawności takie jak: niepełnosprawność narządu ruchu (25%), niepełnosprawność narządu słuchu (5%), niepełnosprawność narządu wzroku (5%) oraz inne niepełnosprawności – onkologiczne, neurologiczne, układu pokarmowego, stanowiące 65% wszystkich rozróżnień[30]. Działania uczelni na rzecz tej grupy studentów polegają zarówno na działaniach administracyjno-prawnych, infrastrukturalnych jak i cyfrowych. Uczelnia jest także beneficjentem projektu Uczelnia Dostępna w ramach Programu Operacyjnego Wiedza

[29] Dane pochodzą z prezentacji ze spotkania online z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych (3.12.2024) w SGGW. Prelegentką była Pani dr Beata Just Brochocka, Pełnomocnik JM Rektora ds. Studentów Niepełnosprawnych.
[30] Tamże.

Edukacja Rozwój, Oś III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, działanie: 3.5 Kompleksowe programy szkół wyższych[31].

Na oficjalnej stronie SGGW, znajduje się rozbudowana sekcja wsparcia dedykowana osobom z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami. Student może do niej dotrzeć na dwa sposoby (zakładka „Studenci" -> „Wsparcie dla studentów" -> „Studenci z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami" lub „Uczelnia" -> „Równe traktowanie" -> „Wsparcie osób z niepełnosprawnościami"). Zarówno jeden jak i drugi sposób prowadzi do podstrony Biura ds. Osób z niepełnosprawnościami i Dostępności. Strona zawiera kilka sekcji oraz szczegółowe informacje o oferowanej pomocy.

Rysunek 1. Sekcja "Wsparcie dla studentów" SGGW

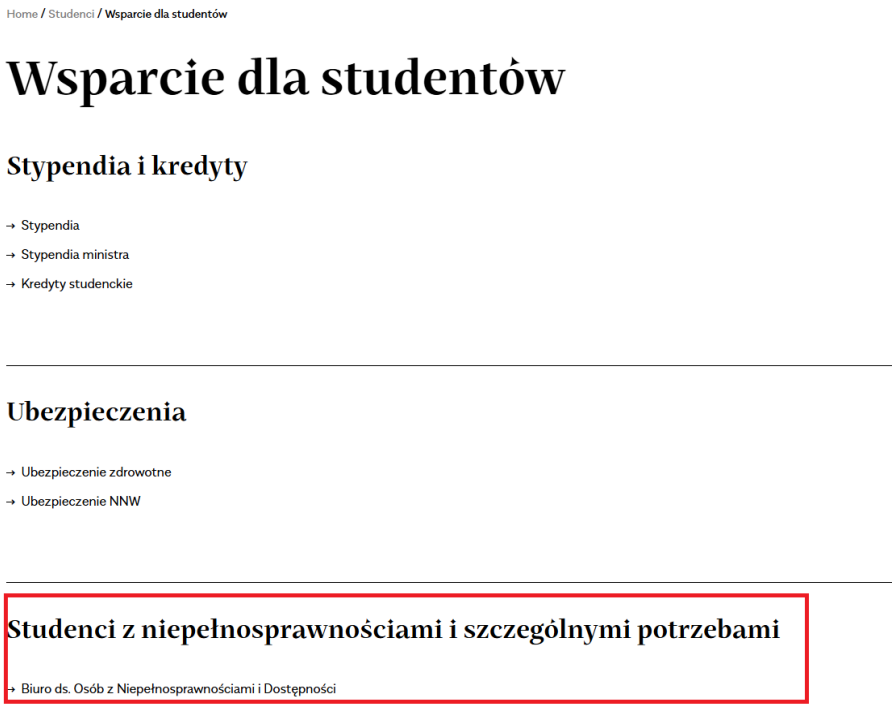

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: https://www.sggw.edu.pl/ (dostęp online: 16.12.2024).

[31] https://www.sggw.edu.pl/uczelnia/rowne-traktowanie-w-sggw/osoby-z-niepelnosprawnosciami/dostepnosc/#udogodnienia-kampus (dostęp online: 17.12.2024)

Rysunek 2. Zakładka "Równe traktowanie" SGGW

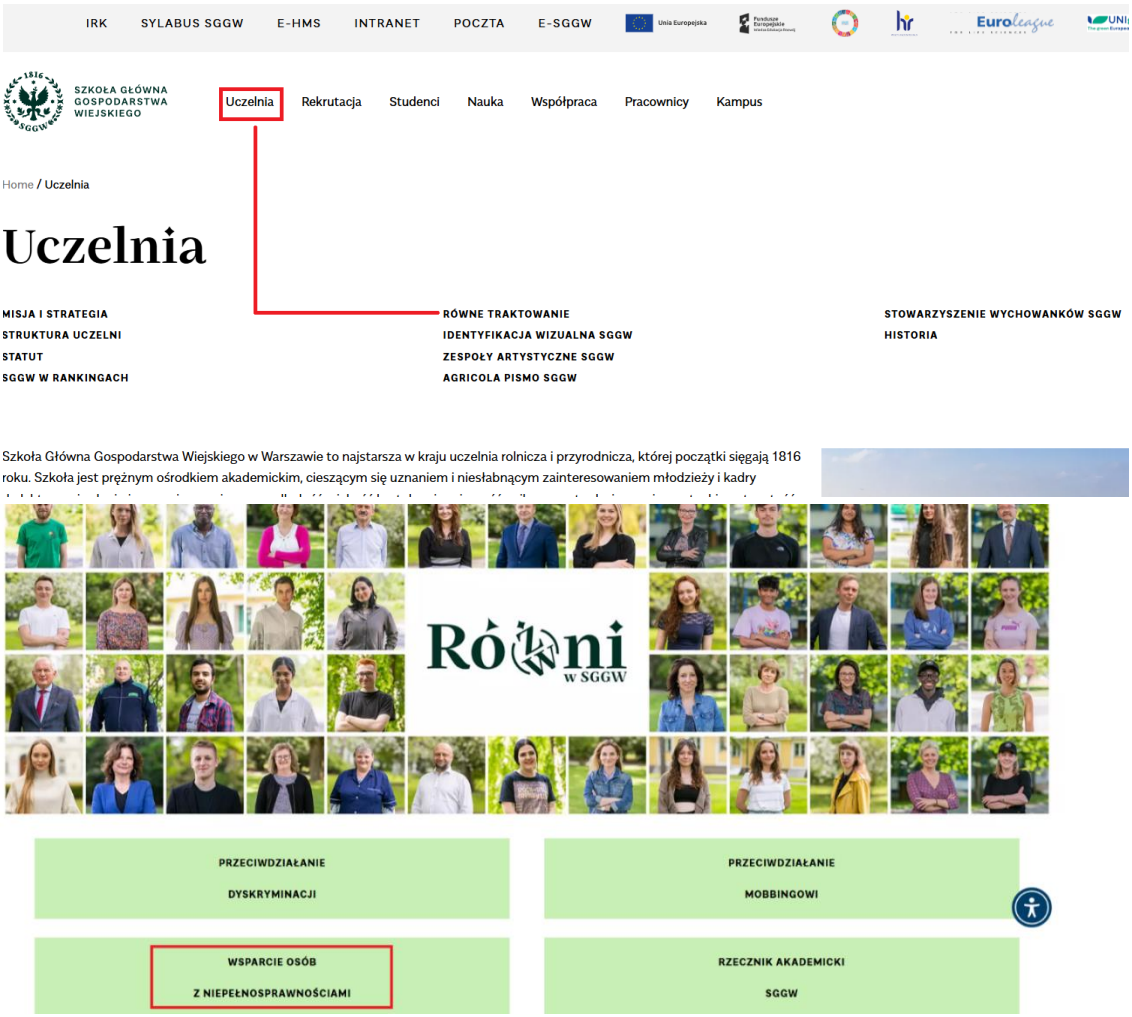

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: https://www.sggw.edu.pl/ (dostęp online: 16.12.2024).

W ramach wsparcia, BOND zajmuje się rozpoznawaniem indywidualnych potrzeb studentów oraz wdrażaniem odpowiednich rozwiązań. Każdy student może zgłosić się po pomoc, a jego sytuacja jest rozpatrywana indywidualnie, co pozwala na dostosowanie form wsparcia do specyficznych potrzeb. Studenci mogą udać się również do wydziałowych koordynatorów ds. studentów z niepełnosprawnościami (czytelna lista koordynatorów, ich godzin dyżurów oraz miejsc udzielania konsultacji, w formie tabeli, umieszczona jest w zakładce „Koordynatorzy"). Na terenie szkoły działa również Pełnomocnik Rektora ds. Osób niepełnosprawnych. Do jego zadań należy udzielanie porad oraz wspieranie nauczycieli akademickich w pracy z osobami z niepełnosprawnościami. Pełnomocnik pomaga również studentom w realizacji toku studiów, eliminując trudności napotykane w procesie edukacyjnym. Istotnym elementem działalności jest przygotowywanie kadry akademickiej do współpracy ze studentami z niepełnosprawnościami poprzez organizację szkoleń, takich jak

„Nauczyciele akademiccy wobec studentów z niepełnosprawnościami", oraz planowanie działań szkoleniowych w tym obszarze. Pełnomocnik zajmuje się także identyfikacją potrzeb związanych ze studiowaniem osób z niepełnosprawnościami oraz podejmuje działania na rzecz likwidacji barier psychologicznych, które mogą utrudniać uczestnictwo w procesie kształcenia i życiu akademickim. Dodatkowo odpowiada za sprawozdawczość z realizacji wsparcia studentów z niepełnosprawnościami, monitorując efektywność podejmowanych działań.

Na stronie widnieje panel dostępności, umożliwiający dostosowanie oficjalnej strony SGGW do potrzeb studenta oraz ikona przekierowująca do tłumacza języka migowego. Usługa ta czynna jest od poniedziałku do piątku w godz. 08:00 – 20:00[32].

W SGGW powstał na mocy Zarządzenia Nr 119 Rektora Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie z dnia 27 grudnia 2023 r.[33], Katalog alternatywnych rozwiązań i form wsparcia służących zapewnieniu dostępności w kształceniu studentom z niepełnosprawnościami SGGW. Zawiera on formy wsparcia takie jak: zwiększenie limitu nieobecności na obowiązkowych zajęciach dydaktycznych, możliwość uczestnictwa osoby asystującej, możliwość zmiany formy zaliczenia lub egzaminu z pisemnej na ustną lub odwrotnie, możliwość przedłużenia czasu trwania danego zaliczenia lub egzaminu nie więcej jednak niż o 40% czasu, możliwość indywidualnego ustalania terminu zaliczenia lub egzaminu, możliwości korzystania z krótkich przerw podczas zaliczenia lub egzaminu, możliwości podziału zaliczenia lub egzaminu na części w przypadku obszernego materiału, odbywanie praktyk w formie dostosowanej do możliwości studenta wynikających z rodzaju niepełnosprawności. Na stronie widnieje również informacja, iż Katalog jest otwarty, co pozwala na stałą aktualizację i dostosowywanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz szczególnymi potrzebami.

SGGW zapewnia wsparcie finansowe w postaci stypendium dla studentów z orzeczoną niepełnosprawnością, o które można ubiegać się w odpowiednim dziekanacie. Dodatkowo funkcjonuje Program Tutoringu i Mentoringu Akademickiego, gdzie studenci mogą wspierać siebie nawzajem.

Pod względem dostępności architektonicznej, SGGW zapewnia, że stale modernizuje infrastrukturę kampusu, aby odpowiadała potrzebom osób z ograniczoną mobilnością. Łącznie powierzchnie wolne od barier pionowych i poziomych są w 24 budynkach. W budynkach tych znajdują się windy, automatyczne drzwi oraz toalety dostosowane do potrzeb osób z

[32] https://pzgomaz.com/index.html?anonymous=true&customer=SGGW (dostęp online: 17.12.2024)
[33] https://dostepna.sggw.edu.pl/wp-content/uploads/sites/128/2023/12/Zarzadzenie-Nr-119-Rektora-SGGW-z-dnia-27-grudnia-2023-r.pdf?x47400 (dostęp online: 17.12.2024)

niepełnosprawnościami. Na terenie kampusu zapewniono również miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami oraz utrzymano drogi i chodniki w stanie dostosowanym do wózków inwalidzkich. W ramach procedur bezpieczeństwa uwzględniono szczególne potrzeby ewakuacyjne osób z niepełnosprawnościami. Ponadto w zakładce „Kandydaci z niepełnosprawnościami" widnieje lista wydziałów z informacjami o możliwych wyzwaniach dla studentów z niepełnosprawnościami na poszczególnych kierunkach studiów.

W zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej, SGGW oferuje różnorodne formy kontaktu, takie jak komunikatory internetowe, wiadomości SMS/MMS oraz możliwość korzystania z tłumacza języka migowego. Kandydaci i studenci niesłyszący mogą uzyskać wsparcie tłumacza zarówno podczas rekrutacji, jak i w trakcie nauki. Ponadto uczelnia zapewnia urządzenia wspomagające osoby słabosłyszące, a także specjalne kabiny akustyczne znajdujące się w Bibliotece Głównej oraz pokoje ciszy. W Czytelni A dostępne jest stanowisko komputerowe dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, wyposażone w biurko z automatyczną regulacją wysokości, dwa monitory, klawiaturę KeysUsee z powiększonymi znakami o wysokim kontraście (żółto-czarnym), a także trackball BIG TRACK dla osób niemogących korzystać z tradycyjnej myszy komputerowej. Zainstalowano również oprogramowanie iZoom umożliwiające powiększanie tekstu wyświetlanego na ekranie. W Czytelni, naprzeciwko stanowiska bibliotekarza dyżurnego, znajduje się elektroniczny powiększalnik tekstu, który pozwala na czytanie książek i czasopism poprzez wyświetlanie ich obrazu na 23-calowym monitorze z możliwością zmiany kolorystyki (np. czarno-biały, negatywowy, czarno-żółty). Dodatkowo dostępna jest podświetlana lupa analogowa o średnicy 9 cm. W Czytelni A znajduje się również komputer z oprogramowaniem ZoomText, które umożliwia powiększanie całości lub części ekranu, zmianę kolorystyki na kontrastową oraz powiększenie kursora, a także głosowe odczytywanie tekstu. Stanowisko to wyposażone jest w klawiaturę ZoomText o wysokim kontraście oraz słuchawki. Na stanowisku bibliotekarza dyżurnego oraz w Wypożyczalni działa pętla indukcyjna, wspomagająca komunikację osób niedosłyszących korzystających z aparatów słuchowych z funkcją cewki telefonicznej (T). Na terenie Biblioteki Głównej znajdują się również specjalne maty do ewakuacji osób z niepełnosprawnościami.

SGGW wspiera dodatkowo zdrowie psychiczne studentów, oferując pomoc psychologiczną dostępną w ramach uczelnianego NZOZ „Student Health Center" (Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej SGGW). Konsultacje są bezpłatne**,** odbywają się w czasie roku akademickiego**,** stacjonarnie (SGGW, stary kampus) lub telefonicznie. Ponadto uczelnia realizuje działania w obszarze dostępności cyfrowej, zapewniając częściową

zgodność stron internetowych z wymogami ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Warto również zwrócić uwagę na szereg przydatnych dokumentów umieszczonych w zakładce „Materiały dla nauczycieli", które mają na celu przybliżenie im tematu niepełnosprawności oraz rozwianie wszelkich wątpliwości dotyczących współpracy z osobami z niepełnosprawnościami.

3.1.2 Uniwersytet Warszawski

Uniwersytet Warszawski (UW) na swojej głównej stronie internetowej oferuje szeroko rozbudowaną sekcję wsparcia dla wszystkich studentów, w tym studentów z niepełnosprawnościami i innymi szczególnymi potrzebami. Po kliknięciu w zakładkę "Wsparcie społeczności UW" ("Uniwersytet" -> "Wsparcie społeczności UW") widnieje szereg informacji na temat metod wsparcia zarówno w formie instytucji jak np. Rzecznika akademickiego, Koordynatora przeciwdziałania mobbingowi czy wsparcia psychologicznego, jak i wsparcia finansowego w formie nagród i grantów[34]. Na stronie widnieje również informacja o przystąpieniu uczelni do projektów, mających na celu poprawę dostępności. Projekt „Uniwersytet dla wszystkich – Level up" (POWR.03.05.00-00-A067/19-00), realizowany w latach 2020–2023, miał na celu zwiększenie dostępności kształcenia na Uniwersytecie Warszawskim dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu opracowano rozwiązania w obszarach wsparcia studentów i kadry, niwelując bariery architektoniczne, cyfrowe i organizacyjne. Dnia 6 grudnia 2024 r. uczelnia przystąpiła również do projektu Narodowego Centrum Badań i Rozwoju „UWażni na dostępność – Uniwersytet Równych Szans". "Projekt będzie współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027. Skierowany jest do całej społeczności uczelni tj. osób studenckich, osób doktoranckich i osób pracowniczych. Celem projektu są kompleksowe działania prowadzące do wzrostu szeroko rozumianej dostępności uczelni dla osób ze szczególnymi potrzebami (w tym osób z niepełnosprawnościami), z uwzględnieniem wszystkich aspektów funkcjonowania uczelni"[35]. UW szczyci się również osiągnięciami w dziedzinie dostępności i równości. "Za swoją działalność uniwersytet był nagradzany, m.in. w 2017 i 2019 roku otrzymał statuetki w konkursie architektoniczno-urbanistycznym „Lider Dostępności". Uczelnię wyróżniono też w konkursie „Warszawska Inwestycja bez barier". Pierwsze miejsce w kategorii obiekt zabytkowy zajął Gmach Audytoryjny. W 2021 roku gmach UW przy ul. Dobrej 55 został

[34] https://www.uw.edu.pl/uniwersytet/wsparcie-spolecznosci-uw/ (dostęp online: 18.12.2024)
[35] https://bon.uw.edu.pl/kategoria/projekty/projekt-uwazni/ (dostęp online: 18.12.2024)

uhonorowany Nagrodą Architektoniczną Prezydenta m.st. Warszawy. Wyróżnienie przyznano w dwóch kategoriach: architektura użyteczności publicznej oraz za rozwiązania zapewniające dostępność”[36].

Rysunek 3. Sekcja "Wsparcie dla studentów" UW

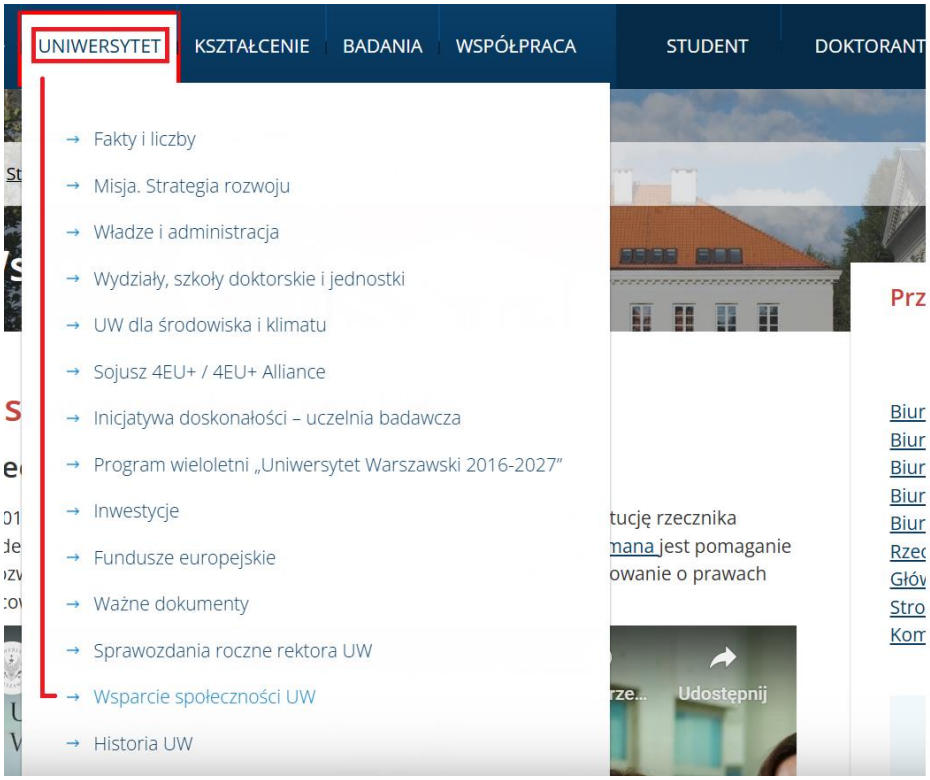

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://www.uw.edu.pl/ (dostęp online: 18.12.2024).

W zakładce “Przydatne kontakty i linki” znajduje się odnośnik do podstrony Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami (BON). Widnieje tam kilka sekcji oraz szereg przydatnych informacji dla studentów z niepełnosprawnościami. BON jest jednostką wspierającą społeczność akademicką w zakresie dostępności i inkluzywności. Biuro oferuje wsparcie studentom z niepełnosprawnościami oraz osobom z różnorodnymi potrzebami edukacyjnymi, pomagając w rozwiązywaniu problemów związanych ze studiowaniem. Ponadto BON doradza pracownikom w kwestiach dostępności oraz podejmuje działania na rzecz zapewnienia, aby uczelnia była przyjazna i dostępna dla wszystkich. Z pomocy Biura mogą korzystać kandydaci na studia, studenci Uniwersytetu Warszawskiego, uczestnicy szkół doktorskich, pracownicy uczelni, a także inne jednostki UW poszukujące konsultacji w zakresie dostępności. Biuro wspiera osoby z trudnościami wynikającymi z niepełnosprawności, chorób, sytuacji zdrowotnej, która utrudnia studiowanie, zaburzeń psychicznych, spektrum autyzmu, ADHD,

[36] https://www.uw.edu.pl/uniwersytet/wsparcie-spolecznosci-uw/ (dostęp online: 16.12.2024)

dysleksji czy innych trudności w nauce. Na stronie internetowej BON-u znajdują się szczegółowe informacje dotyczące możliwości umówienia się na konsultację. Spotkania można umawiać osobiście w biurze przy ul. Dobrej 55 w Warszawie, telefonicznie lub za pośrednictwem formularza internetowego.

Rysunek 4. Zakładka "Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami" - UW

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://www.uw.edu.pl/uniwersytet/wsparcie-spolecznosci-uw/ (dostęp online: 18.12.2024).

UW oferuje katalog form wsparcia dla poszczególnych grup osób z niepełnosprawnościami, zaznaczając jednak, iż nie wyczerpuje on wszystkich możliwych rozwiązań, ponieważ oferowane wsparcie wynika z indywidualnej diagnozy funkcjonalnych następstw sytuacji zdrowotnej studenta w kontekście realizowanych kursów. Studenci z niesprawnością narządu ruchu mogą liczyć na dostosowanie form egzaminów do ich potrzeb, organizację zajęć w przestrzeni dostosowanej architektonicznie, wsparcie asystentów oraz dostęp do miejsc w domach studenckich przystosowanych architektonicznie. Ponadto mają możliwość korzystania z przejazdów dostosowanymi busami uniwersyteckimi z miejsca zajęć dydaktycznych do miejsca zamieszkania, wsparcia w korzystaniu z bibliotek oraz wypożyczania przenośnego sprzętu komputerowego i elektronicznego. Studenci niewidomi i słabowidzący mogą korzystać z dostosowania form egzaminów do ich potrzeb, nauki orientacji przestrzennej w zakresie związanym ze studiami, wypożyczania przenośnego sprzętu komputerowego i elektronicznego, adaptacji materiałów dydaktycznych oraz dostępu do

zbiorów akademickich, takich jak biblioteka ABC (www.abc.uw.edu.pl), gdzie znajdują się katalogowane i współdzielące zbiory opracowane w specjalistycznych formatach dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Studenci g/Głusi mogą liczyć na wsparcie tłumaczy Polskiego Języka Migowego podczas zajęć, dostosowanie form egzaminów do ich potrzeb, dodatkowe indywidualne zajęcia uzupełniające lektoraty z języków obcych (w tym możliwość wyboru lektoratu z języka polskiego jako obcego) oraz zdalne tłumaczenie w kontaktach z administracją uczelni w ramach stałego dyżuru tłumacza. Studenci słabosłyszący mają możliwość wypożyczania sprzętu, w tym specjalistycznych systemów wspomagających słyszenie, wsparcia asystenta notującego podczas zajęć, dostosowania form egzaminów oraz dodatkowych indywidualnych zajęć uzupełniających lektoraty z języków obcych. Z kolei studenci z trudnościami z obszaru zdrowia psychicznego mogą korzystać z dostosowania form uczestnictwa w zajęciach i form egzaminów oraz indywidualnych rozwiązań uwzględniających rodzaj i dynamikę choroby, a także aktualną kondycję studenta. Studenci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, takimi jak dysleksja, mają zapewnioną możliwość dostosowania formy egzaminów do swoich potrzeb, z uwzględnieniem rozwiązań technologicznych oraz dostosowania form egzaminów, w tym egzaminu certyfikacyjnego z języka obcego. Wnioski o przyznanie m.in. specjalistycznego transportu, tłumacza PJM lub Asystenta wraz z instrukcją wypełniania i składania, zamieszczone są na stronie BON-u w łatwo dostępnej zakładce “Wnioski”. Ponadto uczelnia oferuje także szerokie wsparcie dla studentów ze spektrum autyzmu. Dla tej grupy została stworzona specjalna strona – poradnik Autism&Uni, który finansowany jest ze środków europejskich. Ma za zadanie pomóc przyszłym i obecnym studentom ze spektrum autyzmu w odnoszeniu sukcesów na uniwersytecie. “Poradnik zawiera sekcję z ogólnymi informacjami i poradami dla studentów, sekcję z informacjami na temat wsparcia dostępnego na uczelni, wywiady ze specjalistami oraz studentami ze spektrum autyzmu, a także informacje na temat kampusów i budynków na Uniwersytecie Warszawskim”[37]. Istnieje również wsparcie tutorów dla studentów ze spektrum autyzmu, obejmujące udzielanie informacji organizacyjnych i formalnych, np. pomoc w rejestracji na zajęcia, sposobach zapisu na zajęcia – korzystanie z systemu USOS, punkty ECTS, przekazywanie informacji i kontaktów do miejsc/osób udzielających wsparcia na uczelni, np. BON, Centrum Pomocy Psychologicznej, informowanie o sposobach załatwiania spraw formalnych, np. stypendiów, składania wniosków przez USOS, akademików, legitymacji studenckiej, a także pomoc w kontakcie z dziekanatem, wykładowcami — wspólne

[37] https://poradnik.bon.uw.edu.pl/o-poradniku/ (dostęp online: 18.12.2024)

pisanie maili, podań. W ramach programu można skontaktować się bezpośrednio z tutorem na konkretnym wydziale i uzyskać pomoc. Obecnie tutoring prowadzony jest na Wydziałach: Fizyki, Biologii, Historii, Dziennikarstwa oraz Socjologii. Do skorzystania z pomocy tutora wydziałowego nie jest wymagana formalna diagnoza ani rejestracja w Biurze ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

Na stronie Biura ds. Osób Niepełnosprawnych (BON) w zakładce „Kontakt" znajduje się przejrzysta i przyjazna w odbiorze lista członków jego zespołu, zawierająca dane kontaktowe oraz zdjęcia. W skład zespołu wchodzą: Kierowniczka Biura, Zastępca Kierownika BON, Kierownik Sekcji Technologicznej i Ośrodka Adaptacji Materiałów, Sekretariat Biura, Koordynatorka ds. administracyjnych i projektów, Specjalistka ds. architektury, Koordynatorka Dostępności Architektonicznej, Koordynator Dostępności Cyfrowej oraz przedstawiciele sekcji studenckiej, w tym Konsultantki ds. Studenckich, Psycholożka, Tłumaczka Polskiego Języka Migowego, a także sekcje: "Akademiki, adaptacja egzaminów, sprawy stypendialne", "Organizacja transportu i wsparcia asystenckiego", "Technologiczna", w skład której wchodzi zespół audytów dostępności cyfrowej, Centrum Komputerowe, Wypożyczalnia Sprzętu oraz Akademicka Biblioteka Cyfrowa. Chociaż szczegółowe informacje o zakresie obowiązków poszczególnych stanowisk można znaleźć w zakładce „Usługi", może to być nieintuicyjne dla studentów, którzy będą mieć trudności z ustaleniem, do kogo konkretnie powinni się zgłosić w danej sprawie. Warto rozważyć uzupełnienie zakładki „Kontakt" o krótkie opisy wskazujące, z jakimi zagadnieniami można zwracać się do poszczególnych osób lub sekcji, co znacząco ułatwi orientację i usprawni komunikację.

Na stronie uczelni nie widnieje panel dostępności, jednak na niektórych podstronach dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami znajdują się filmiki z tłumaczeniem na język PJM.

UW oferuje swoim studentom także dostęp do nowych technologii wspierających ich w procesie kształcenia. Student może skorzystać z Wypożyczalni Sprzętów. Możliwość wypożyczenia obejmuje urządzenia przenośne i specjalistyczne, które wspierają proces studiowania i pracy, zgodnie z indywidualnymi rekomendacjami konsultantów BON. Sprzęt wypożyczany jest bezpłatnie na okres semestru lub roku akademickiego, a jego przydział odbywa się na podstawie składanych wniosków. Oferta obejmuje m.in. laptopy (Windows, MacOS), tablety (Android, iOS), linijki i notatniki brajlowskie, systemy FM wspierające słyszenie, przenośne i stołowe powiększalniki, skanery A4, dyktafony, alternatywne klawiatury czy urządzenia wspomagające motorykę, np. wózki. W zasobach szczególnych

znajdują się także specjalistyczne rozwiązania, takie jak systemy śledzenia wzroku, inteligentne okulary Envision Glasses, pętle indukcyjne czy modularne podpórki ramienia. Dostępna jest również adaptacja materiałów dydaktycznych do formatów alternatywnych dla osób, których niepełnosprawność uniemożliwia korzystanie ze standardowych materiałów, takich jak papierowe wydruki czy graficzne pliki zamknięte. Usługa ta jest skierowana głównie do osób niewidomych i słabowidzących, ale także np. do osób z niepełnosprawnością rąk, które nie mogą samodzielnie obsługiwać tradycyjnych materiałów. Proces adaptacji polega na przetworzeniu niedostępnych formatów do formy tekstowej, uwzględniając strukturę dokumentu. Obejmuje to skanowanie stron, optyczne rozpoznawanie tekstu (OCR), korektę oraz uporządkowanie treści, w tym akapitów, tabel, opisów alternatywnych dla grafik i oznaczeń nagłówków. Gotowy materiał może być zapisany jako dostępny dokument elektroniczny, przekształcony w wydruk brajlowski lub przygotowany w formie nagrania dźwiękowego. Ponadto Centrum Komputerowe, w tym Dział Technologii realizuje wsparcie techniczne, szkolenia indywidualne, świadczenie wszelkiej pomocy związanej z posługiwaniem się technologiami asystującymi oraz wsparcie sprzętowe w ramach Wypożyczalni Specjalistycznego Sprzętu Przenośnego. Dzięki temu uczelnia zapewnia, że osoby z niepełnosprawnościami mają równy dostęp do zasobów edukacyjnych i naukowych. Istnieje także, wcześniej już wspomniana Biblioteka ABC (Akademicka Biblioteka Cyfrowa), serwis biblioteczny, w którym gromadzone są elektroniczne wersje różnych materiałów. Zasoby biblioteki oprócz opracowań przygotowanych przez wolontariuszy i pracowników Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami Uniwersytetu Warszawskiego wzbogacane są przez uczelnie partnerskie, które przygotowują materiały na potrzeby swoich studentów z niepełnosprawnością.

UW zapewnia wsparcie finansowe w postaci stypendium dla studentów z orzeczoną niepełnosprawnością. Zasady przyznawania świadczenia regulują przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz Regulamin świadczeń dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego (Monitor UW z 2021 r., poz. 215 ze zm.). Stypendium jest przyznawane na wniosek studenta i nie odnawia się automatycznie w kolejnych latach akademickich. W zakładce “Stypendium dla osób z niepełnosprawnościami” (“Dla Studentów” -> “Stypendium dla osób z niepełnosprawnościami”) widnieje czytelna i przejrzysta instrukcja wypełniania oraz składania wniosków.

Pod względem dostępności architektonicznej, UW zapewnia, że dysponuje kilkudziesięcioma budynkami o różnym poziomie dostępności. W zakładce „Baza dostępności budynków UW” znajduje się odnośnik do wykazu budynków Uniwersytetu Warszawskiego

wraz z opisami ich dostępności architektonicznej i dodatkowymi informacjami, w tym też zdjęciami. Budynki można przeglądać według grup lub wyszukiwać w pełnym wykazie. Szczegółowe informacje o dostępności, organizacji pracy oraz możliwej pomocy w danym budynku można uzyskać, kontaktując się z jego administracją – dane kontaktowe podano w opisach. BON zapewnia, że oferuje wsparcie, takie jak pomoc transportowa, asystencka czy przeniesienie zajęć do bardziej dostępnych budynków. Informacje zawarte w wykazie są na bieżąco aktualizowane przez BON w porozumieniu z administratorami budynków.

Warto dodać i podkreślić, że na stronie BON-u widnieją zakładki inicjatyw zrzeszających osoby z niepełnosprawnościami. Jedną z nich jest "Studenckie Zrzeszenie Osób Niepełnosprawnych UW". Zrzeszenie działa na rzecz zwiększenia reprezentacji i widoczności osób z niepełnosprawnościami na Uniwersytecie Warszawskim, dążąc do zapewnienia im pełnego uczestnictwa w życiu akademickim. Podejmuje działania na rzecz przełamywania barier architektonicznych i społecznych, aby uczelnia była przestrzenią dostępną dla wszystkich studentów, niezależnie od ich potrzeb. Współpracuje z Biurem ds. Osób z Niepełnosprawnościami, wspierając inicjatywy służące aktywizacji i integracji osób z niepełnosprawnościami w struktury uniwersytetu. Inicjatywa popularyzuje tematykę niepełnosprawności na gruncie badawczym i akademickim, organizując spotkania oraz konferencje poświęcone studiom nad niepełnosprawnością (disability studies). Oferuje również pomoc informacyjną osobom, które napotykają trudności i potrzebują wsparcia, a także tworzy przestrzeń do integracji oraz pogłębiania więzi w społeczności osób z niepełnosprawnościami. Regularnie organizuje tematyczne spotkania dotyczące różnorodnych zagadnień związanych z niepełnosprawnością oraz angażuje się w działania przeciwdziałające ableizmowi, czyli dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami. Organizacja zaprasza również do współpracy osoby identyfikujące się jako pełnosprawne, szczególnie zaangażowane w działalność Samorządu Studenckiego, Samorządów Wydziałów czy innych organizacji studenckich. Zrzeszenie zachęca do włączania tematyki niepełnosprawności w różnorodne wydarzenia, inicjatywy promocyjne i sprawy dydaktyczne, podkreślając, że niepełnosprawność jest integralnym elementem rzeczywistości akademickiej. Wszyscy zainteresowani mogą dołączyć do inicjatywy jako sojusznicy, wspierając działania na rzecz tworzenia bardziej inkluzywnego środowiska uniwersyteckiego.

Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami Uniwersytetu Warszawskiego prowadzi także listę dyskusyjną "Typhlos", dedykowaną osobom niewidomym i słabowidzącym. Platforma ta umożliwia wymianę doświadczeń i wiedzy w obszarach istotnych dla tej grupy, takich jak nowoczesne technologie, wspomagające codzienne funkcjonowanie, bariery

architektoniczne, kwestie emocjonalne wynikające z życia z niepełnosprawnością wzrokową, a także problemy związane z dyskryminacją społeczną i zawodową. Dyskusje toczą się w języku polskim, a ich celem jest tworzenie wspierającej przestrzeni, sprzyjającej rozwiązywaniu problemów i wątpliwości uczestników. Lista "Typhlos" działa w ramach usługi „Grupy dyskusyjne Google", co pozwala użytkownikom korzystającym z poczty Gmail na przeglądanie wiadomości w formie forum internetowego oraz na samodzielne zarządzanie subskrypcją. Użytkownicy korzystający z innych usług pocztowych mogą wprowadzać zmiany w ustawieniach subskrypcji, kontaktując się bezpośrednio z opiekunem listy. Platforma ma otwarty charakter, co oznacza, że każdy może dołączyć do dyskusji i wnieść swój wkład w omawiane tematy. Uczestnicy listy mają okazję dzielić się spostrzeżeniami, doświadczeniami oraz praktycznymi rozwiązaniami, które mogą przyczynić się do poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami wzroku. Dzięki temu, stanowi przestrzeń otwartą, sprzyjającą swobodnej wymianie myśli i wspierającej integrację społeczności osób niewidomych i słabowidzących.

3.1.3 Politechnika Warszawska

Na oficjalnej stronie internetowej Politechniki Warszawskiej (PW) znajduje się zakładka "Życie studenckie i doktoranckie" ("Studenci" -> "Życie studenckie i doktoranckie"), na której to uczelnia oferuje użyteczne informacje o różnych aspektach życia studenckiego i doktoranckiego, tj. regulaminy i opłaty, stypendia, wsparcie psychologiczne, czy zakładka "Wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami". Po wejściu w link, student może dowiedzieć się, w jaki sposób uczelnia zwiększa dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. PW zapewnia, że dba o to, by wszyscy, bez względu na stan zdrowia, w komfortowych warunkach zdobywali wykształcenie, dlatego też zwiększa dostępność budynków wydziałowych, wyposaża w sprzęt specjalistyczny, szkoli pracowników, organizuje wydarzenia podnoszące świadomość niepełnosprawności i wzmacniające pozytywny wizerunek osób z niepełnosprawnościami wśród społeczności akademickiej, a także studenci i doktoranci mogą liczyć na pomoc specjalistów z Sekcji ds. Osób z Niepełnosprawnościami. Oferowane wsparcie w języku polskim i angielskim obejmuje: rozmowy wspierające, udzielanie pomocy w zakresie zapewnienia asystenta osoby niepełnosprawnej, pomoc w rozwiązywaniu indywidualnych problemów związanych ze studiowaniem, konsultacje i spotkania na temat potrzebnego wsparcia, szkolenia świadomościowe i specjalistyczne dla pracowników i nauczycieli akademickich. Podany jest również mail do pracowników Sekcji (wsparcie.son@pw.edu.pl),

sugerujący, że taka jednostka istnieje w strukturach uczelni[38]. Brakuje jednak samej zakładki poświęconej jednostce oraz rozbudowanych informacji na temat wsparcia dla studentów z niepełnosprawnościami na głównej stronie uczelni. Aby dowiedzieć się więcej, należy wejść w odnośnik do Biuletynu Informacyjnego Politechniki Warszawskiej, co nie jest intuicyjne i potencjalnie może utrudniać dostęp do informacji dla osób z niepełnosprawnościami.[39] Niemniej po przejściu do strony BIP PW, w zakładce "Jednostki organizacyjne administracji centralnej" ("BIP PW" -> "Skład osobowy" -> "Jednostki organizacyjne administracji centralnej") znajduje się link do Biura ds. Społecznej Odpowiedzialności Uczelni, do którego należy Sekcja ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

Rysunek 5. Zakładka "Życie studenckie i doktoranckie" PW

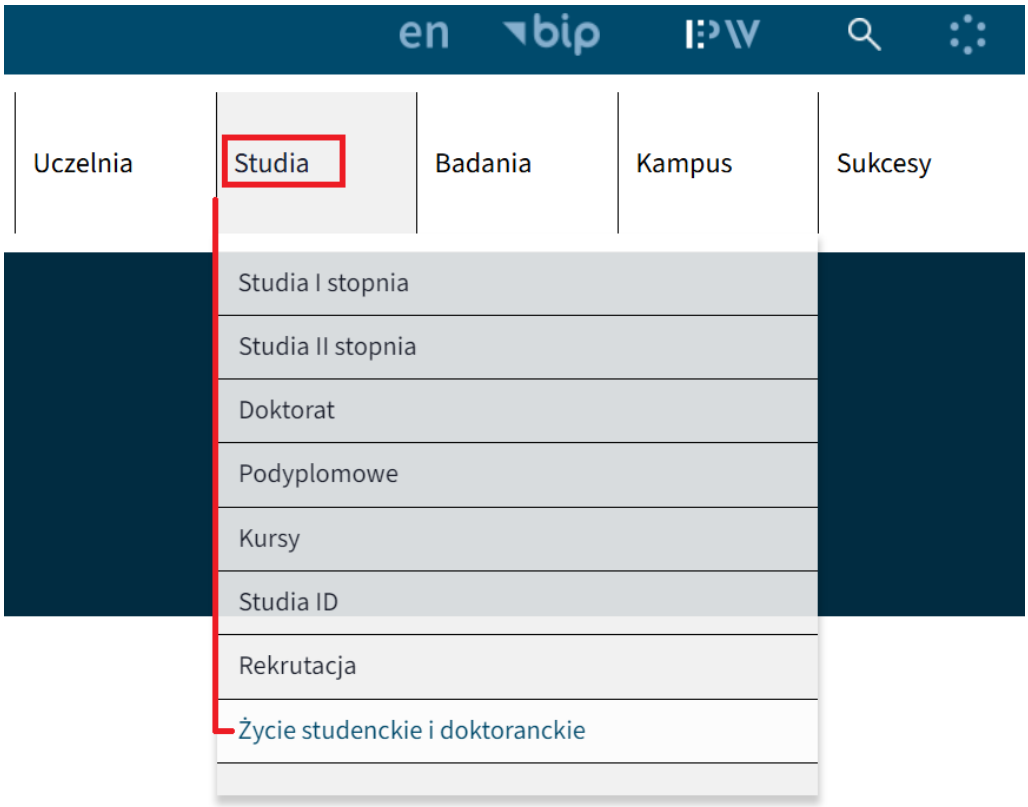

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://www.pw.edu.pl/ (dostęp online: 18.12.2024).

[38] https://www.pw.edu.pl/studia/wsparcie-osob-z-niepelnosprawnosciami (dostęp online: 18.12.2024)
[39] Do analizy porównawczej były brane pod uwagę jedynie strony główne (oficjalne) szkół wyższych w Warszawie, zatem być może bardziej rozbudowane sekcje znajdują się na stronach wydziałowych uczelni.

Rysunek 6. Sekcja "Wsparcie dla studentów" PW

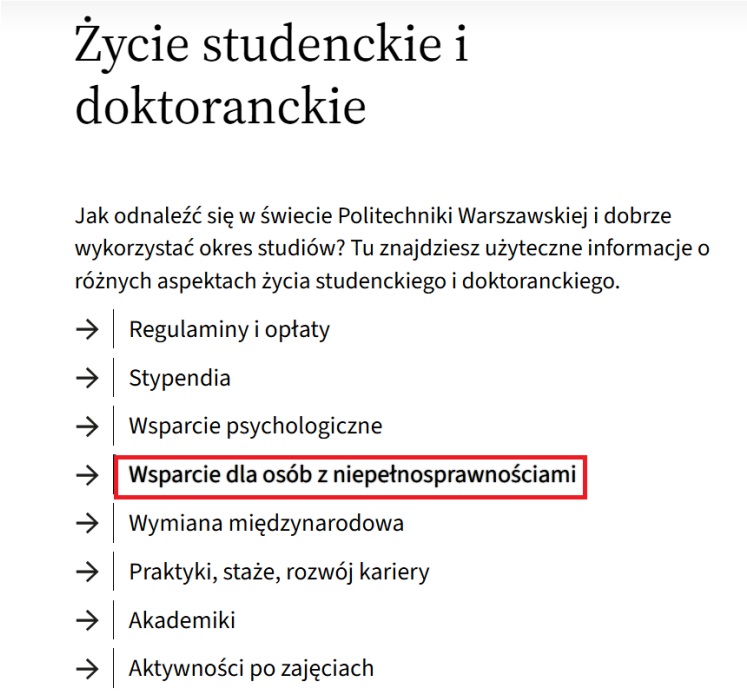

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://www.pw.edu.pl/studia#zyciestudenckie (dostęp online: 18.12.2024).

Rysunek 7. Biuletyn Informacyjny Politechniki Warszawskiej

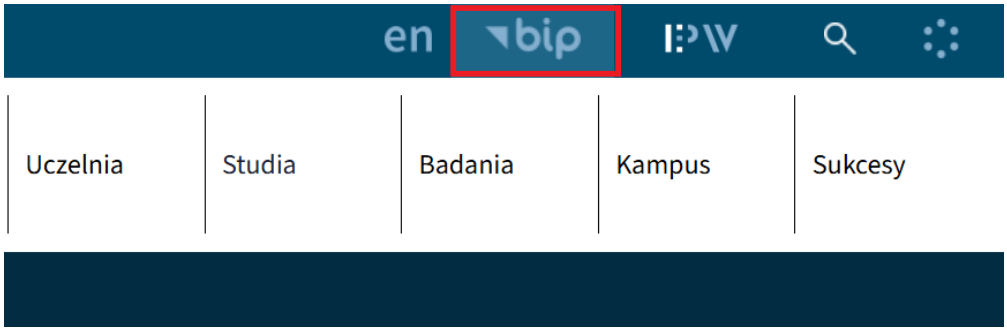

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://www.pw.edu.pl/ (dostęp online: 18.12.2024).

Sekcja ds. Osób z Niepełnosprawnościami skierowana jest do kandydatów na studia, studentów i doktorantów PW oraz nauczycieli akademickich i kadry administracyjnej PW. Na stronie widnieje skład osobowy Sekcji oraz wszelkie niezbędne formy kontaktu wraz z adresem jednostki. W zakładce “Wykaz Pełnomocników ds. Osób z Niepełnosprawnościami” umieszczona jest czytelna i przyjazna w odbiorze lista wszystkich wydziałowych Pełnomocników ds. Osób z Niepełnosprawnościami wraz z kontaktem mailowym i telefonicznym. W strukturach uczelni funkcjonuje również stanowisko Pełnomocnika Rektora ds. Osób z Niepełnosprawnościami. Do jego najważniejszych obowiązków należy reprezentowanie uczelni w kontaktach z zewnętrznymi instytucjami w sprawach związanych z

wyrównywaniem szans oraz analizowanie i współtworzenie wewnętrznych regulacji prawnych w tym obszarze. Proponuje również działania związane z wykorzystaniem dotacji przeznaczonej na wsparcie osób z niepełnosprawnościami. Istotnym aspektem pracy Pełnomocnika jest także monitorowanie działań mających na celu kształtowanie postaw sprzyjających akceptacji potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza w zakresie dostępu do edukacji, uczestnictwa w rekrutacji, wykonywania obowiązków służbowych, dostępu do informacji oraz przestrzeni użytkowanej przez społeczność akademicką. W ramach obowiązków Pełnomocnika mieści się dodatkowo monitorowanie dostępności uczelni w sferze architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno – komunikacyjnej. Pełnomocnik współpracuje z kierownikami jednostek organizacyjnych oraz Pełnomocnikami Dziekanów ds. Osób z Niepełnosprawnościami, dążąc do eliminacji barier ograniczających swobodne funkcjonowanie tych osób na uczelni. Regularnie organizuje spotkania z Pełnomocnikami Dziekanów, pracownikami Sekcji ds. Osób z Niepełnosprawnościami oraz Centrum Projektowania Uniwersalnego, aby ocenić stan dostępności na uczelni i zaplanować działania naprawcze. Współpraca obejmuje także kierowników projektów zwiększających dostępność oraz Biuro ds. Społecznej Odpowiedzialności Uczelni. Pełnomocnik angażuje się w działania na rzecz integracji osób z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim i sporządza regularne sprawozdania ze swojej działalności dla Prorektora ds. studenckich. Wszystkie te działania mają na celu stworzenie bardziej inkluzywnego i dostępnego środowiska na uczelni.

Uczelnia jest również beneficjentem projektu pt. „Politechnika Warszawska Ambasadorem Innowacji na Rzecz Dostępności", współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa III – Szkolnictwo Wyższe dla gospodarki i rozwoju, Działanie 3.5. Kompleksowe programy szkół wyższych.[40] Projekt ten obejmuje zwiększenie poziomu dostosowania Politechniki Warszawskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w następujących zakresach: dostępność architektoniczna i komunikacyjna, procedury kształcenia, narzędzia informatyczne, administrowanie stron internetowych, zmiana sposobu kształcenia inżynierów tak, aby mogli oni w przyszłości poprzez swoją działalność zawodową wspierać zwiększanie dostępności w wielu wymiarach.

Na stronie znajduje się także zakładka "Dla studentów i doktorantów", w której to umieszczone zostały metody wsparcia. Wsparcie jest skierowane do osób z niesprawnością

[40] https://www.bisou.pw.edu.pl/index.php/Sekcja-ds.-Osob-z-Niepelnosprawnosciami/Uczelnia-Dostepna (dostęp online: 18.12.2024)

narządu ruchu, niewidomych i słabowidzących, niesłyszących i słabosłyszących, z chorobami i zaburzeniami psychicznymi, z chorobami przewlekłymi, z trudnościami w uczeniu, z innymi niepełnosprawnościami. PW udziela pomocy studentom z orzeczeniem o niepełnosprawności, jak i bez tego dokumentu (na podstawie zaświadczeń lekarskich). Wspiera także studentów z niepełnosprawnościami przebywającymi na wymianach międzynarodowych. Zapewnia m.in. pomoc asystencką w trakcie dojazdu na uczelnię oraz w trakcie zajęć, możliwość dostosowania procesu dydaktycznego do indywidualnych potrzeb wynikających z niepełnosprawności studenta, pomoc w rozwiązywaniu indywidualnych problemów związanych ze studiowaniem, dofinansowanie transportu związanego z aktywnością akademicką, możliwość poznania przestrzeni budynku wydziałowego przed rozpoczęciem roku akademickiego, usługi tłumacza języka migowego, poradnictwo psychologiczne, pokoje w Domach Studenckich dostosowane do potrzeb osób niesprawnych ruchowo, wypożyczalnię sprzętu ułatwiającego studiowanie oraz finansowanie indywidualnych lektoratów z języków obcych i języka polskiego jako języka obcego.

W zakresie dostępności architektonicznej, PW zapewnia, że systematycznie dostosowuje budynki do potrzeb studentów z niepełnosprawnością (np. pętle indukcyjne, podjazdy, windy, miejsca parkingowe). Ponadto Politechnika Warszawska opracowała trzy aplikacje wspierające osoby ze szczególnymi potrzebami w poruszaniu się po kampusie: PW Navi, PW Mapa, oraz PW Audio Mapa. PW Navi to mobilna aplikacja nawigacyjna dla pięciu budynków PW (Gmach Główny, Gmach Elektroniki, Gmach Fizyki, Budynek Rektorska 4, Ośrodek Naukowo-Dydaktyczny w Józefosławiu), wykorzystująca technologie Beacon Bluetooth Low Energy i GNSS. Umożliwia dostosowanie funkcji do potrzeb użytkownika, takich jak wsparcie wzroku, słuchu czy ruchu. Osoby z niepełnosprawnościami ruchowymi mogą wyznaczać trasy bez schodów, osoby Głuche otrzymują opisy w Polskim Języku Migowym i teksty, a osoby niewidome – komunikaty głosowe o przestrzeni. PW Mapa służy do poznawania wnętrz budynków, wyszukiwania pomieszczeń i punktów orientacyjnych, takich jak sale czy toalety. Dostępna jest online oraz na kioskach informacyjnych rozmieszczonych na kampusie. Użytkownicy mogą korzystać z opisów w Polskim Języku Migowym i przygotować się do wizyty na uczelni z wyprzedzeniem. PW Audio Mapa to tyflomapa elektroniczna dla osób niewidomych i słabowidzących, oferująca dwa tryby pracy: przeglądania mapy i nauki. Aplikacja umożliwia głosowe odczytywanie informacji podczas nawigacji palcem po ekranie i identyfikuje dotykane przyciski. Zawiera również czytnik kodów QR i NFC dla precyzyjnej lokalizacji. Aplikacje powstały we współpracy z osobami z niepełnosprawnościami oraz zespołem Sekcji ds. Osób z Niepełnosprawnościami Biura ds.

Społecznej Odpowiedzialności Uczelni. W testach uczestniczyli pracownicy i studenci PW oraz wolontariusze Stowarzyszenia Twoje Nowe Możliwości.

W kwestii nowoczesnych technologii, PW we współpracy z Biblioteką Główną PW, realizuje program wsparcia studentów z niepełnosprawnościami polegający na tworzeniu cyfrowych kopii (po wcześniejszym zamówieniu przez studenta) książek, artykułów, publikacji na potrzeby osób, których stan zdrowia uniemożliwia korzystanie z tradycyjnego druku. Ponadto oferuje specjalnie dostosowane stanowisko komputerowe w Bibliotece Głównej PW, w skład którego wchodzi: program Window – Eyes PL PL 7.2 (czytnik ekranowy), klawiatura z nakładką typu ZoomText (powiększony opis), powiększalnik VISIO, monitor brajlowski (linijka) SuperVario2 40, specjalna myszka typu BIGtrac, oprogramowanie Tiger Software Suite – to program współpracujący z pakietem Office, skaner.

PW zapewnia wsparcie finansowe w postaci specjalnego stypendium dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem, które będzie traktowane na równi z orzeczeniem ustalającym stopień niepełnosprawności na podstawie przepisów Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Wniosek o stypendium należy złożyć w systemie USOSweb, w dowolnym momencie roku akademickiego.

Na oficjalnej stronie PW znajduje się panel dostępu, umożliwiający dostosowanie jej do potrzeb studenta, jednak na stronie dedykowanej osobom z niepełnosprawnościami, nie jest on dostępny. Nie widnieje również tłumaczenie tekstu na PJM.

Warto dodać, że na stronie Sekcji ds. Osób z Niepełnosprawnościami umieszczono w zakładce “SAVOIR-VIVRE” poradnik, jak się zachować wobec osoby z niepełnosprawnością, spotkanej na uczelni oraz wiele przydatnych dokumentów do pobrania, w tym wniosków.

3.1.4 Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Akademia Pedagogiki Specjalnej na swojej oficjalnej stronie internetowej udostępnia kompleksową i dobrze rozbudowaną sekcję wsparcia, dedykowaną studentom z niepełnosprawnościami oraz osobom z innymi specyficznymi potrzebami. Sekcja ta znajduje się w łatwo dostępnym miejscu (zakładka „Studenci” -> „Wsparcie dla studentów”) i zawiera szczegółowe informacje o oferowanej pomocy. Umożliwia studentom uzyskanie wsparcia zarówno w zakresie dostosowania warunków studiowania, jak i korzystania z dodatkowych zasobów, takich jak doradztwo, pomoc technologiczna, czy wsparcie psychologiczne. Dzięki temu uczelnia stawia na inkluzywność, wspierając różnorodność w środowisku akademickim.

Rysunek 8. Sekcja "Wsparcie dla studentów" APS

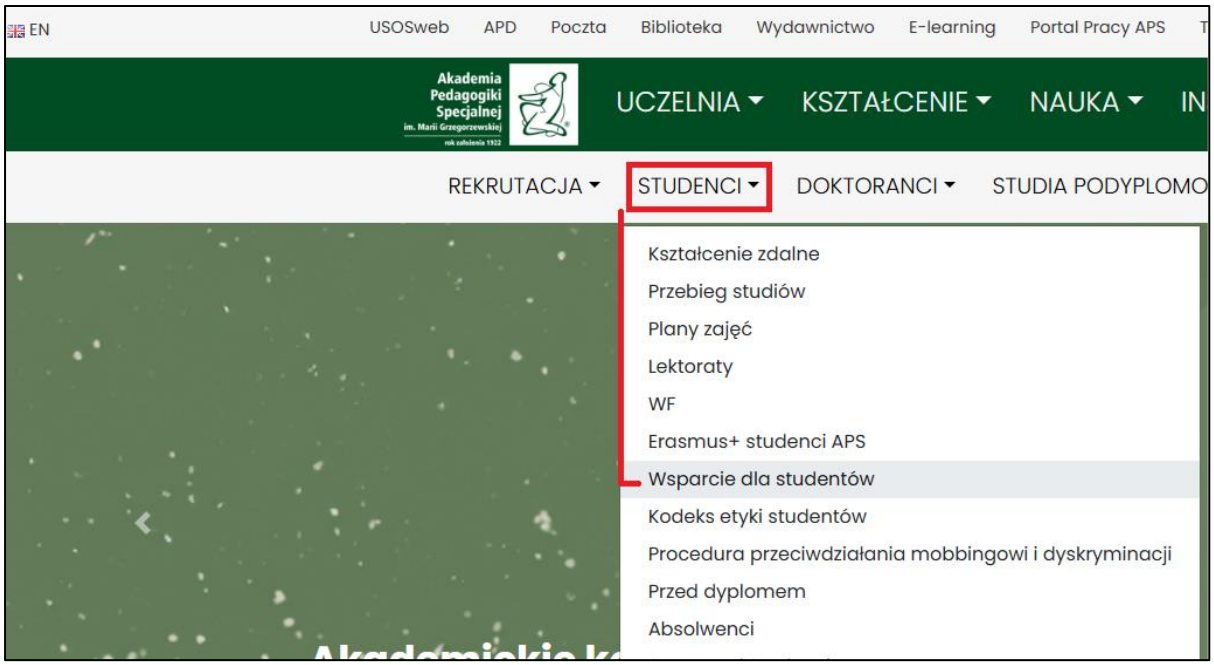

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://www.aps.edu.pl/ (dostęp online: 15.12.2024).

Na stronie internetowej Akademii Pedagogiki Specjalnej można znaleźć wiele przydatnych linków oraz dokumentów, które zostały udostępnione w sposób przyjazny i łatwo dostępny dla wszystkich użytkowników. Szczególnie osoby potrzebujące wsparcia, w tym studenci z niepełnosprawnościami lub innymi szczególnymi potrzebami, znajdą tam szeroki wachlarz materiałów i informacji. Dostępne są między innymi formularze wniosków, regulaminy, poradniki dla wykładowców oraz informacje o dostępnych formach pomocy, takich jak wsparcie psychologiczne, doradztwo akademickie czy programy stypendialne. Dostępne są także informacje o asystentach dla osób z niepełnosprawnościami, jak i również przydatne instrukcje dotyczące m.in. instrukcji innowacyjnego krzesła ewakuacyjnego tytan.

Rysunek 9. Materiały i informacje - APS

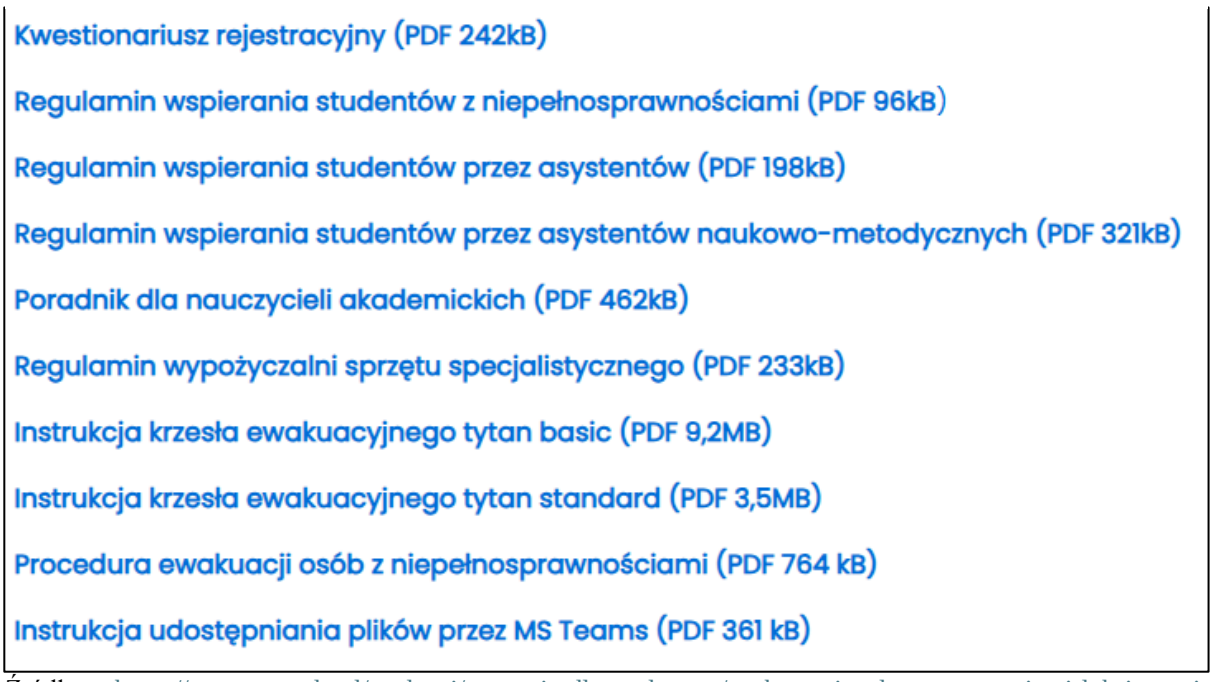

Źródło: https://www.aps.edu.pl/studenci/wsparcie-dla-studentow/osoby-z-niepelnosprawnosciami-lub-innymi-szczegolnymi-potrzebami/ (dostęp online: 15.12.2024).

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej wspiera studentów z niepełnosprawnościami lub innymi szczególnymi potrzebami, poprzez zapewnienie: tłumaczy języka migowego na zajęciach dydaktycznych, lektoratów z języków obcych dla studentów z wadą wzroku lub słuchu, transportu specjalistycznego, specjalnych zajęć komputerowych dla osób niewidomych i słabo widzących, pomocy przy wypełnianiu dokumentów związanych ze stypendiami, wsparcia i bieżącego reagowania na zaistniałe problemy, planowania zajęć w dostępnych salach, wsparcia asystentów, pisemnych zgód na nagrywanie wykładów, wypożyczanie urządzeń wspomagających, alternatywne formy egzaminów (egzaminy w formie ustnej, testy - powiększony druk, asystent, wydłużony czas do 50%), wsparcia akademickiej poradni psychologicznej, dostosowywanie materiałów dydaktycznych oraz możliwość korzystania z dostosowanej pracowni komputerowej oraz dodatkowe konsultacje asystentów naukowo-metodycznych[41].

Według strony APS[42], uczelnia ta wdrożyła liczne udogodnienia architektoniczne i komunikacyjne, wspierające potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Pomieszczenia w budynkach oznaczone są w języku Braille'a, a korytarze wyposażono w kontrastowe

[41] https://www.aps.edu.pl/studenci/wsparcie-dla-studentow/osoby-z-niepelnosprawnosciami-lub-innymi-szczegolnymi-potrzebami/ (dostęp online: 15.12.2024).
[42] https://www.aps.edu.pl/studenci/wsparcie-dla-studentow/osoby-z-niepelnosprawnosciami-lub-innymi-szczegolnymi-potrzebami/ (dostęp online: 15.12.2024).

oznaczenia poziome. Schody zabezpieczono nakładkami antypoślizgowymi i kontrastowymi. W budynku D zastosowano dodatkowo tagi NFC, które zawierają cyfrowy zapis numeru pomieszczenia lub inne istotne informacje, takie jak lokalizacja klatki schodowej, korytarza czy dostosowanej toalety. Uczelnia korzysta również z systemu Totupoint, który ułatwia nawigację osobom niewidomym dzięki znacznikom umieszczonym przy wejściach do budynków oraz wewnątrz nich. W wybranych biurach, takich jak Biuro Spraw Studenckich, Biuro Pomocy Materialnej, biblioteka czy portiernie, zainstalowano stanowiskowe pętle indukcyjne. Osoby posługujące się językiem migowym mogą korzystać z tłumacza migowego online dostępnego przez link na stronie głównej APS. Wszystkie budynki i pomieszczenia są dostępne dla osób z psami asystującymi lub przewodnikami. Dodatkowo w każdym budynku zamontowano krzesła ewakuacyjne do pomocy osobom z niepełnosprawnościami, a ich obsługa została opisana na obrazkowych instrukcjach umieszczonych w pobliżu schodów.

Akademia Pedagogiki Specjalnej wspiera swoich studentów z niepełnosprawnościami, oferując różnorodne formy pomocy finansowej, w tym stypendia oraz zapomogi. Stypendium specjalne dla osób z niepełnosprawnościami stanowi stałe wsparcie materialne, które ma na celu wyrównanie szans edukacyjnych oraz ułatwienie realizacji procesu studiowania. Aby je otrzymać, student musi złożyć odpowiedni wniosek oraz przedstawić dokumentację potwierdzającą niepełnosprawność. Dodatkowo uczelnia oferuje zapomogi finansowe jako jednorazową pomoc w trudnych sytuacjach życiowych, takich jak nagłe pogorszenie stanu zdrowia, wypadki losowe lub inne okoliczności wymagające dodatkowego wsparcia. Takie zapomogi są przyznawane na wniosek studenta i mają na celu szybkie udzielenie pomocy w sytuacjach kryzysowych. Na stronie internetowej Akademii Pedagogiki Specjalnej brak jest jednoznacznej informacji o istnieniu dedykowanego Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami. Nie znajdziemy tam odrębnej sekcji szczegółowo opisującej jego działalność ani zakresu świadczonego wsparcia. Jedynym śladem wskazującym na funkcjonowanie takiej jednostki jest adres e-mail bon@aps.edu.pl, który sugeruje istnienie Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami. Dodatkowo na stronie podane są dane kontaktowe do Pełnomocnika ds. Osób z Niepełnosprawnościami, co wskazuje, że uczelnia posiada strukturę wspierającą osoby z niepełnosprawnościami. Niemniej brak szerszego opisu funkcji i działań biura może utrudniać potencjalnym beneficjentom dotarcie do potrzebnych informacji czy uzyskanie wsparcia. Wprowadzenie bardziej widocznej i rozbudowanej sekcji na stronie internetowej mogłoby znacząco poprawić dostępność tych informacji oraz zwiększyć świadomość studentów i pracowników o oferowanej pomocy.

Na stronie internetowej Akademii Pedagogiki Specjalnej brakuje informacji na temat

instytutowych lub kierunkowych koordynatorów ds. Osób z Niepełnosprawnościami, którzy mogliby pełnić rolę pierwszego kontaktu dla studentów z indywidualnymi potrzebami. Nie wskazano, czy w poszczególnych instytutach funkcjonują takie osoby ani czy są dostępni dedykowani pracownicy, którzy mogliby bezpośrednio wspierać studentów w codziennych wyzwaniach związanych ze studiowaniem. Mimo to, uczelnia umożliwia studentom ubieganie się o asystenta lub opiekuna, którzy mogą pomóc w organizacji procesu nauki, ułatwiając dostęp do materiałów dydaktycznych, uczestniczenie w zajęciach, a także wspierając w codziennych obowiązkach związanych ze studiowaniem. Taka pomoc może być szczególnie istotna dla studentów z poważniejszymi ograniczeniami, które utrudniają samodzielne funkcjonowanie w środowisku akademickim.

3.1.5 Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Strona internetowa Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (SGH) charakteryzuje się intuicyjną nawigacją, co ułatwia korzystanie zarówno studentom, jak i innym użytkownikom. Szczególną uwagę poświęcono dostępności zakładki dedykowanej osobom ze szczególnymi potrzebami. Można ją znaleźć w sekcji „Uczelnia", w podzakładce „Wsparcie dla osób ze szczególnymi potrzebami", która prowadzi do obszernej podstrony poświęconej pomocy studentom. Podstrona ta zawiera informacje uporządkowane w dwóch głównych kategoriach: „Wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami" oraz „Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami". Na tej stronie znajdują się również szczegółowe informacje dotyczące różnych obszarów działalności SGH. Co istotne, treści zostały przygotowane w formacie odczytywalnym maszynowo, a także udostępnione w polskim języku migowym (PJM) oraz w języku łatwym do czytania (ETR – Easy to Read). Dodatkowo na stronie znajdują się odnośniki do projektów inkluzywności SGH oraz asystenta studenta z ASD (spektrum). Warto również zwrócić uwagę na podstrony dotyczące dostępności, które obejmują wewnętrzne instrukcje SGH oraz informacje o usługach tłumacza polskiego języka migowego, dostępnych zarówno online, jak i stacjonarnie.

Rysunek 10. Sekcja "Wsparcie dla studentów" SGH

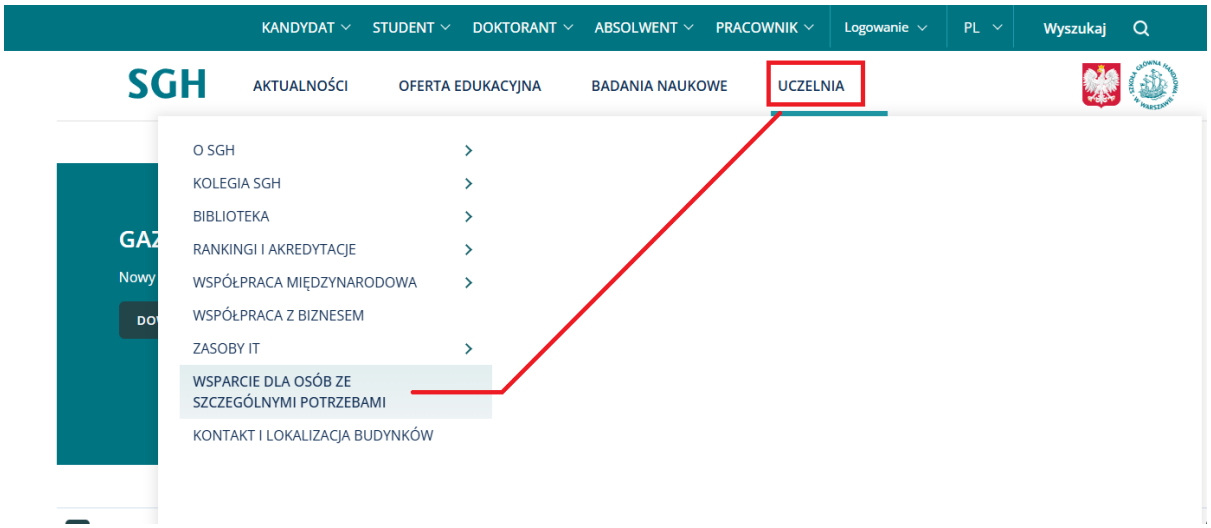

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://www.sgh.waw.pl/ (dostęp online: 15.12.2024).

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie oferuje swoim studentom z niepełnosprawnościami stypendia oraz zapomogi finansowe. Przysługuje ono studentom, którzy posiadają odpowiednie orzeczenie o niepełnosprawności. Akceptowane są orzeczenia wydane przez polskie instytucje, takie jak orzeczenie o niepełnosprawności, o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)[43].

W SGH istnieje Biuro do spraw Dostępności i Wsparcia Osób z Niepełnosprawnościami. Niezmiernie ważne jest wspomnienie o stronie internetowej www.sgh.waw.pl/inkluzywna-sgh, która szczegółowo opisuje zaangażowanie Szkoły Głównej Handlowej w budowanie dostępnego i wspierającego środowiska akademickiego dla osób z różnorodnymi potrzebami. Prezentuje kompleksowy system wsparcia obejmujący działania na rzecz studentów z niepełnosprawnościami, projekty wspierające inkluzywność oraz inicjatywy promujące równość szans. Na tej stronie wypisane są wszystkie aspekty realizowane przez prestiżowy projekt ”Inkluzywna SGH – bez barier w dostępie do edukacji (inSGH)”. Warto wymienić czynności wykonywane przez SGH w celu pomocy osobom z niepełnosprawnościami, są to: wprowadzenie systemu nawigacyjno-informacyjnego TOTUPOINT, który dzięki udźwiękowieniu przestrzeni jest pomocny dla osób z niepełnosprawnościami, szczególnie z niepełnosprawnością wzroku, plany typograficzne uczelni, które pomogą osobom niewidomym i słabowidzącym dodatkowo zapoznać się z topografią budynków uczelni, pętle indukcyjne - które poprawiają jakość słyszenia podczas wykładów i konferencji, tłumacz PJM on-line, innowacyjne technologie (takie jak, np. krzesła

[43] https://www.sgh.waw.pl/stypendium-dla-osob-z-niepelnosprawnosciami (dostęp online: 15.12.2024).

ewakuacyjne, elektrozaczepy, powiększalnik elektroniczny itd.), dostosowanie zajęć sportowych, wyrównawcze zajęcia z języków obcych, prowadzenie szkoleń (bazowo-uwrażliwiających, specjalistycznych), a także prowadzony jest podcast „Inkluzywniak SGH. 15 minut dla dostępności". Oprócz tego prowadzonych jest wiele kampanii plakatowych[44].

Według informacji podanych na stronie internetowej[45], Szkoła Główna Handlowa w Warszawie dostosowuje swoje budynki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, stosując zasady projektowania uniwersalnego i racjonalnych usprawnień, w porozumieniu z Działem Spraw Osób z Niepełnosprawnościami. Warto także wspomnieć, iż "SGH dokłada starań, by być uczelnią dostępną cyfrowo"[46].

Na stronie internetowej SGH brak jest informacji o koordynatorach wydziałowych ds. osób z niepełnosprawnościami, którzy mogliby wspierać studentów w bieżących sprawach związanych z ich potrzebami. Podobnym rodzajem wsparcia jest funkcja asystenta studenta ze spektrum autyzmu (ASD), a także ambasadorzy dostępności, których zadaniem jest "wspieranie osób ze szczególnymi potrzebami − w zakresie informowania ich o dostępnych w SGH formach wsparcia i zapewnienia dostępności, a także obowiązujących w SGH procedurach, pracowników SGH w zakresie niezbędnym do budowania świadomości dotyczącej potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami i oferowanych przez SGH formach wsparcia z tego zakresu. Zespół ambasadorów tworzą przedstawiciele kadry akademickiej oraz administracyjnej Uczelni, którzy wspierają kandydatów, studentów, doktorantów i pracowników Uczelni, zgodnie z kompetencjami jednostki, którą reprezentują[47]".

3.1.6 Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego oferuje łatwy dostęp do zakładki „Studenci z niepełnosprawnością", znajdującej się w menu „Studenci" na swojej stronie internetowej. W tej sekcji zawarte są szczegółowe informacje na temat wsparcia, które uczelnia zapewnia studentom z niepełnosprawnościami w procesie kształcenia.

W zakładce opisano, w jaki sposób Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami (BON) wspiera studentów, pomagając w organizacji procesu nauki, dostosowywaniu zajęć i egzaminów do indywidualnych potrzeb, a także zapewniając pomoc w dostosowaniu materiałów dydaktycznych. Uczelnia oferuje także możliwość skorzystania z asystentów,

[44] https://www.sgh.waw.pl/inkluzywna-sgh, akapit "Kampanie plakatowe" (dostęp online: 15.12.2024).
[45] https://www.sgh.waw.pl/dostepnosc-dla-osob-ze-szczegolnymi-potrzebami (dostęp online: 15.12.2024).
[46] Tamże.
[47] https://www.sgh.waw.pl/wsparcie-dla-osob-z-niepelnosprawnosciami, akapit "Ambasadorzy dostępności w SGH" (dostęp online: 15.12.2024).

którzy pomagają studentom w codziennym funkcjonowaniu na uczelni. Dodatkowo w zakładce znajduje się link do strony Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami, gdzie studenci mogą uzyskać szczegółowe informacje na temat procedur ubiegania się o pomoc i wsparcie. Ponadto, sekcja ta zawiera informacje o pomocy materialnej, jaką uczelnia oferuje studentom z niepełnosprawnościami, w tym stypendia i zapomogi. Studenci mogą ubiegać się o wsparcie finansowe, które pomoże im pokryć koszty związane z edukacją, tak jak w przypadku innych studentów. W zakładce znajduje się również link do działu pomocy materialnej UKSW, gdzie można znaleźć szczegółowe informacje na temat dostępnych form wsparcia finansowego oraz procedur składania wniosków. Dzięki tej zakładce, studenci z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do wszystkich niezbędnych informacji, które pomagają im w pełni uczestniczyć w życiu akademickim oraz w procesie kształcenia na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Rysunek 11. Sekcja "Wsparcie dla studentów" UKSW

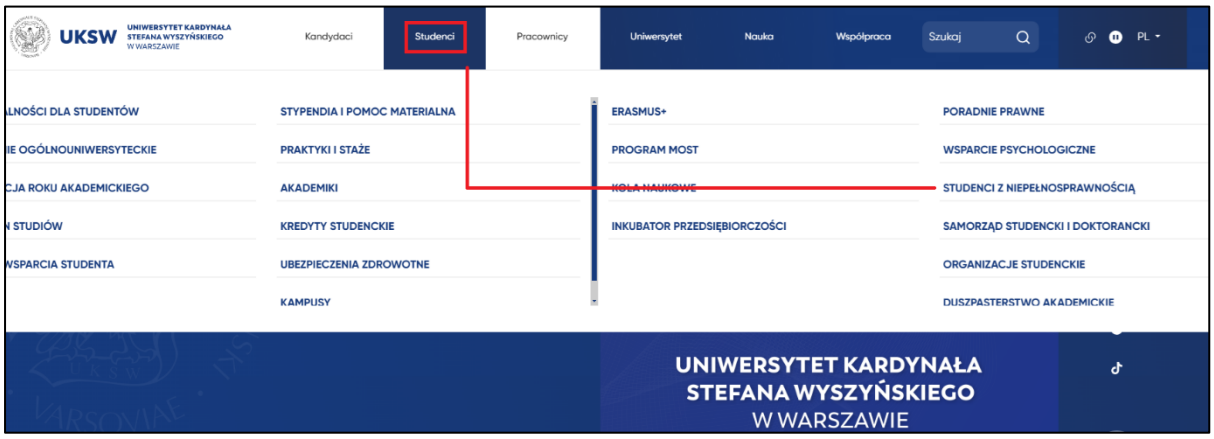

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie: https://uksw.edu.pl/ (dostęp online: 15.12.2024).

UKSW wspiera studentów z niepełnosprawnościami lub innymi szczególnymi potrzebami, poprzez zapewnienie: stypendium dla osób niepełnosprawnych, indywidualnej organizacji studiów bezpłatnego poradnictwa psychologicznego, bezpłatnego poradnictwa pedagogicznego, pomocy prawnej dla studentów, asystentów dydaktycznych, wypożyczalni sprzętu IT, pomocy tłumacza języka migowego, miejsc parkingowych dla studentów z dysfunkcją ruchu, warsztatów, szkoleń oraz konferencji.

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, który funkcjonuje na dwóch kampusach, posiada budynki o zróżnicowanym poziomie dostępności. Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami (BON), we współpracy z administratorami budynków, opracowało

szczegółową bazę dostępności architektonicznej poszczególnych obiektów uczelni. Baza[48] ta zawiera dokładne opisy dostępnych udogodnień oraz dane kontaktowe do administratorów każdego z budynków. Dzięki temu osoby z niepełnosprawnościami mogą łatwo uzyskać bezpośrednie informacje na temat organizacji pracy budynków oraz dostępnych form wsparcia.

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego oferuje swoim studentom różne formy wsparcia finansowego, w tym stypendia oraz zapomogi pieniężne, które mają na celu pomóc w trudnych sytuacjach życiowych. Zapomoga jest formą pomocy przeznaczoną dla studentów, którzy znaleźli się w wyjątkowych i nagłych okolicznościach, które utrudniają im dalsze studiowanie. O zapomogę mogą ubiegać się osoby, które doświadczyły takich sytuacji jak śmierć bliskiego członka rodziny, poważna choroba, uszczerbek na zdrowiu studenta lub skutki klęski żywiołowej. W takim przypadku zapomoga jest przyznawana w celu pomocy w pokryciu wydatków związanych z trudnym okresem życiowym, umożliwiając studentowi kontynuowanie nauki bez dodatkowego obciążenia finansowego. Z kolei stypendium dla osób niepełnosprawnych jest dedykowane studentom posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. To stypendium ma na celu wsparcie osób, które z powodu swojej niepełnosprawności mogą napotykać trudności w pełnym uczestnictwie w procesie edukacyjnym. Stypendium przysługuje studentom, którzy dostarczą odpowiednią dokumentację potwierdzającą ich stan zdrowia i niepełnosprawność. Jego wysokość zależy od indywidualnych potrzeb studenta, a także od specyfiki niepełnosprawności, co pozwala na lepsze dopasowanie wsparcia do sytuacji życiowej studenta.

Na stronie internetowej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego brakuje informacji na temat wydziałowych lub kierunkowych koordynatorów ds. Osób z Niepełnosprawnościami, którzy mogliby pełnić rolę pierwszego punktu kontaktowego dla studentów z indywidualnymi potrzebami. Nie określono, czy na poszczególnych wydziałach istnieją takie osoby ani czy dostępni są dedykowani pracownicy, którzy mogliby wspierać studentów w codziennych wyzwaniach związanych z nauką. Jedyne informacje o osobie, która jest w stanie pomóc osobom z niepełnosprawnościami jest asystent dydaktyczny.

Warto wspomnieć również o tym, iż Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnością UKSW prowadzi także wolontariat[49] pod nazwą ”Punkt Pomocy Studenckiej”. Program ten angażuje starszych studentów, którzy pełnią rolę wolontariuszy, pomagając innym studentom z

[48] Baza ta znajduje się pod linkiem: https://uksw.edu.pl/deklaracja-dostepnosci/dostepnosc-architektoniczna/ (dostęp online 15.12.2024).
[49] https://bon.uksw.edu.pl/dla-studentow/punkt-pomocy-studenckiej/ (dostęp online: 15.12.2024).

niepełnosprawnościami w codziennych zadaniach na uczelni. Wolontariusze w ramach programu oferują wsparcie w różnych obszarach, w tym asystują w poruszaniu się po uczelni, pomagając w dotarciu na zajęcia i inne wydarzenia. Dodatkowo wspierają studentów w korzystaniu z zasobów biblioteki, oferując pomoc w odnalezieniu odpowiednich materiałów i poruszaniu się po przestrzeni bibliotecznej. Wolontariusze pomagają również w sprawach dydaktycznych, takich jak obsługa narzędzi informatycznych czy zapisy na zajęcia. Ponadto, towarzyszą studentom przy załatwianiu spraw w biurach uniwersyteckich oraz podczas konsultacji z prowadzącymi zajęcia, co znacznie ułatwia im komunikację i organizację akademicką. Program wolontariatu obejmuje także pomoc w integracji społecznej studentów z niepełnosprawnościami, wspierając ich w budowaniu relacji z rówieśnikami. W ramach programu wolontariusze wykonują również inne zadania, które są uzgadniane indywidualnie z Biurem ds. Osób z Niepełnosprawnościami, aby najlepiej dopasować pomoc do potrzeb studentów. Program ten stanowi ważny element wsparcia w procesie edukacyjnym, pomagając studentom z niepełnosprawnościami w pełnym uczestnictwie w życiu akademickim.

3.1.7 Wnioski

Analiza porównawcza stron internetowych wybranych warszawskich szkół wyższych dotyczących wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami wskazuje na zróżnicowane podejście do dostępności i inkluzywności. Wszystkie analizowane uczelnie oferują zakładki wsparcia, lecz ich zawartość i struktura różnią się pod względem szczegółowości oraz intuicyjności.

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) i Uniwersytet Warszawski (UW) wypadają najlepiej pod względem dostępności i szczegółowości informacji. SGGW oferuje rozbudowaną sekcję wsparcia, dostępną w dwóch intuicyjnych ścieżkach nawigacji, prowadzącą do Biura ds. Osób z Niepełnosprawnościami i Dostępności (BOND). UW natomiast posiada sekcję "Wsparcie społeczności UW", w której Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami (BON) prezentuje szeroki wachlarz usług oraz projektów na rzecz dostępności. Obie uczelnie zapewniają dedykowane narzędzia, takie jak panele dostępności czy usługi tłumaczy PJM. Na stronie UW wyróżnia się ponadto “Baza dostępności budynków UW”, zawierająca szczegółowe informacje o przystosowaniu przestrzeni uczelni.

Politechnika Warszawska (PW) również podejmuje działania na rzecz dostępności, jednak dostęp do informacji o wsparciu dla osób z niepełnosprawnościami jest mniej intuicyjny. Sekcja dotycząca wsparcia wymaga przejścia do Biuletynu Informacyjnego PW, co może być uciążliwe dla użytkowników. PW wyróżnia się natomiast wdrażaniem

innowacyjnych technologii, takich jak aplikacje nawigacyjne (PW Navi, PW Mapa, PW Audio Mapa), które ułatwiają poruszanie się po kampusie.

Akademia Pedagogiki Specjalnej (APS) i Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW) znalazły się na końcu zestawienia w przeprowadzonej analizie. Strona APS, choć posiada kompleksową sekcję wsparcia, nie oferuje jednoznacznej informacji o dedykowanym Biurze ds. Osób z Niepełnosprawnościami, co może ograniczać dostęp studentów do pomocy. Mimo to warto wyróżnić tę uczelnie za wdrożenie rozwiązań takich jak oznaczenia w Braille'u i tagi NFC. UKSW posiada zakładkę "Studenci z niepełnosprawnościami", która zawiera podstawowe informacje, jednak brakuje bardziej szczegółowego opisu oferowanych usług oraz danych o wydziałowych koordynatorach.

Szkoła Główna Handlowa (SGH) wyróżnia się intuicyjną nawigacją i dobrze zorganizowaną sekcją „Wsparcie dla osób ze szczególnymi potrzebami". Na stronie tej uczelni znajdują się szczegółowe opisy oferowanych usług, takich jak system Totupoint, pętle indukcyjne czy tłumacze PJM online. SGH promuje także inkluzywność poprzez projekty takie jak „Inkluzywna SGH".

Pod względem dostępności paneli dostosowania oficjalnych stron internetowych najlepiej wypadają SGGW i PW (PW jedynie na oficjalnej stronie), które oferują szerokie możliwości personalizacji. APS, UW i SGH udostępniają jedynie podstawowe opcje dostosowania, natomiast UKSW nie oferuje panelu dostępności.

W zakresie wdrażania innowacyjnych technologii PW wyróżnia się najbardziej, dzięki aplikacjom wspierającym osoby z niepełnosprawnościami. SGGW i UW oferują dostępne stanowiska komputerowe oraz wypożyczalnie sprzętu specjalistycznego, a APS i SGH stosują system Totupoint oraz oznaczenia wspierające osoby z ograniczeniami wzroku.

Warto także docenić inicjatywy UW i UKSW w zakresie opracowania baz dostępności budynków, co wspiera nawigację i planowanie aktywności akademickich. UW dodatkowo wprowadziło podzakładki inicjatyw wspierających inkluzywność i zrzeszających osoby z niepełnosprawnościami.

Usługi tłumacza Polskiego Języka Migowego są dostępne na wszystkich uczelniach, choć różnią się formą realizacji. SGGW i UW oferują codzienne wsparcie tłumacza online, natomiast na APS i PW dostępność tłumaczeń ogranicza się do materiałów dydaktycznych i wybranych wydarzeń.

Podsumowując, SGGW i UW oferują najbardziej kompleksowe i przyjazne użytkownikowi rozwiązania w zakresie dostosowania informacji i wsparcia na swoich stronach internetowych. Z kolei APS i UKSW mają potencjał do poprawy w zakresie dostępności i

przejrzystości informacji, co mogłoby znacząco wpłynąć na zwiększenie inkluzywności dla osób z niepełnosprawnościami.

3.2 Analiza ankiety ilościowej CAWI oraz badania jakościowego, wywiady z koordynatorami ds. osób z niepełnosprawnościami.

3.2.1 Świadomość studentów o osobach z niepełnosprawnościami i szerzonej pomocy

Badanie świadomości studentów na temat osób z niepełnosprawnościami zostało przeprowadzone przy pomocy pytania: „Jak oceniasz poziom swojej wiedzy na temat osób z niepełnosprawnościami?". Respondenci mieli do wyboru pięć odpowiedzi: „Mam szeroką wiedzę na temat niepełnosprawności", „Mam podstawową wiedzę na temat niepełnosprawności", „Chciałbym wiedzieć więcej", „Nie mam wiedzy na ten temat" oraz „Trudno powiedzieć". Celem tego pytania było poznanie samooceny studentów odnośnie ich wiedzy na temat osób z niepełnosprawnościami, co miało ukazać nie tylko ocenę poziomu świadomości w tej kwestii, ale także stanowiło punkt wyjścia do dalszej analizy danych, które mogłyby wskazać obszary wymagające poprawy w zakresie edukacji dotyczącej niepełnosprawności. Najczęściej wybieraną odpowiedzią okazała się opcja „Mam podstawową wiedzę na temat niepełnosprawności", którą wskazało aż 62,8% respondentów. To sugeruje, że większość studentów posiada ogólną orientację w temacie, ale ich wiedza jest ograniczona i może wymagać pogłębienia. Drugą najczęściej zaznaczaną odpowiedzią było „Chciałbym wiedzieć więcej" – wybrało ją 18,6% uczestników badania. Świadczy to o istniejącym zainteresowaniu poszerzaniem wiedzy w tym zakresie oraz o potencjalnej gotowości studentów do zaangażowania się w działania edukacyjne. Opcje skrajne były wybierane rzadziej. Odpowiedź „Mam szeroką wiedzę na temat niepełnosprawności" wskazało jedynie 10,1% badanych, co sugeruje, że stosunkowo niewielka grupa studentów czuje się pewnie w tej tematyce. Jeszcze mniej osób, bo 4,7% respondentów, przyznało, że nie posiada żadnej wiedzy na ten temat, a najrzadszą odpowiedzią było „Trudno powiedzieć", wybraną przez 3,9% uczestników.

Wykres 4. Poziom świadomości wśród badanych studentów SGGW.

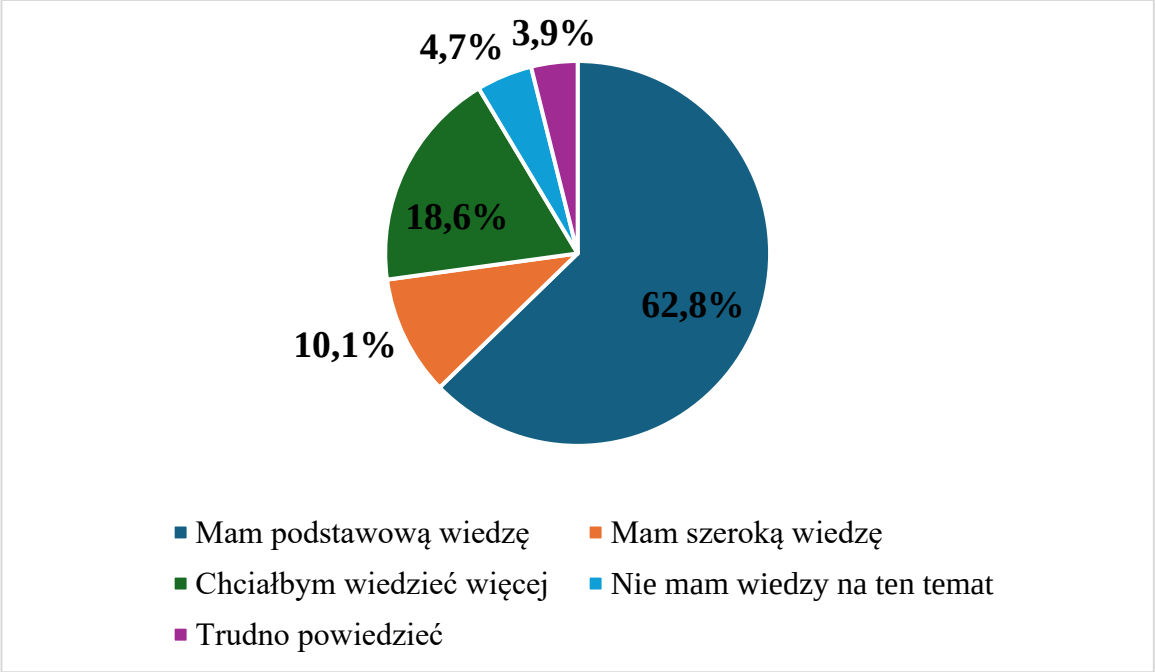

Źródło: Badanie własne.

Kolejne pytanie, mające na celu ocenę poziomu świadomości i empatii studentów wobec osób z niepełnosprawnościami, dotyczyło ich zainteresowania kampaniami społecznymi promującymi wsparcie dla tej grupy na terenie SGGW. Respondentów zapytano: „Czy sądzisz, że zwrócił(a)byś uwagę na kampanię społeczną dotyczącą wsparcia osób z niepełnosprawnościami?”. Z odpowiedzi wynika, że ponad połowa uczestników badania (52,7%) zadeklarowała, że zauważyłaby taką kampanię. Wynik ten sugeruje, że znaczna część studentów jest otwarta na treści promujące inkluzję i wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami. Może to świadczyć również o potencjalnej wrażliwości społecznej oraz zainteresowaniu tematami związanymi z równouprawnieniem i empatią. Z kolei 18,6% respondentów stwierdziło, że nie zwróciłoby uwagi na kampanię. Może to wynikać z braku zainteresowania tematem, niskiego poziomu świadomości, czy też ogólnej obojętności wobec przekazów tego typu. Taki wynik wskazuje na potrzebę dalszych działań, które przyciągnęłyby uwagę także tej grupy, być może poprzez innowacyjne formy komunikacji, bardziej angażujące treści lub atrakcyjną wizualnie oprawę kampanii. Ciekawą obserwacją jest fakt, że aż 28,7% respondentów nie miało sprecyzowanego zdania w tej kwestii, co wskazuje na pewną ambiwalencję lub brak wcześniejszych doświadczeń związanych z tego typu inicjatywami. Ta grupa może być ważnym celem przyszłych działań, ponieważ dobrze zaplanowane kampanie

społeczne mogą pomóc w kształtowaniu ich postaw, zwiększając zainteresowanie i świadomość na temat osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 5. Kampanie społeczne

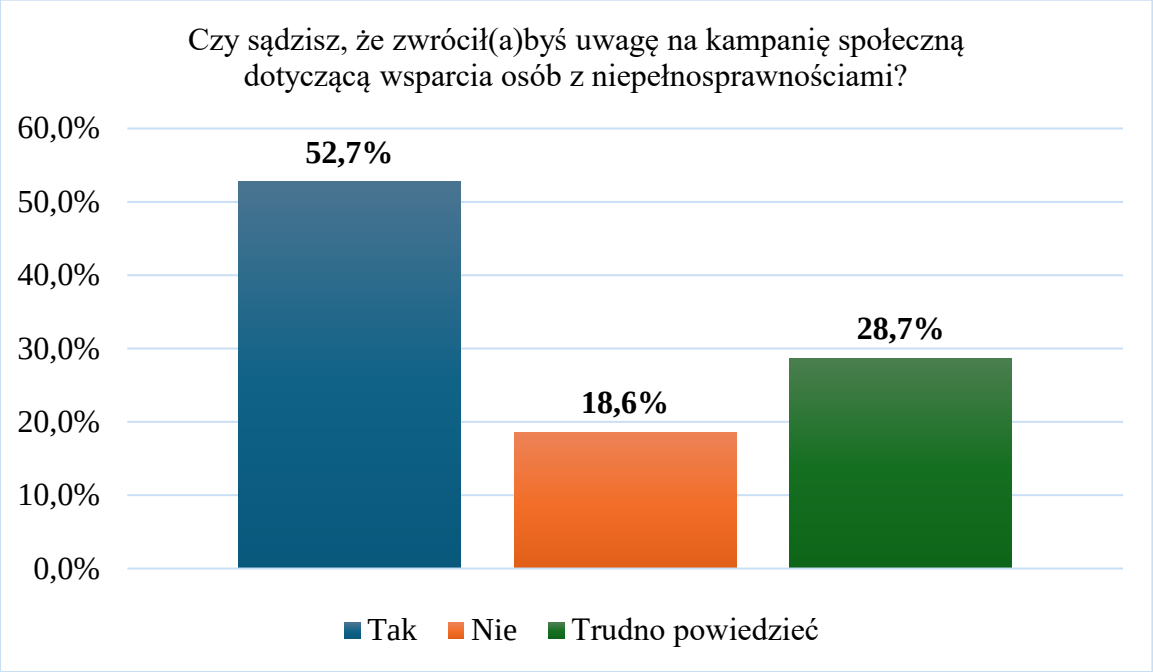

Źródło: Badanie własne.

Wyniki badania wskazują, że większość studentów badanej grupy posiada co najmniej podstawową wiedzę na temat niepełnosprawności oraz wykazuje wysoki poziom empatii i zainteresowania. Potwierdzają to opinie wydziałowych koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami, którzy oceniają świadomość studentów jako "dobrą". Jak zauważył jeden z koordynatorów: „Świadomość jest duża, może nie jakaś olbrzymia czy gigantyczna, ale na bardzo zadowalającym poziomie. To są młodzi, otwarci ludzie” (M2). Wskazano również, że poziom empatii i świadomości na studiach jest wyraźnie wyższy w porównaniu z wcześniejszymi etapami edukacji. Jak stwierdzono: „Ogólnie poziom świadomości i empatii na studiach jest znacznie wyższy niż w szkołach licealnych. Moim zdaniem jest dosyć wysoki” (M1).

Analizując poziom świadomości studentów na temat niepełnosprawności, warto zwrócić uwagę na metody wsparcia, które badani uznali za najbardziej istotne w kontekście poprawy sytuacji studentów z niepełnosprawnościami. Wśród odpowiedzi respondentów najczęściej wskazywano na znaczenie udogodnień infrastrukturalnych, takich jak windy,

podjazdy, czy odpowiednio zaprojektowane toalety, co podkreśliło aż 81,4%[50] ankietowanych. Na drugim miejscu znalazło się przystosowanie sal wykładowych, np. poprzez zapewnienie odpowiedniego układu przestrzeni, specjalistycznego wyposażenia lub łatwego dostępu do stanowisk pracy, co uznało za ważne 65,9% studentów. Pozostałe metody wsparcia, które również zyskały uznanie respondentów, obejmowały: pomoc w sprawnym i szybkim poruszaniu się po kampusie (37,2%), co może odnosić się do organizacji transportu wewnętrznego, map dostępności czy oznaczeń ułatwiających orientację w terenie. Duża grupa studentów (36,4%) zwróciła uwagę na potrzebę budowania zrozumienia w środowisku akademickim oraz minimalizacji potencjalnych wykluczeń, co wskazuje na znaczenie kampanii społecznych, warsztatów czy szkoleń podnoszących świadomość wśród społeczności akademickiej. Na uwagę zasługuje również dostosowanie metod nauczania do indywidualnych potrzeb studentów z niepełnosprawnościami, co wskazało 34,1% respondentów. Może to obejmować takie działania, jak elastyczne formy zaliczeń, materiały dydaktyczne w formatach dostosowanych do różnych typów niepełnosprawności czy dodatkowe konsultacje.

Wykres 6. Metody wsparcia przez uczelnię, które badani uznali za najbardziej istotne w kontekście poprawy sytuacji studentów z niepełnosprawnościami

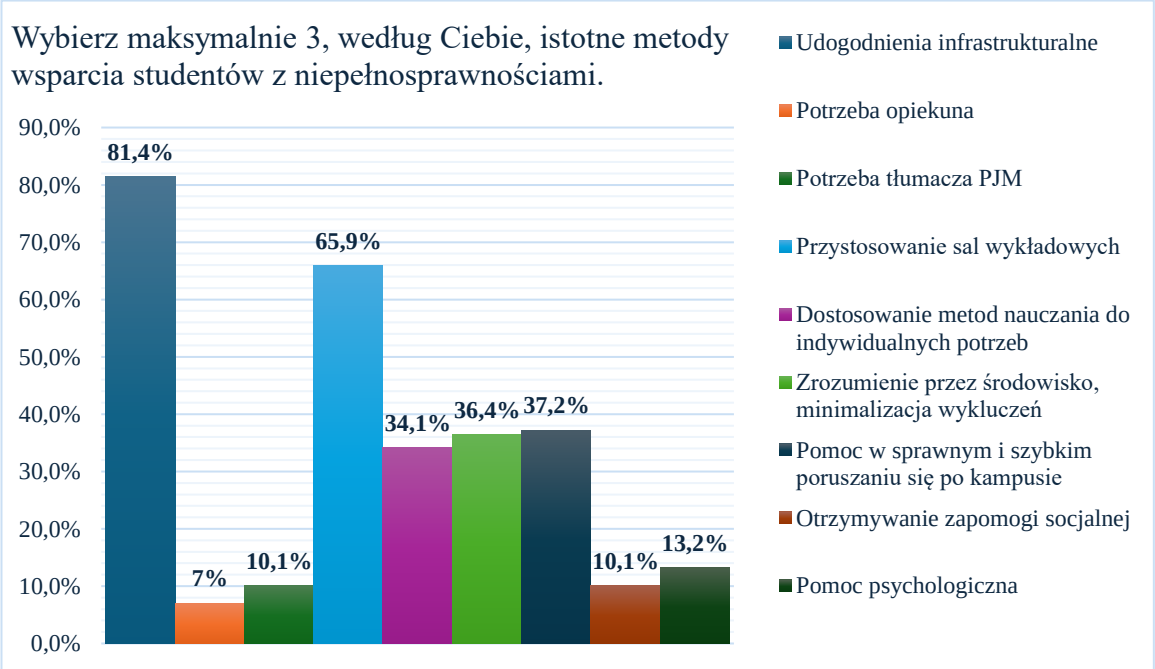

Źródło: Badanie własne.

[50] Są to procenty obserwacji, ankietowani mogli zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi.

3.2.2 Bariery architektoniczne

Bariery architektoniczne w przypadku tego badania, to różnego rodzaju przeszkody w przestrzeni publicznej, które utrudniają lub uniemożliwiają dostęp, swobodne poruszanie się i korzystanie z przestrzeni osobom z niepełnosprawnościami. W ankiecie ilościowej CAWI, zagadnienie barier architektonicznych zostało poruszone przy pytaniach o przystosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych: "Czy według Ciebie, budynki starego kampusu są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami?" oraz "Czy według Ciebie, budynki nowego kampusu są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami?", na które odpowiedzi zostały przedstawione w pięciopoziomowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało "nie są przystosowane", a 5 "są przystosowane". W przypadku pytania o budynki starego kampusu, najczęstszą odpowiedzią było "Trudno powiedzieć", które stanowiło 32,6% odpowiedzi. Kolejnym wariantem było "Raczej nie są przystosowane" na które wskazało 28,7% badanych. W czasie, gdy reszta odpowiedzi była mało zróżnicowana, na ich tle mocno wybijała się odpowiedź "Są przystosowane", którą wskazało jedynie 1,6% ankietowanych. Z kolei w pytaniu o budynki nowego kampusu, najczęściej pojawiającą się opcją było "Raczej są przystosowane", które stanowiło, aż 48,1% odpowiedzi. Najrzadszymi odpowiedziami były "Nie są przystosowane" (3,1%) oraz "Raczej nie są przystosowane" (3,9%).

Kolejnym pytaniem, dotyczącym barier architektonicznych było "Czy według Ciebie, na SGGW istnieją bariery architektoniczne, które utrudniają osobom z niepełnosprawnościami swobodne poruszanie się po kampusie?". Pytanie to dotyczyło subiektywnej opinii respondentów, a możliwe odpowiedzi obejmowały: "Tak", "Nie" i "Trudno powiedzieć", z czego najwięcej respondentów wskazało odpowiedź "Tak" (47,3%), a najmniej (19,4 %) odpowiedź "Nie".

Respondenci zostali również poproszeni o wybór maksymalnie trzech, według nich, najbardziej widocznych barier architektonicznych na SGGW. Wśród wskazanych odpowiedzi, najczęstszą z nich były nieprzystosowane sale wykładowe, poprzez brak dostępu przestrzennego dla osób ze specjalnymi potrzebami oraz brak stanowisk pracy (72,1%). Kolejnym przeważającym wynikiem był brak windy (59%). Wielu respondentów zwróciło również uwagę na brak podjazdów dla wózków inwalidzkich (32,8%) oraz brak automatycznie otwieranych drzwi (29,5 %). Z kolei najrzadziej pojawiającymi się odpowiedziami był brak poręczy przy schodach, niestabilne płyty chodnikowe przed budynkiem 37 oraz progi w drzwiach (po 1,6 %). Wykluczenia architektoniczne są również zauważane przez koordynatorów do spraw osób z niepełnosprawnościami. Podczas wywiadów, uwaga była

skupiona na brak wind oraz podjazdów: “Wydaje mi się, że jeśli chodzi o jakiekolwiek wykluczenia, które tutaj są, to myślę, że studenci widzą, że na przykład w budynku piątym, no nie ma windy na piętro” (K3), “[...] ja zauważam na przykład takie rzeczy, że sama miałam w tamtym roku w budynku 18 zajęcia. I ja powiem szczerze, tam nie zauważyłam jakiegoś podjazdu. [...] Nie wiem, gdzie tam jest winda, powiem szczerze.” (K4).

Wykres 7. Najbardziej widoczne bariery architektoniczne w SGGW według badanych studentów

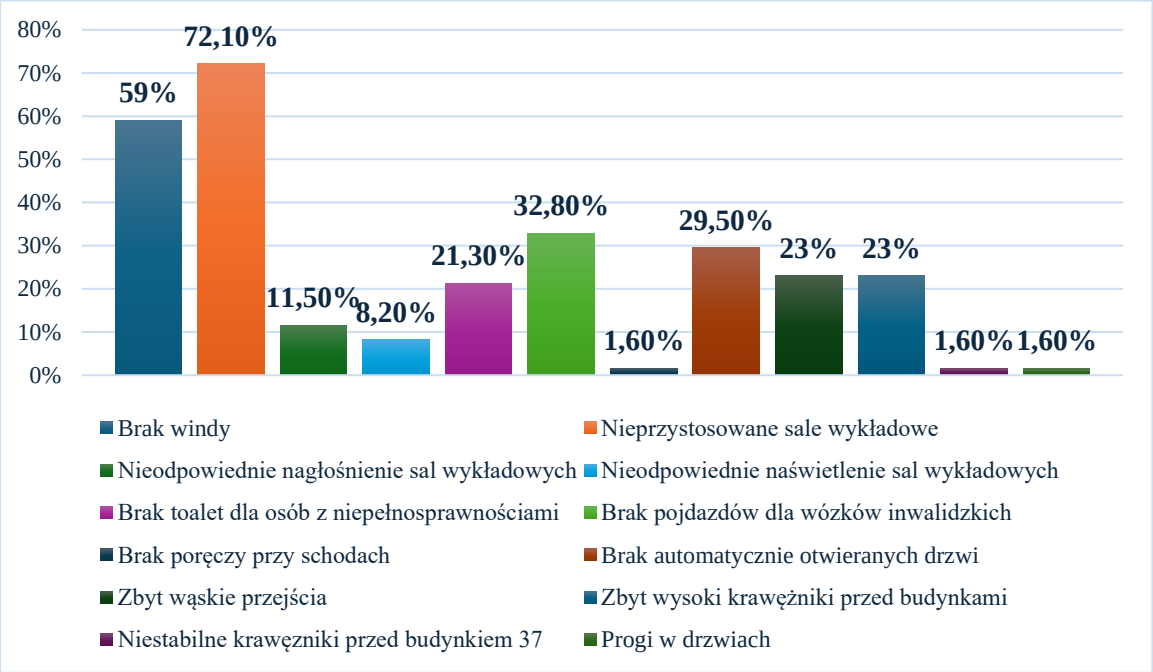

Źródło: Badanie własne.

3.2.3 Działania uczelni wspierające inkluzywność osób z niepełnosprawnościami.

W ankiecie CAWI pytania o prowadzone działania uczelni w ramach inkluzywności miały za zadanie analizę strategii i działań realizowanych przez uczelnię w celu przeciwdziałania możliwej stygmatyzacji osób z niepełnosprawnościami. Na pytanie “Czy według Ciebie, na uczelni widoczne są działania w zakresie poszerzenia świadomości na temat osób z niepełnosprawnościami, np. kampanie społeczne, warsztaty integracyjne, szkolenia?” tylko 15,5% respondentów odpowiedziało pozytywnie, a aż 57,4% odpowiedziało, że takie działania nie są widoczne, 27,1% było niezdecydowanych. Respondenci, odpowiadający pozytywnie na powyższe pytanie, mieli za zadanie w kolejnej części określić jakie formy te widoczne działania przyjmują. Do wyboru mieli zestaw wielokrotnej odpowiedzi: warsztaty integracyjne, szkolenia, kampanie społeczne, kursy i przedmioty fakultatywne, prowadzenie

wolontariatu, zwiększanie ilości materiałów edukacyjnych oraz możliwość wpisania własnych. Respondenci, którzy ocenili te działania pozytywnie, wskazali przede wszystkim na szkolenia (60%) oraz kampanie społeczne (60%), co świadczy o ich największej widoczności. Kolejne miejsca zajmują: zwiększanie ilości materiałów edukacyjnych (55%) oraz warsztaty integracyjne (50%), a najmniej popularne okazały się kursy fakultatywne (25%) i wolontariat (35%).

Kolejnym pytaniem dotyczącym działalności wspierających osoby z niepełnosprawnością było pytanie o Biuro ds. Osób z niepełnosprawnościami i dostępnością znajdujące się w SGGW. Brzmiało ono: "Czy znasz miejsce, w którym mogą zasięgnąć pomocy osoby z niepełnosprawnościami na terenie SGGW?". Wyniki pokazały, że tylko 28,7% studentów wie o istnieniu tej jednostki, natomiast 14% nie potrafiło jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie, co sugeruje, że BOND wciąż nie jest wystarczająco rozpoznawalny. Może to wynikać z faktu, że biuro działa pod obecną nazwą stosunkowo krótko – od około dwóch lat. Wśród osób, które znają BOND, 51,4% oceniło jego dostępność jako dobrą, podczas gdy 35,1% pozostało niezdecydowanych. Problemem okazała się jednak widoczność lokalizacji biura na kampusie – tylko 21,6% respondentów uznało ją za odpowiednią, natomiast 51,4% uważa, że miejsce to nie jest dostatecznie wyeksponowane.

Z wywiadów IDI wynika, że w ramach wsparcia studentów i pracowników organizowane są różnorodne szkolenia, głównie dla kadry akademickiej oraz koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami. Jak wskazali badani, szkolenia dotyczą m.in. problemów psychicznych, współpracy ze studentami w spektrum autyzmu oraz postępowania w sytuacjach kryzysowych: "Głównie to były szkolenia dla pracowników naszego instytutu, jak współpracować ze studentami o specjalnych potrzebach, prawda... W jaki sposób się z nimi komunikować... W jaki sposób pracować konkretnie tutaj ze studentami w kryzysie psychicznym, były też szkolenia dotyczące pracy ze studentami w spektrum autyzmu, także no naprawdę sporo było tych szkoleń" (M2). Jednym z istotnych elementów było również przygotowanie pracowników do podstaw komunikacji w języku migowym: "[...] duża liczba pracowników na wydziale jest przeszkolona, jeżeli chodzi o język migowy [...] i tak patrząc na przestrzeni całej uczelni to z pięć osób to myślę, że na pewno mamy" (M2).

Analiza pokazała jednak, że liczba szkoleń skierowanych do studentów jest zdecydowanie mniejsza: "Tylko tak jak mówię, no większa liczba, przynajmniej w momencie, kiedy tak jakby ja się tym zajmowałam, no to większa liczba tych szkoleń była skierowana dla pracowników. Natomiast dla studentów, nie chce skłamać, jedno jeśli nie dwa szkolenia były u nas na Wydziale" (K3). Brakuje regularnych działań integracyjnych dla studentów, choć

pojawiają się sporadyczne inicjatywy, jak te związane z Międzynarodowym Dniem Osób z Niepełnosprawnościami: „Jest takie spotkanie drugiego, trzeciego grudnia, gdzie przybliżamy potrzeby studentów i w ogóle ludzi z niepełnosprawnościami" (M2). Warsztaty i wykłady organizowane z tej okazji koncentrują się na zwiększaniu świadomości społecznej i przybliżaniu codziennych wyzwań osób z niepełnosprawnościami.

Warto zauważyć, że studenci rzadko zgłaszają własne pomysły na integrację lub wsparcie osób z niepełnosprawnościami: „Myślę, że to jest związane z tym, że studenci nie przyznają się do tego, że mają problemy" (K3). Niemniej, pojawiają się oddolne inicjatywy, takie jak tworzenie grup wsparcia: „Studenci chcieli stworzyć coś w rodzaju terapii grupowej, żeby się wspierać nawzajem w różnych trudnych sytuacjach" (M2).

3.2.4 Postawy społeczne wobec osób z niepełnosprawnościami

W celu diagnozy postaw społecznych próby badawczej, zostało określonych kilka pytań w ankiecie, których zadaniem było ukazanie jakie postawy przyjmują studenci SGGW, gdy mają styczność z niepełnosprawnością na uczelni. Zastosowano pytanie ze skalą Bogardusa, która stosowana jest tylko w specyficznych badaniach – do określenia uprzedzeń wobec przedstawicieli innej grupy społecznej[51]. Pytanie z tą skalą, brzmiało: „Czy był(a)byś skłonn(a)y i przystał(a) na to, aby". W tym pytaniu zadano kilka ważnych podpytań, które dobrze pokazywały postawy studentów do coraz to bardziej prywatnych spraw. Pierwsze z pytań „Osoba z niepełnosprawnością była reprezentantem władz uczelni" oraz „Osoba z niepełnosprawnością była Twoim wykładowcą", które nie naruszały *stricte* sfery prywatnej studentów, były najczęściej odbierane pozytywnie. Na odpowiedź „Tak" w tych pytaniach wskazało 96,9%. Coraz to dalsze pytania, które zaczęły wchodzić w sferę osobistą studentów były powoli gorzej odbierane przez respondentów. Pytanie „Osoby z niepełnosprawnością była Twoim współpracownikiem w ramach grupowych projektów akademickich", było pozytywnie rozpatrzone przez 95,3%. „Pomagać osobie z niepełnosprawnością w środowisku akademickim, gdyby potrzebowała wsparcia w codziennych czynnościach", otrzymało 87,5% odpowiedzi „Tak". Najgorzej odbieranym pytaniem było pytanie dotyczące dzielenia pokoju w akademiku z osobą z niepełnosprawnością, gdzie było najwięcej odpowiedzi Nie, które wynosiły 26,6%. Aby zmierzyć postawy społeczne studentów wobec osób z niepełnosprawnościami, ankieta zawierała pytania oparte na skali Bogardusa. Narzędzie to jest stosowane w badaniach dotyczących uprzedzeń wobec określonych grup społecznych i

[51] Encyklopedia Zarządzania https://mfiles.pl/pl/index.php/Skala_pomiaru (dostęp online: 16.12.2024).

pozwala na ocenę gotowości do akceptacji różnych form kontaktu z przedstawicielami tych grup. Pytanie główne brzmiało: „Czy był(a)byś skłonn(a)y i przystał(a) na to, aby...", a kolejne podpunkty odnosiły się do sytuacji o różnym stopniu zaangażowania i bliskości, od neutralnych po bardziej osobiste. Scenariusze dotyczące formalnych i publicznych ról, takich jak „Osoba z niepełnosprawnością była reprezentantem władz uczelni" oraz „Osoba z niepełnosprawnością była Twoim wykładowcą", spotkały się z najwyższą akceptacją – 96,9% respondentów udzieliło odpowiedzi „Tak". Wyniki te pokazują, że studenci generalnie nie mają oporów wobec udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu akademickim na równych prawach. Mniej formalne sytuacje, takie jak „Osoba z niepełnosprawnością była Twoim współpracownikiem w ramach grupowych projektów akademickich", również były wysoko akceptowane – 95,3% odpowiedzi pozytywnych. Nieco mniejszą otwartość wykazano w kontekście sytuacji wymagających zaangażowania w pomoc, np. „Pomagać osobie z niepełnosprawnością w środowisku akademickim, gdyby potrzebowała wsparcia w codziennych czynnościach". Tutaj gotowość do wsparcia zadeklarowało 87,5% uczestników badania. Najmniej akceptacji wzbudziła sytuacja najbardziej osobista: „Dzielenie pokoju w akademiku z osobą z niepełnosprawnością". W tym przypadku 26,6% respondentów wybrało odpowiedź „Nie". Wyniki analizy pokazują, że studenci są zazwyczaj otwarci na współpracę i kontakt z osobami z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim, jednak ich podejście zmienia się w zależności od tego, jak bardzo dana sytuacja wymaga zaangażowania emocjonalnego lub fizycznego.

Kolejnym pytaniem, które miało na celu ocenę postaw respondentów, było pytanie: „W jakim stopniu zgadzasz się ze stwierdzeniem, że studenci z niepełnosprawnościami powinni otrzymać dodatkowe wsparcie ze strony uczelni?". W odpowiedzi na to pytanie zastosowano skalę Likerta, w której 1 oznaczało „zdecydowanie się nie zgadzam", 2 – „nie zgadzam się", 3 – „trudno powiedzieć", 4 – „zgadzam się", a 5 – „zdecydowanie się zgadzam". Celem tego pytania było zrozumienie, w jakim stopniu respondenci uważają, że uczelnie powinny angażować się w zapewnienie dodatkowego wsparcia studentom z niepełnosprawnościami. Skala Likerta pozwalała na wyrażenie różnych stopni zgody lub sprzeciwu wobec tej tezy, co umożliwiło uzyskanie dokładniejszych informacji na temat postaw i przekonań badanych osób. Większość respondentów wyraziła pozytywne stanowisko wobec kwestii dodatkowego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami ze strony uczelni, z wynikiem 83,7%. Zdecydowaną zgodę na tę tezę wyraziło aż 44,2% badanych, natomiast 39,5% zgodziło się z nią w pewnym stopniu. Z kolei 13,2% respondentów wstrzymało się od jednoznacznej odpowiedzi. Warto zwrócić uwagę na wyjątkowo niski odsetek odpowiedzi negatywnych,

który wynosi zaledwie 3,2%. Spośród nich 1,6% badanych zdecydowanie się nie zgadzało, a kolejnych 1,6% nie zgadzało się z tym stwierdzeniem.

Te wyniki świadczą o szerokim poparciu wśród studentów dla idei zapewnienia dodatkowego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim. Zdecydowana większość respondentów uznaje takie wsparcie za ważne, a bardzo niski odsetek negatywnych odpowiedzi może sugerować, że świadomość potrzeby tego rodzaju działań wśród studentów jest na stosunkowo wysokim poziomie. Wstrzymanie się od głosu przez 13,2% respondentów może wskazywać na potrzebę dalszej edukacji lub precyzyjniejszego określenia form wsparcia, które mogłyby spotkać się z pełnym poparciem.

Postawy badanych studentów można określić jako pozytywne i sprzyjające wspieraniu osób z niepełnosprawnościami na SGGW. Potwierdzają to również opinie koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami, którzy opisują studentów jako empatycznych i gotowych do udzielenia pomocy. Jeden z koordynatorów zauważył, że studenci zdecydowanie bardziej chcą pomóc, są empatyczni (K2). Inny koordynator dodał: „Myślę, że studenci są empatyczni, zwłaszcza w kontekście osób z widocznymi problemami, takimi jak trudności w poruszaniu się. W kwestii pomocy i wsparcia nie widzę żadnych wątpliwości ani zastrzeżeń – naprawdę są empatyczni" (K3). Warto także zauważyć informację jednego z koordynatorów, według którego studenci także przychodzą w imieniu innych kolegów Studenci często przychodzą również w imieniu innych osób z niepełnosprawnościami. Na przykład, gdy ktoś miał wypadek, przez co nie mógł uczestniczyć w zajęciach i miał trudności z zaliczeniem, inna osoba przychodziła w jego imieniu, aby wyjaśnić sytuację i poszukać dostępnych form pomocy (K2).

3.2.5 Wykluczenia osób z niepełnosprawnościami

Wykluczenia osób z niepełnosprawnościami to sytuacje, w których osoby te są odsuwane od różnych działań, miejsc czy okazji tylko dlatego, że mają pewne ograniczenia. Mogą to być przeszkody fizyczne, społeczne albo prawne, które sprawiają, że te osoby nie mają równych szans w codziennym życiu. Szczególnie widoczne jest to w kontekście uczelni wyższych, gdzie osoby z niepełnosprawnościami często napotykają na liczne trudności. Brak wind czy podjazdów w budynkach akademickich, niedostosowane sale wykładowe, ograniczony dostęp do materiałów dydaktycznych w formatach odpowiednich dla osób z dysfunkcjami wzroku czy słuchu – to tylko niektóre z problemów.

Kwestia możliwości występowania wykluczeń osób z niepełnosprawnościami została przeanalizowana za pomocą pytania zawartego w ankiecie CAWI: „Czy zaobserwowałeś/aś na

SGGW sytuacje, które mogą prowadzić do wykluczania osób z niepełnosprawnościami?". Pytanie to miało na celu zidentyfikowanie subiektywnych doświadczeń i obserwacji dotyczących wykluczeń w różnych aspektach funkcjonowania kampusu, takich jak infrastruktura, organizacja zajęć czy relacje społeczne. Spośród respondentów, 27,1% wskazało odpowiedź „Tak", co sugeruje, że dostrzegli sytuacje mogące prowadzić do wykluczenia osób z niepełnosprawnościami, a dodatkowe 24% zaznaczyło odpowiedź „Trudno powiedzieć", co może wskazywać na niejednoznaczność zaobserwowanych sytuacji lub brak dostatecznej wiedzy na ten temat. Dodatkowo, ankieta umożliwiła respondentom szczegółowe wskazanie przykładów takich wykluczeń poprzez otwarte pytanie. Celem tego etapu było uzyskanie pogłębionego wglądu w konkretne problemy, które zdaniem respondentów wymagają uwagi.

Podobne zagadnienia zostały również poruszone podczas wywiadów IDI przeprowadzonych z koordynatorami ds. osób z niepełnosprawnościami. Wywiady te miały na celu uzyskanie eksperckiej perspektywy na temat wyzwań związanych z dostępnością i inkluzją na uczelni oraz weryfikację wniosków wynikających z ankiety CAWI. Dzięki zastosowaniu dwóch metod badawczych możliwe było zarówno zgromadzenie opinii studentów, jak i uzyskanie bardziej zinstytucjonalizowanego spojrzenia na kwestie dostępności.

W trakcie analizy dostępności infrastruktury kampusu zaobserwowano, że jedynie 26,7% budynków znajdujących się na starym kampusie wyposażonych jest w działające windy. Wynik ten znajduje swoje odzwierciedlenie w opiniach studentów, spośród których aż 60% wskazało na brak wind lub ich nieprawidłowe działanie jako główny aspekt możliwych wykluczeń studentów. Wskazania te obejmowały zarówno sytuacje związane z całkowitym brakiem tego udogodnienia, jak i problemy techniczne takie jak niedziałające mechanizmy.

W odpowiedziach pojawiły się również relacje wskazujące na sytuację, w której student poruszający się na wózku inwalidzkim napotykał poważne trudności związane z brakiem wind. Wedle sytuacji, którą opisało kilku studentów, brak możliwości zmiany sali zajęć poskutkował koniecznością wnoszenia i znoszenia wózka po schodach. Jeden z respondentów opisał to tak: „Brak wind sprawił, że osoba poruszająca się na wózku musiała zrezygnować, ponieważ codzienne wnoszenie i znoszenie jej z trzeciego piętra było zbyt uciążliwe i ograniczające".

Podobne wykluczenia architektoniczne zostały wskazane również w innych odpowiedziach respondentów. Przykłady obejmują sytuacje takie jak: „np. brak naprawienia migających świateł w bud. 23 – problem dla osób z epilepsją" lub „dwie pary drzwi, jedna po

drugich, gdzie pierwsze otwierane na przycisk i będące „accessible", a drugie bez możliwości otwarcia ich przyciskiem. Windy nie we wszystkich budynkach". Tego typu bariery wyraźnie ograniczają dostępność przestrzeni i wpływają na codzienne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami. Respondenci zwrócili również uwagę na wykluczenia o charakterze społecznym, które obejmują ograniczenia w uczestnictwie w zajęciach, trudności w integracji, a także kwestie związane z regulacjami uczelnianymi. Przykładowo, jedna z wypowiedzi podkreśla: „Wydarzenia organizowane przez samorząd często są organizowane w miejscach ciężko dostępnych dla studentów niepełnosprawnych." Inny respondent wskazał na problem formalnych ograniczeń: „Całkowity brak lub mało możliwości dostosowania zajęć do potrzeb osób niepełnosprawnych, np. standardowy limit jednego dnia nieobecności w ciągu całego semestru".

Zasygnalizowano również trudności w budowaniu relacji społecznych, jak opisano w następujący sposób: „Często się widzi, że osoby z niepełnosprawnością są po prostu usuwane z grup znajomych przez ograniczone możliwości w wielu dziedzinach, którymi interesuje się potencjalna reszta grupy." Dodatkowo, podkreślono wykluczenia dotyczące uczestnictwa w niektórych formach zajęć: „Takie osoby nie mogą uczestniczyć w zajęciach terenowych bądź ciężko byłoby im czuć się swobodnie w niektórych salach uczelni".

Z odpowiedzi uzyskanych podczas wywiadów IDI z koordynatorami wynika, że wśród tej grupy dominuje opinia, iż głównymi wykluczeniami są problemy architektoniczne związane z niedostosowaniem obiektów. Jak zauważył jeden z koordynatorów: „Wydaje mi się, że jeśli chodzi o jakiekolwiek wykluczenia, które tutaj są, to myślę, że studenci widzą, że na przykład w budynku piątym, no nie ma windy na piętro" (K3). Inny koordynator dodał: „[...] ja zauważam na przykład takie rzeczy, że sama miałam w tamtym roku w budynku 18 zajęcia. I ja powiem szczerze, tam nie zauważyłam jakiegoś podjazdu. [...] Nie wiem, gdzie tam jest winda, powiem szczerze" (K4). Pojawiła się jednak odpowiedź odbiegająca od wcześniejszych opinii twierdząca, że takie wykluczenia nie istnieją (K2).

Kolejnym aspektem, który poruszył jeden z koordynatorów, było wykluczenie wynikające ze specyfiki danego kierunku oraz potencjalnych trudności, które mogą wystąpić w przypadku studentów z niepełnosprawnościami. Jak zaznaczył koordynator: „[...] nie chcę być okrutny, ale jeżeli ktoś chce być weterynarzem dużych zwierząt i na przykład porusza się na wózku inwalidzkim, to może być to utrudnione" (M2).

Ponadto, podczas wywiadów zadano pytanie dotyczące autostygmatyzacji studentów z niepełnosprawnościami jako formy wykluczenia. Pytanie to miało na celu weryfikację założonej wcześniej hipotezy, że studenci, którzy zmagają się z niepełnosprawnościami mają

skłonności do samowykluczania się ze środowiska społecznego przez ograniczenia, jakie napotykają w codziennym życiu. Większość koordynatorów nie potrafiła udzielić jednoznacznej odpowiedzi, wskazując raczej na wykształcenie takich zachowań w procesie socjalizacji tych osób (K2). Jeden z koordynatorów dodał: „[...] jestem bardzo przekonana, że wszystkie wcześniejsze doświadczenia, które były naszym udziałem, właściwie od dzieciństwa, no w jakiś sposób nas kształtują i powodują, że odbieramy tę rzeczywistość tak, a nie inaczej" (K4).

3.2.6 Obowiązki koordynatorów ds. studentów z niepełnosprawnościami z ich perspektywy i współpraca studentów z niepełnosprawnościami z koordynatorami ds. osób z niepełnosprawnościami.

Podczas wywiadów IDI koordynatorzy ds. osób z niepełnosprawnościami zostali zapytani o zakres swoich obowiązków oraz współpracę ze studentami. Miało to na celu weryfikację informacji już wcześniej uzyskanych na stronie internetowej uczelni. Dzięki tym rozmowom możliwy był do uzyskania pełen obraz funkcji przez nich pełnionych. Większość respondentów wskazała, że ich głównym zadaniem jest doraźna pomoc i wsparcie studentów, którzy się do nich zgłaszają. Jak podkreślił jeden z koordynatorów: „Mam obowiązek pomóc, jeżeli ktoś przyjdzie" (M1). Inna respondentka dodała: „[...] tak jak moje ostatnie doświadczenia wskazują, to nawet zakrawają o to (obowiązki), że ja pełnię rolę, tak jak ostatnio, takiego troszkę tutora-mentora. Czyli zjawia się u mnie student i ja go wspieram" (K3). Podobne podejście wyraził kolejny koordynator: „No to tak ogólnie do najważniejszych obowiązków koordynatorów należy wsparcie studenta w potrzebie, że tak powiem... wysłuchanie studenta, przekazanie do konkretnego wsparcia, rozwiązania konkretnego problemu" (M2).

W trakcie rozmów wspomniano również o organizowaniu szkoleń oraz wsparciu wykładowców, którzy zgłaszają się po pomoc, gdy nie wiedzą, jak postępować w sytuacji, gdy w grupie znajduje się student z niepełnosprawnościami (K2). Jedna z rozmówczyń zwróciła natomiast uwagę na fakt, że część tych obowiązków została przejęta przez Biuro do Spraw Osób z Niepełnosprawnościami: „Druga rzecz to było właśnie organizowanie szkoleń. Teraz BOND przejął rzeczywiście grono tych obowiązków" (K3).

Kolejnym istotnym obowiązkiem koordynatorów jest planowanie i realizacja zakupów sprzętu wspomagającego dla studentów wymagających dostosowań.[52] Jak zauważyła jedna z

[52] Brak informacji na temat tego, czy każdy z koordynatorów sam wskazuje, czy jest to kolegialna decyzja, jaki sprzęt jest kupowany dla całej uczelni.

osób: „Głównym obowiązkiem było zrealizowanie zakupów sprzętu, który ma pomóc w procesie studiowania" (K3). Inny rozmówca dodał: „[...] ale też zaplanowanie tych wydatków z tego funduszu, o którym wspominałem [...]" (M2). Podkreślono również, że działania koordynatorów podlegają weryfikacji przez Rektora ds. dydaktyki, któremu składane są coroczne sprawozdania z działalności. Jak wspomniano: "[...] spotykamy się z Rektorem, więc zdajemy sprawozdania takie, co zrobiliśmy w budynkach [...] zwłaszcza z początkiem roku akademickiego" (K3). Inna z rozmówczyń dodała, że sprawozdania są obligatoryjne, ponieważ weryfikowane są one również przez Koordynatora ds. Jakości Szkolenia oraz Polską Komisję Akredytacyjną uczelni wyższych (K2). Jednak jeden z koordynatorów podkreślił, że jego zdaniem takie sprawozdania nie mają charakteru obligatoryjnego: "Nie. Zobligowany nie. Być może takie prośby mogą być w mailu. Albo takie sprawozdania czy ktoś w tym roku zgłosił się do mnie, raczej tego typu. Ale na pewno nie, że to jest takie obligatoryjne, że termin mija i muszę coś takiego zrobić" (M1).

Podczas wywiadów zadano również pytanie dotyczące współpracy koordynatorów ze studentami. Głównym obszarem zainteresowania była intensywność kontaktów oraz charakter spraw, z jakimi zgłaszają się studenci. Większość koordynatorów podkreśliła, że wizyty studentów zdarzają się stosunkowo rzadko, najczęściej na początku roku akademickiego. Jak wspomniał jeden z rozmówców: „To było dość rzadko. To było najczęściej na początku roków akademickich. Sami bądź nawet zdarzało się, że z rodzicami przychodzili" (M2). Podobną obserwację poczynił inny koordynator: „Przyznam się, że przez ten rok jak jestem koordynatorem, to raz miałem sytuację, gdzie student zadzwonił i poprosił o interwencję w jakiejś sprawie" (M1).

W prawie każdym przypadku wskazano, że studenci przychodzą głównie w celu uzyskania pomocy lub wsparcia w rozwiązaniu konkretnych problemów. Koordynatorzy zazwyczaj pełnią wtedy rolę doradczą, starając się znaleźć odpowiednie rozwiązanie dla sytuacji. Jak podkreślił jeden z nich: „Najczęściej konkretny problem. Że mają z tym i z tym problem itd." (M2). Inna koordynatorka rozwinęła tę myśl, mówiąc: „Nie, jeśli przychodzą studenci, to zwyczajowo z problemem. No i problem natury, nie wiem, co zrobić, jeśli wyczerpałem liczbę nieobecności, albo, czy może Pani porozmawiać z którymś prowadzącym, a w zasadzie nawet nie to, że czy mogę porozmawiać, ale co student ma zrobić, jak się zachować" (K3). Co ciekawe, choć dominują kwestie związane z konkretnymi trudnościami akademickimi lub organizacyjnymi, pojawiły się również przypadki, w których studenci zgłaszali się po prostu z potrzebą rozmowy lub przegadania pewnych spraw. Jak wspomniała jedna z koordynatorek: „Ale z problemami typu przegadania, w tamtym roku zgłosiła się do

mnie jedna dziewczyna" (K3). Podobnie zaznaczyła inna rozmówczyni, że takie sytuacje również się zdarzają, choć rzadziej (K2).

Większość wywiadów przeprowadzono z koordynatorami, którzy pełnią swoje funkcje od ponad roku. Jednakże jedna z rozmów odbyła się z osobą, która dopiero objęła to stanowisko. W swojej wypowiedzi skupiła się na potencjalnych wyzwaniach, jakie dostrzega w przyszłości oraz na planach, które na tej podstawie udało się jej ułożyć. Wspomniała o trzech perspektywach tych wyzwań. Pierwsza z nich dotyczy środowiska fizycznego i organizacji zgłaszania potrzebnych napraw: „[...] zastanowienie się, w jaki sposób zarządzić tym tak, żeby zgłaszanie tego, co trzeba naprawić, było płynne. Więc taka organizacja bardziej środowiska fizycznego" (K4). Druga perspektywa odnosi się do wsparcia psychologicznego, które, jak zauważyła, jest niezbędne nie tylko dla osób z widocznymi niepełnosprawnościami, ale również dla studentów zmagających się z chorobami przewlekłymi: „Zdecydowanie mam świadomość tego, że nie tylko osoby z niepełnosprawnością taką, które mają orzeczenie i która jest widoczna, ale również pewne ograniczenia wynikające na przykład z chorób przewlekłych. [...] to wsparcie psychiczne jest również bardzo potrzebne" (K4). Trzecią perspektywą jest poszerzenie wiedzy na temat niepełnosprawności w całej społeczności uczelni: „[...] trzecia perspektywa to w ogóle jakby poszerzenie wiedzy. Dotyczące studentów i nas wszystkich, w ogóle na temat niepełnosprawności. I tutaj są pewne pomysły, aczkolwiek nie chcę jeszcze zdradzać jakie. Czyli jakby nie tylko działania skierowane stricte do studentów z niepełnosprawnościami, ale również do ogółu naszej społeczności" (K4). Na podstawie zebranych obserwacji udało się opracować kilka planów, które mają na celu odpowiedź na potrzeby studentów z niepełnosprawnościami. Kluczowym aspektem tych działań jest aktywizacja tej grupy oraz wzmacnianie ich motywacji. Jak wspomniała koordynatorka: „[...] zapraszanie osób, takich mówców motywacyjnych nazwijmy to tak górnolotnie, ale takich, którzy sami się borykają z niepełnosprawnością" (K4). Takie spotkania mogą nie tylko inspirować, ale także integrować studentów i budować poczucie wspólnoty, pokazując realne przykłady osób, które skutecznie pokonują napotkane bariery. Biorąc pod uwagę potrzeby środowiska akademickiego, koordynatorka zgłosiła również chęć podjęcia inicjatywy przeprowadzenia krótkich badań oceniających dostępność kampusu pod względem architektonicznym: „Chciałam zrobić tak, że właśnie sprawdzić dostępność tego środowiska fizycznego" (K4). Kolejnym krokiem jest ocena świadomości studentów na temat niepełnosprawności oraz współistnienia w jednej społeczności akademickiej. Jak podkreśliła koordynatorka: „[...] badająca, jakby może nie potrzeby, ale wszystkich studentów, jeżeli chodzi o świadomość tak, o świadomość i o pomoc, i o takie współistnienie nas obok siebie,

może nie obok siebie, ale razem w jednym środowisku osób z niepełnosprawnością i osób ze szczególnymi potrzebami" (K4). Budowanie świadomości wśród studentów jest kluczowe dla zmniejszenia barier społecznych, przeciwdziałania stygmatyzacji oraz promowania empatii i wzajemnego zrozumienia. Dodatkowo dzięki weryfikacji barier architektonicznych zidentyfikowane zostaną konkretne i wymagane działania konserwatorskie.

3.2.7 Nowoczesne technologie wspomagające na SGGW

Nowoczesne technologie odgrywają kluczową rolę we wspieraniu osób z niepełnosprawnościami na uczelniach wyższych, znacząco poprawiając ich dostęp do edukacji i codzienne funkcjonowanie. Przykłady takich rozwiązań jak syntezatory mowy, klawiatury adaptacyjne, czy pomieszczenia wygłuszające otoczenie, które pomagają studentom z nadwrażliwością sensoryczną, znacznie poprawiają jakość procesu edukacji. Technologie zwiększają dostępność przestrzeni i zasobów edukacyjnych, ale także wspierają integrację społeczną i umożliwiają studentom pełniejsze uczestnictwo w życiu akademickim.

Podczas wywiadów IDI koordynatorzy ds. osób z niepełnosprawnościami zostali zapytani o konkretne rozwiązania i udogodnienia, które uczelnia oferuje studentom z różnymi potrzebami. W odpowiedziach podkreślono różnorodność dostępnych narzędzi i technologii, które mają na celu poprawę komfortu nauki i funkcjonowania w przestrzeni akademickiej. Jednym z przykładów są kabiny akustyczne, które pozwalają studentom uczyć się w ciszy, z dala od hałasu zewnętrznego. Jak zauważył jeden z rozmówców: "W bibliotece znajdują się z kolei komory akustyczne" (M1).

Inny koordynator zwrócił uwagę na pętle indukcyjne, które wspierają osoby niedosłyszące, oraz sprzęty optyczne: "Tak, mamy, bo ja sam kupowałem te sprzęty, są pętle indukcyjne, jest taki powiększalnik [...]" (M2). Dodatkowo, istotnym elementem wsparcia są dostosowania architektoniczne, takie jak schodołazy: "[...] są też schodołazy, jeżeli chodzi o poruszanie się, komunikację [...]" (M2), oraz biurka z regulacją wysokości, które ułatwiają pracę studentom: "[...] biurka np. z regulacją wysokości, mamy takie też na wydziale [...]" (M2).

Szczególną uwagę poświęcono także krzesłom ewakuacyjnym, które są kluczowe dla bezpieczeństwa osób z problemami ruchowymi w sytuacjach awaryjnych: "Ja kupowałem jeszcze krzesła ewakuacyjne [...]" (M2). Rozwiązania technologiczne obejmują również oprogramowania przekształcające tekst na mowę, które wspierają osoby niewidome i słabowidzące: "[...] jest też oprogramowanie czytające dla osób słabowidzących, niedowidzących i niewidomych [...]" (M2).

Kolejnym ważnym aspektem, na który zwrócili uwagę koordynatorzy, jest odpowiednie oświetlenie sal dydaktycznych oraz dbałość o jakość obrazu z projektorów i monitorów: “Tak, no porządne projektory, takie, żeby była ostrość odpowiednia, lampy, że muszą być wymieniane systematycznie, żeby to nie był taki wyblakły obraz wiadomo” (M2). Dodatkowym udogodnieniem jest skaner kilkuformatowy znajdujący się w bibliotece, który umożliwia skanowanie książek i przekształcanie ich na pliki OCR: “[...] w bibliotece jest skaner kilkuformatowy, gdzie można różne książki też skanować później do pliku OCR [...]” (M2). Takie rozwiązania znacznie poprawiają jakość procesu edukacji studentów.

Rysunek 12. Mata do ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Bibliotece Głównej SGGW

Źródło: badanie własne.

3.2.8 Wnioski

Badanie świadomości studentów na temat osób z niepełnosprawnościami objęło ocenę poziomu wiedzy, zainteresowania kampaniami edukacyjnymi oraz dostępnych form wsparcia na uczelni. Wyniki wskazują na umiarkowany poziom wiedzy i gotowość studentów do jej poszerzania, a także wysoki poziom wrażliwości społecznej i zainteresowania tematem, potwierdzone zarówno w ankietach, jak i wywiadach. Analiza barier architektonicznych wykazała dobre dostosowanie nowego kampusu w porównaniu z niejednoznacznymi ocenami

starego kampusu. Najczęściej wskazywane problemy to brak wind, podjazdów oraz niedostosowane sale wykładowe. Ponadto ponad połowa studentów nie zauważa działań wspierających inkluzywność, choć najczęściej wskazywanymi inicjatywami były szkolenia i kampanie społeczne. Jedynie 28,7% ankietowanych wie o dedykowanym miejscu pomocy dla osób z niepełnosprawnościami na terenie uczelni. Postawy społeczne studentów wskazują na wysoką akceptację formalnych ról osób z niepełnosprawnościami, takich jak wykładowca czy reprezentant uczelni, przy jednocześnie niższym poziomie otwartości w kwestiach osobistych, np. współdzielenia pokoju w akademiku. Analiza odpowiedzi wskazuje na pozytywne i wspierające postawy badanych studentów wobec osób z niepełnosprawnościami na SGGW. Tę obserwację potwierdzają również opinie koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami, którzy charakteryzują studentów jako empatycznych i wykazujących gotowość do udzielania pomocy. Badanie uwidoczniło istotne bariery architektoniczne, społeczne i regulacyjne, ograniczające pełne uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu akademickim. Ograniczenia infrastrukturalne, niedostosowane zajęcia oraz trudności integracyjne, jak ograniczone możliwości uczestnictwa w wydarzeniach uczelnianych, zostały potwierdzone w wywiadach z koordynatorami. Koordynatorzy odgrywają kluczową rolę w organizacji szkoleń, zakupie sprzętu wspomagającego oraz wsparciu dydaktycznym. Ich działania koncentrują się na rozwiązywaniu problemów akademickich, organizacyjnych i programowych, co przyczynia się do zwiększenia dostępności edukacji. Wprowadzenie nowoczesnych technologii, takich jak syntezatory mowy, klawiatury adaptacyjne, pętle indukcyjne czy sprzęt optyczny, znacząco poprawiło dostęp do edukacji i integrację społeczną. Innowacyjne rozwiązania na SGGW umożliwiają pełniejsze uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu uczelnianym.

3.3 Analiza eksperymentu

Eksperyment został przeprowadzony 19.11.2024 roku o godzinie 11:20. Polegał on na przejściu przez kampus Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie przez osobę z zespołu badawczego, z zakrytymi oczami. Trasa obejmowała drogę z głównego wejścia do Biblioteki SGGW, przez plac znajdujący się przed budynkiem 37, do budynków sportowo-dydaktycznych. Druga osoba z zespołu, pełniła funkcję nawigatora. Celem było doświadczenie w praktyce, z jakimi trudnościami i wyzwaniami architektonicznymi zmagają się osoby z niepełnosprawnościami, w tym przypadku z niedowidzeniem lub utratą wzroku oraz ocena dostępności kampusu z perspektywy osoby niewidomej i umożliwią opracowanie rekomendacji dla uczelni. Trasa eksperymentu obejmowała drogę spod Biblioteki Głównej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego, do bramy obok Studium Praktycznej Nauki Języków

Obcych SGGW co obejmuje odległość 1 kilometra i 100 metrów. Praktyczna część eksperymentu zajęła 21 minut.

Pierwsza trudność została napotkana na rozdrożu w pobliżu budynku 37, gdzie ścieżki rozchodziły się w cztery kierunki, otoczone obniżonymi krawężnikami. Konstrukcja ta doprowadziła do zejścia z wyznaczonej trasy i potknięcia się na trawniku. W tym momencie konieczna była interwencja nawigatora, który pomógł wskazać właściwą ścieżkę.

Kolejny etap trasy, do parkingu przy budynku 32, przebiegał bez większych komplikacji, choć napotkano nisko zwisające gałęzie nieprzyciętych krzewów wzdłuż ścieżki. Uczestnik badania kilkakrotnie zahaczał o roślinność, co wywoływało dyskomfort i wymuszało bardziej ostrożne przemieszczanie się. W obliczu tych wyzwań zdecydowano o kontynuowaniu trasy przez parking, który okazał się pozbawiony większych przeszkód, aż do momentu dojścia do ulicy. Przekroczenie tej ulicy wymagało wsparcia nawigatora, ze względu na brak oznaczeń umożliwiających bezpieczne przejście dla osoby niewidomej. Dodatkowo, zmiana wysokości krawężników na tym odcinku wprowadziła dezorientację i doprowadziła do kilku potknięć.

Dalsza część trasy, przebiegająca w pobliżu terenu budowy oraz ulicy, charakteryzowała się zwiększonym poziomem niepokoju u uczestnika eksperymentu. Hałas generowany przez ruch pojazdów i prace budowlane dodatkowo utrudniał orientację, co skutkowało kurczowym trzymaniem się nawigatora. Na tym etapie szczególnie widoczna była potrzeba zapewnienia wsparcia w postaci technologii asystujących.

Ostatnią istotną przeszkodą okazały się donice oraz blokady parkingowe rozmieszczone niesymetrycznie na parkingu w pobliżu budynków dydaktyczno-sportowych. Niekonwencjonalne ustawienie tych elementów infrastruktury doprowadziło do kilkukrotnych kolizji z nimi, co wywołało frustrację i zmęczenie u uczestnika.

Najważniejsze uwagi dotyczące infrastruktury to: wypłaszczone krawężniki zasypane liśćmi i zarośnięte trawą, co uniemożliwia identyfikację granic między chodnikiem a trawnikiem; brak krawężników lub innych form oznaczeń na rozdrożach, co powoduje dezorientację i utrudnia orientację w terenie; obecność bardzo wysokich krawężników w niektórych miejscach; wystające krzewy przy alejkach i ulicach, które zawężają ścieżki; duże przeszkody, takie jak donice czy blokady parkingowe; brak wyznaczeń określających granice parkingów, ulic i innych obszarów; brak napisów w alfabecie Braille'a na tabliczkach informacyjnych; nierówne i chwiejące się płyty chodnikowe; nierówne studzienki kanalizacyjne; oraz kosze ustawione przy chodnikach, które znacznie zawężają ich szerokość.

Rysunek 13. Bariery architektoniczne 1

Źródło: badanie własne.

Zdj.1. Niejednolite wypoziomowanie studzienek

Zdj.2 Donice oraz blokady parkingowe na środku przejść

Zdj.3 Chwiejące się płyty chodnikowe i wystająca kostka

Pomimo faktu, że eksperyment został zrealizowany przez zespół dobrze zaznajomiony z trasą i pokonujący ją regularnie, przeprowadzone obserwacje wskazują, że samodzielne poruszanie się po kampusie przez osobę niewidomą lub niedowidzącą, byłoby wysoce problematyczne, a nawet praktycznie niewykonalne. Zidentyfikowane bariery przestrzenne oraz napotkane trudności znacząco wpływały na poziom niepokoju i dezorientacji uczestnika badania. Uwzględniając rozległość terenu kampusu, potencjalne zagubienie mogłoby prowadzić do całkowitej utraty orientacji przestrzennej.

Rysunek 14. Mapka trasy przebiegu eksperymentu

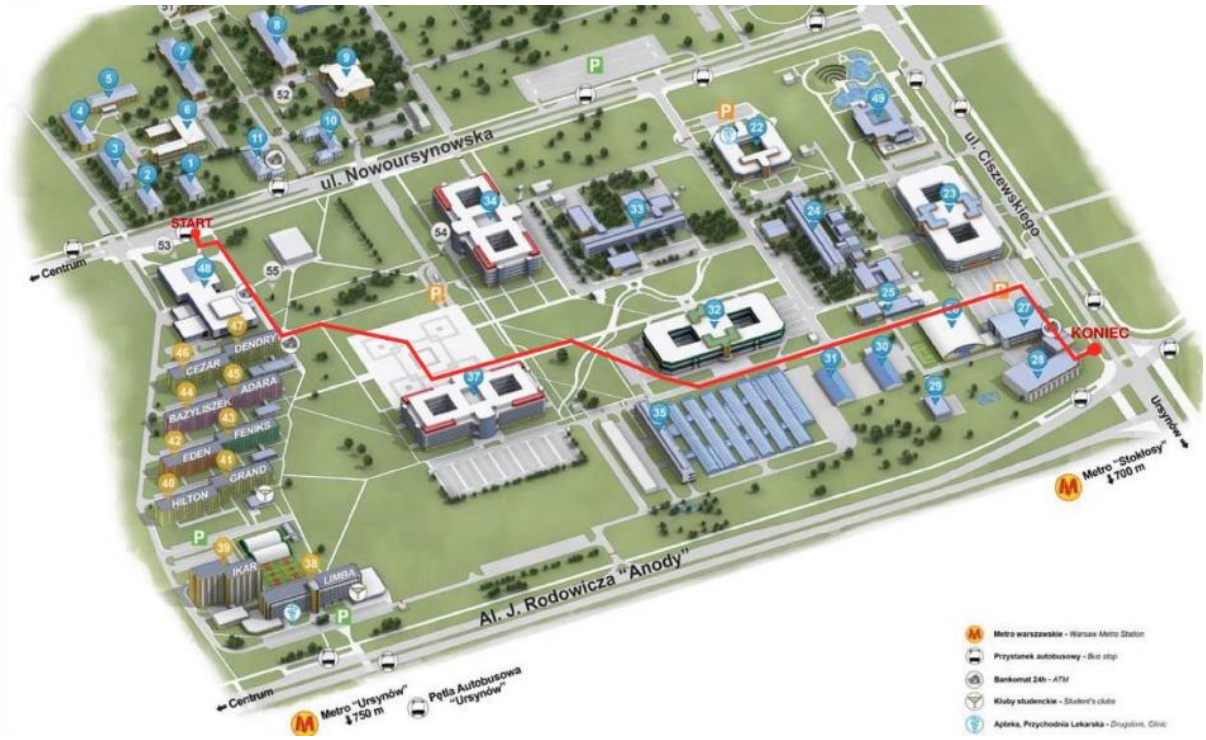

Źródło: opracowanie własne, mapka trasy przebiegu eksperymentu na podstawie: https://www.sggw.edu.pl/kampus/mapa-kampusu/ (dostęp online: 09.12.2024.)

3.4 Analiza badania terenowego

Obserwacja terenowa, będąca kluczowym elementem badania dostępności infrastruktury kampusu, została przeprowadzona na starym kampusie w dniach 18.11.2024r oraz 25.11.2024 r., z kolei na nowym kampusie w dniu 25.11.2024 r. i 03.12.2024 r. W ramach przyjętej metodologii skupiono się na wizualnej inspekcji poszczególnych budynków oraz ich otoczenia. Dane zostały zgromadzone przy użyciu spersonalizowanego formularza obserwacyjnego, co pozwoliło na systematyczne i porównywalne oceny dla każdego z wybranych obiektów. Przeprowadzona analiza dostępności infrastruktury kampusu objęła następujące budynki, sklasyfikowane według przynależności do "starego" lub "nowego kampusu": Stary kampus – budynki numer 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 17, 18, 19, 21; Nowy kampus – budynki numer 22, 23, 24, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 37, 48, 49. Nie wszystkie budynki zostały uwzględnione w analizie z uwagi na różne czynniki. W niektórych przypadkach obiekty były całkowicie niedostępne, co uniemożliwiło ich ocenę pod względem dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo, podjęto decyzję o pominięciu niektórych obiektów, które nie pełnią żadnych funkcji bezpośrednio związanych z

działalnością dydaktyczną, administracyjną lub socjalną skierowaną do studentów, co czyniło ich analizę mniej zasadną w kontekście przeprowadzanych badań.

W poniższej tabeli przedstawiono procentowy udział budynków wyposażonych w udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami w podziale na stary i nowy kampus. Dane wskazują na istotne różnice w poziomie dostosowania infrastruktury między analizowanymi częściami uczelni, przy czym nowy kampus cechuje się wyraźnie wyższym poziomem dostosowania. W przypadku starego kampusu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie jedynie w 49,6% spełnione zostały kryteria dostępności (takie jak obecność windy, podjazdu, oznaczeń w alfabecie Braille'a, przycisków do automatycznego otwierania drzwi wejściowych, przystosowanych toalet, obniżonych krawężników, oznakowania dróg ewakuacyjnych z odpowiednim oświetleniem oraz poręczy). W nowym kampusie odsetek ten wynosi aż 83,76%, co świadczy o znacznie lepszym dostosowaniu tej części kampusu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 2. Udział procentowy budynków wyposażonych w udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami w podziale na stary i nowy kampus.

	Podjazd	Braille	Przycisk	Szerokość	WC	Ob_krawężniki*	Oz_dr_ew*	Poręcze	Winda	Łącznie
Stary	73,3%	0,0%	20%	93,3%	60%	80%	20%	73,3%	26,7%	49,6%
Nowy	100%	38,5%	53,8%	100%	92,3%	92,3%	76,9%	100%	100%	83,8%

Źródło: badanie własne.

ob_krawężniki = obniżone krawężniki, umożliwiające swobodny wjazd na teren obiektu

**oz_dr_ew = oznaczona droga ewakuacyjna, znaki są odpowiednio podświetlone*

Zgodnie z przyjętymi kryteriami, najsłabiej dostosowanymi do potrzeb osób z niepełnosprawnościami budynkami na Starym Kampusie okazały się nr 18 oraz nr 19. Oba obiekty nie posiadają wind, ułatwień umożliwiających swobodne wejście do budynku, odpowiednio oznaczonych dróg ewakuacyjnych, ani nawet toalet. Jedynym udogodnieniem, które zaobserwowano był mechanizm umożliwiający dodatkowe poszerzenie drzwi

wejściowych. Z kolei najlepiej dostosowanymi są budynki nr 21 (Wydział Inżynierii Produkcji) oraz nr 6 i 7, oba należące do Wydziału Ekonomicznego.

Najlepiej dostosowanymi budynkami na nowym kampusie okazały się budynki nr 32 oraz nr 37, które w pełni spełniają wymagania związane z dostępnością dla osób z niepełnosprawnościami. Na uwagę zasługuje również budynek nr 49, który, choć nie posiada podjazdu, oferuje alternatywne rozwiązanie w postaci windy. Nie posiada on jednak przycisku otwarcia drzwi oraz informacji, czy po użyciu takiej windy zostanie wezwany ktoś, kto będzie później asystować w otwarciu drzwi. Zauważono jednak dzwonek do portierni, co może być alternatywą takiego rozwiązania. Najsłabiej dostosowanymi budynkami pozostają budynek nr 22 oraz nr 35. W obu obiektach brakuje oznaczeń w języku Braille'a oraz przycisków automatycznego otwierania drzwi. Dodatkowo w budynku nr 22 brakuje obniżonych krawężników, umożliwiających swobodne dostanie się na posesję, a w budynku nr 35 znaki dróg ewakuacyjnych nie są odpowiednio podświetlone.

3.4.1 Toalety dla osób z niepełnosprawnościami

Podczas analizy zwróciliśmy uwagę na obecność i dostępność toalet przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Istotnym kryterium była również możliwość ich natychmiastowego użytkowania, czyli dostępność bez dodatkowych barier, takich jak zamknięcie na klucz. Na starym kampusie toalety dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami znajdują się w 60% obserwowanych budynków. Warto jednak podkreślić, że w niektórych budynkach (np. nr 4) jedna z takich toalet jest stale zamknięta, a klucz można uzyskać w dziekanacie. Problemem jest jednak brak jakichkolwiek informacji o tej procedurze, co sprawia, że osoby z niepełnosprawnościami, zwłaszcza odwiedzające budynek po raz pierwszy, mogą napotkać trudności z dostępem. Na nowym kampusie odnotowano dwa obiekty, w których występuje tymczasowy brak dostępu do toalet przystosowanych dla osób z niepełnosprawnościami. Są to budynki nr 22 i nr 24, oba należące do Wydziału Weterynarii. W budynku nr 24 prowadzone są prace remontowe mające na celu modernizację tego obszaru infrastruktury, zgodnie z wcześniejszymi zapowiedziami. Z kolei w budynku nr 22 toaleta dla osób z niepełnosprawnościami pozostaje zamknięta, a próby uzyskania dostępu do klucza nie przyniosły rezultatów. W portierni poinformowano, że klucz nie jest dostępny lub znajduje się w dziekanacie. Jednakże kontakt z dziekanatem nie rozwiał wątpliwości, ponieważ wskazano tam, że klucz powinien być w portierni, co spowodowało brak możliwości korzystania z tej toalety.

3.4.2 Windy

Jednym z kluczowych elementów infrastruktury wpływających na dostępność kampusu są windy. Na nowym kampusie wszystkie budynki są wyposażone w windy, co wynika z faktu, że większość z nich to nowoczesne, wielopiętrowe konstrukcje. W przeciwieństwie do tego, na starym kampusie windy znajdują się jedynie w 26,7% budynków, co jest związane z ich starszym charakterem architektonicznym i zazwyczaj mniejszą liczbą kondygnacji. Różnice te wynikają z odmiennego okresu powstawania obu kampusów i technologicznych standardów budowlanych, jakie obowiązywały w momencie ich projektowania. Podczas analizy zwrócona została również uwaga na znikomą ilość oznaczeń w języku Braille'a. Tak owe występują jedynie w nielicznych budynkach, na przyciskach w środku windy oraz w kilku miejscach w Bibliotece Głównej. Ich całkowity odsetek wynosi 38,5%, z czego wszystkie te przypadki to obiekty należące do nowego kampusu.

3.4.3 Infrastruktura taka jak: podjazdy, krawężniki, dostosowanie drzwi frontowych

Podobne różnice można zaobserwować w kwestii podjazdów oraz obniżonych krawężników. Na nowym kampusie większość budynków i przestrzeni zewnętrznych została wyposażona w podjazdy oraz odpowiednio obniżone krawężniki, co znacznie ułatwia poruszanie się osobom z niepełnosprawnościami. Dodatkowym atutem tych rozwiązań były poręcze znajdujące się na podjazdach oraz w większości budynków na schodach. Wynika to z nowoczesnych standardów projektowych, które uwzględniają potrzeby różnych użytkowników. Natomiast na starym kampusie takie udogodnienia występują rzadziej, co jest konsekwencją starszych założeń architektonicznych oraz mniejszego nacisku na dostępność przestrzeni publicznych w momencie ich budowy.

Na terenie uczelni większość budynków została zaprojektowana z uwzględnieniem szerszych drzwi, które dodatkowo mogą być otwierane za pomocą specjalnych mechanizmów, co znacząco ułatwia dostęp osobom poruszającym się na wózkach inwalidzkich. Niemniej jednak, w jednym z budynków na starym kampusie (nr 1) brakuje takiej funkcjonalności, co może powodować trudności w swobodnym wejściu do obiektu.

Dodatkowo, uwagę zwraca niewielka liczba przycisków automatycznego otwierania drzwi, które istotnie podnoszą poziom dostępności budynków. Na starym kampusie wyposażenie w te przyciski wynosi jedynie 20% budynków, podczas gdy na nowym kampusie odsetek ten wynosi 53%. Istotne jest także zapewnienie widocznych oznaczeń lokalizacji takich przycisków, co zwiększyłoby ich funkcjonalność dla osób potrzebujących.

3.4.4 Odpowiednie oznaczenie dróg ewakuacyjnych

Oznaczenia wyjść ewakuacyjnych wyposażone w podświetlenie są obecne na starym kampusie w 20% budynków, podczas gdy na nowym kampusie odsetek ten wynosi 76,9%. Takie rozwiązania są kluczowe dla zapewnienia bezpieczeństwa w sytuacjach awaryjnych, szczególnie dla osób z niepełnosprawnościami, które mogą mieć trudności z szybkim opuszczeniem budynku. Dodatkowo, na podstawie uzyskanych danych podczas wywiadów pogłębionych, dowiadujemy się, że procedury istniejące na uczelni, niekoniecznie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Jednym z aspektów tego problemu jest brak czytelnych piktogramów lub oznaczeń w alfabecie Braille'a, co w wielu przypadkach ogranicza ich funkcjonalność.

3.4.5 Dodatkowe uwagi

W trakcie obserwacji przeprowadzonej na terenie starego kampusu zidentyfikowano szereg kwestii wymagających uwagi. W budynku nr 2 odnotowano, że droga prowadząca do głównego holu na parterze, znajduje się pod kątem, co stanowi utrudnienie w dostępie dla jednego z pracowników z niepełnosprawnością (zgodnie z informacją uzyskaną od osoby trzeciej). W budynku nr 6 podjazd dla osób z niepełnosprawnościami usytuowany jest z boku budynku, jednak brak jest widocznych oznaczeń informujących o jego obecności. Dodatkowo, krawężnik znajdujący się w pobliżu budynku nr 7 wymaga naprawy, co potencjalnie wpływa na utrudnienia w poruszaniu się po terenie kampusu.

Rysunek 15. Bariery architektoniczne 2

Źródło: badanie własne.

Zdj.1 Podjazd przed budynkiem nr 6.

Zdj.2 Krawężnik przed budynkiem nr 7.

Zdj.3 Stromy korytarz w budynku nr 2.

3.4.6 Wnioski

Przeprowadzona analiza dostępności infrastruktury uczelni wskazuje na istotne różnice pomiędzy starym a nowym kampusem. Nowy kampus wyróżnia się wyższym poziomem dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co jest efektem nowszych standardów projektowych i technologicznych. Natomiast stary kampus, z uwagi na starszą architekturę i mniejsze możliwości modernizacyjne, charakteryzuje się znacznie mniejszym stopniem przystosowania.

Analizie poddano różnorodne aspekty infrastruktury, takie jak dostępność wind, podjazdów, obniżonych krawężników, oznaczeń dróg ewakuacyjnych, szerokość drzwi z możliwością ich rozszerzenia oraz obecność toalet dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Na starym kampusie zauważono istotne braki w każdej z tych

kategorii, w tym ograniczoną liczbę podświetlonych oznaczeń dróg ewakuacyjnych oraz nieliczne budynki wyposażone w przyciski automatycznego otwierania drzwi. Nowy kampus natomiast, mimo wyższych standardów, również nie jest wolny od problemów, takich jak tymczasowy brak dostępu do niektórych toalet z powodu remontów czy niewystarczająca liczba oznaczeń w alfabecie Braille'a. W toku badania podkreślono także konieczność zwrócenia uwagi na brak informacji dotyczących procedur dostępu do zamkniętych na klucz toalet oraz problematyczne lokalizacje podjazdów i brak ich oznaczeń.

4. Podsumowanie i rekomendacje

Przeprowadzone badanie dotyczące trudności i wyzwań w funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnościami w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie pozwoliło na szczegółową analizę szeregu aspektów związanych z dostępnością infrastrukturalną, wsparciem technologicznym oraz instytucjonalnym. Głównym celem naukowym projektu był opis i eksploracja tematu dotyczącego osób z niepełnosprawnościami uczęszczających do SGGW w Warszawie. Wyniki wskazują zarówno na obszary wymagające dalszych usprawnień, jak i na działania podejmowane przez uczelnię, które w znaczący sposób poprawiają sytuację tej grupy studentów. Na podstawie powyższych wniosków z analizy, możliwe było sfalsyfikowanie lub weryfikacja postawionych wcześniej hipotez badawczych.

Pierwsza hipoteza, dotycząca dostępności budynków SGGW, została częściowo potwierdzona. Przeprowadzone badanie pozwoliło na częściowe potwierdzenie hipotezy mówiącej, że budynki SGGW nie są w pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co utrudnia im codzienne funkcjonowanie w środowisku akademickim. Analiza wyników ankiety CAWI wskazuje na istotne różnice w poziomie dostosowania infrastruktury między starym a nowym kampusem uczelni. Szczegółowe dane dotyczące infrastruktury potwierdzają te różnice. W starym kampusie kryteria dostępności, takie jak windy, podjazdy, oznaczenia w alfabecie Braille'a czy przystosowane toalety, spełnia jedynie 49,6% budynków. Dla porównania, w nowym kampusie odsetek ten wynosi 83,76%, co świadczy o znacznie wyższym poziomie dostosowania. Należy jednak zaznaczyć, że nawet w przypadku budynków spełniających pewne standardy, pojawiają się problemy praktyczne, które znacząco utrudniają codzienne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami. Przykładem jest sytuacja w starym kampusie, gdzie jedna z dostosowanych toalet pozostaje stale zamknięta, a klucz do niej dostępny jest wyłącznie w dziekanacie. Podobne trudności odnotowano na nowym kampusie w dwóch obiektach należących do Wydziału Weterynarii, tj. w budynkach nr 22 i 24. W budynku nr 24 prowadzone są prace remontowe mające na celu modernizację infrastruktury, co tymczasowo uniemożliwia dostęp do toalety przystosowanej dla osób z niepełnosprawnościami. Z kolei w budynku nr 22 toaleta również pozostaje zamknięta, a próby uzyskania klucza nie przyniosły rezultatu. W portierni poinformowano, że klucz nie jest dostępny lub znajduje się w dziekanacie, natomiast dziekanat wskazał, że powinien on znajdować się w portierni. Taka niejasność organizacyjna skutecznie uniemożliwia korzystanie z toalety, co wskazuje na niedostateczne rozwiązanie kwestii praktycznego dostępu do infrastruktury na terenie uczelni, mimo podejmowanych wysiłków

modernizacyjnych. W odpowiedziach respondentów (ankieta CAWI) pojawiły się relacje wskazujące na poważne trudności, jakie napotykają studenci poruszający się na wózkach inwalidzkich z powodu braku wind w niektórych budynkach. Opisywane sytuacje obejmowały przypadki, w których niemożność zmiany sali zajęć zmuszała studentów do wnoszenia i znoszenia wózka po schodach. Tego rodzaju ograniczenia były na tyle uciążliwe, że w jednym z opisanych przypadków student zrezygnował z kontynuowania zajęć, ponieważ codzienne pokonywanie tej bariery architektonicznej okazało się zbyt trudne do przezwyciężenia.

Nowe technologie stosowane na SGGW znacząco poprawiają dostęp do edukacji dla osób z niepełnosprawnościami, co potwierdzają zebrane dane jakościowe z wywiadów IDI. Rozwiązania takie jak programy czytające tekst dla osób niewidomych i słabowidzących, pętle indukcyjne wspierające osoby niedosłyszące oraz powiększalniki tekstu usprawniają korzystanie z materiałów edukacyjnych. Kabiny akustyczne w bibliotece zapewniają ciszę i komfort pracy, natomiast skanery OCR umożliwiają digitalizację książek, dostosowując je do indywidualnych potrzeb studentów. Dodatkowo biurka z regulacją wysokości i schodołazy wspierają osoby z ograniczeniami ruchowymi, a dbałość o jakość oświetlenia i projekcji obrazu ułatwia naukę osobom z problemami wzroku. Wdrożone technologie zwiększają dostępność przestrzeni i zasobów edukacyjnych, potwierdzając tezę, że nowe technologie stosowane na SGGW poprawiają jakość edukacji i wspierają budowę bardziej inkluzywnego środowiska akademickiego.

Z kolei hipoteza zakładająca niski poziom świadomości studentów na temat osób z niepełnosprawnościami, została obalona. Wyniki ilościowego badania ankietowego, przeprowadzonego w formie ankiety online, wykazały, że świadomość studentów na temat osób z niepełnosprawnościami znajduje się przynajmniej na podstawowym poziomie. Respondenci wykazali zainteresowanie oraz otwartość na kampanie społeczne poruszające tę tematykę, co świadczy o ich wrażliwości na kwestie związane z inkluzywnością i równością. Dodatkowo, wyniki badań wskazują, że studenci są skłonni angażować się w działania na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Ich postawy charakteryzują się empatią oraz gotowością do niesienia pomocy. Te obserwacje znajdują potwierdzenie w opiniach koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami, którzy podkreślają aktywne zaangażowanie i pozytywne nastawienie młodych ludzi wobec osób z niepełnosprawnościami. Wyniki te sugerują, że młode pokolenie odznacza się rosnącą świadomością społeczną i gotowością do budowania bardziej inkluzywnego społeczeństwa.

Czwarta hipoteza mówiąca o działaniach inkluzyjnych prowadzonych przez SGGW, została potwierdzona, zarówno podczas przeprowadzonych wywiadów jakościowych metodą

IDI, jak i analizy danych uzyskanych w ankiecie ilościowej metodą CAWI. W Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie organizowane są szkolenia adresowane zarówno do wykładowców, jak i studentów, przy czym większy nacisk kładzie się na szkolenia dla kadry akademickiej. Tematyka tych szkoleń obejmuje zagadnienia związane z radzeniem sobie z problemami psychicznymi, właściwym postępowaniem wobec studentów z niepełnosprawnościami oraz współpracą ze studentami o specjalnych potrzebach. Koordynatorzy ds. osób z niepełnosprawnościami wykazują gotowość i zaangażowanie w inicjowanie i rozwijanie przyszłych kampanii informacyjnych i edukacyjnych, skierowanych zarówno do studentów, jak i kadry akademickiej. Wyniki ankiety CAWI również wskazują, że badani dostrzegają potrzebę istnienia takich kampanii oraz szkoleń mających na celu zwiększenie świadomości społeczności akademickiej na temat osób z niepełnosprawnościami. Podkreśla to istotną rolę działań edukacyjnych i informacyjnych w budowaniu bardziej inkluzywnego środowiska akademickiego. Warto jednak zauważyć, że wciąż istnieje potrzeba większej promocji BOND-u oraz organizacji regularnych działań integracyjnych i edukacyjnych dla studentów, które zwiększą świadomość i poprawią sytuację osób z niepełnosprawnościami na uczelni.

SGGW stopniowo zwiększa dostępność kampusu dla osób niepełnosprawnych dzięki dofinansowaniu sektora. Hipoteza ta zostaje potwierdzona. Dane wskazują, że uczelnia podejmuje działania na rzecz zwiększenia dostępności swojej infrastruktury, co jest wspierane przez zewnętrzne dofinansowania. SGGW jest beneficjentem projektu „Uczelnia Dostępna" realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (POWER), Oś III „Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju", działanie 3.5 „Kompleksowe programy szkół wyższych". W ramach tej inicjatywy uczelnia wdraża nowoczesne rozwiązania architektoniczne, administracyjne oraz cyfrowe, które mają na celu eliminację barier i dostosowanie kampusu do potrzeb studentów z niepełnosprawnościami. Przykładami tych działań są modernizacje budynków, w których zainstalowano windy, automatyczne drzwi oraz toalety dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W 24 budynkach kampusu wprowadzono rozwiązania eliminujące bariery pionowe i poziome, a drogi, chodniki i miejsca parkingowe zostały przystosowane dla osób z ograniczoną mobilnością. Ponadto uczelnia uwzględnia potrzeby osób z niepełnosprawnościami w procedurach ewakuacyjnych, co świadczy o systematycznej pracy nad poprawą dostępności kampusu.

Studenci Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie mają możliwość ubiegania się o stypendium socjalne, przyznawane na podstawie okazania dokumentacji potwierdzającej niepełnosprawność. Wnioski o zapomogi tego rodzaju należy składać w

dziekanacie właściwego wydziału. Dane dotyczące liczby studentów z niepełnosprawnościami są generowane na podstawie zebranych informacji o przyznanych stypendiach socjalnych. Umożliwia to prowadzenie analiz w zakresie wsparcia oferowanego tej grupie studentów. Warto dodać, że w przeprowadzonym badaniu ilościowym metodą CAWI, 10,1% respondentów wskazało zapomogę socjalną jako istotną formę wsparcia studentów. Wynik ten podkreśla znaczenie stypendium socjalnego jako kluczowego instrumentu pomocy dedykowanego studentom z niepełnosprawnościami. Uzyskane dane świadczą o roli tego rodzaju wsparcia w zmniejszaniu barier finansowych i poprawie warunków studiowania w tej grupie, co może mieć istotny wpływ na ich funkcjonowanie w środowisku akademickim oraz dostęp do edukacji wyższej.

Hipoteza dotycząca zapewnienia przez SGGW instytucjonalnej pomocy dla osób niepełnosprawnych w postaci pomocy psychologicznej, również zostaje potwierdzona. Uczelnia oferuje pomoc psychologiczną dla studentów z niepełnosprawnościami w ramach działalności uczelnianego NZOZ „Student Health Center". Konsultacje psychologiczne są bezpłatne i dostępne zarówno stacjonarnie na terenie kampusu, jak i telefonicznie w czasie trwania roku akademickiego. Tego rodzaju wsparcie odpowiada na potrzeby studentów, którzy mogą borykać się z trudnościami natury psychicznej wynikającymi z niepełnosprawności lub problemów adaptacyjnych w środowisku akademickim. Działania te świadczą o instytucjonalnym zaangażowaniu SGGW w zapewnienie wsparcia psychologicznego, które jest integralnym elementem kompleksowej pomocy dla osób z niepełnosprawnościami.

Podsumowując, SGGW podejmuje konsekwentne kroki na rzecz poprawy warunków studiowania osób z niepełnosprawnościami. Dzięki wsparciu finansowemu z projektów zewnętrznych oraz inicjatywom instytucjonalnym uczelnia wdraża nowoczesne rozwiązania wspierające integrację oraz pełniejsze uczestnictwo tej grupy studentów w życiu akademickim.

Na podstawie przedstawionych wyników badania, należy stwierdzić, że wszelkie rekomendacje dotyczące dalszego rozbudowywania metod wsparcia studentów z niepełnosprawnościami w SGGW powinny uwzględniać przede wszystkim następujące aspekty:

1. Eliminację problemów praktycznych związanych z infrastrukturą.
2. Kontynuację zwiększania dostępności kampusu cyfrowo i administracyjnie.
3. Intensyfikowanie zaangażowania studentów poprzez regularne kampanie i warsztaty integracyjne.
4. Zachęcenie studentów z niepełnosprawnościami do stworzenia inicjatywy zrzeszającej tę grupę (w formie organizacji lub wolontariatu). Przyniosłoby to wiele korzyści

zarówno dla tych studentów jak i samej uczelni. Przede wszystkim, taka organizacja stałaby się przestrzenią wzajemnego wsparcia i integracji, umożliwiając studentom dzielenie się doświadczeniami i pomaganie sobie nawzajem w codziennych wyzwaniach związanych z funkcjonowaniem na studiach. Poczucie przynależności do grupy mogłoby znacząco zmniejszyć poczucie osamotnienia i ułatwić nawiązywanie relacji, budując tym samym silniejsze więzi społeczne. Inicjatywa tego typu miałaby również ogromne znaczenie w kwestii reprezentacji i rzecznictwa na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Działając wspólnie, grupa mogłaby skuteczniej artykułować swoje potrzeby i postulaty, zyskując realny wpływ na kształtowanie polityki uczelni w zakresie dostępności infrastruktury, materiałów dydaktycznych czy adaptacji programów nauczania. Organizacja mogłaby pełnić rolę doradczą, współpracując z władzami akademickimi i wspierając wdrażanie rozwiązań przyjaznych wszystkim studentom ze szczególnymi potrzebami.

Doświadczenia studentów z niepełnosprawnościami na SGGW stanowią interesujący temat wymagający dalszych, dogłębnych badań. Choć grupa ta jest relatywnie niewielka, jej perspektywa może dostarczyć cennych informacji na temat wyzwań i potrzeb związanych z funkcjonowaniem w środowisku akademickim. Warto podjąć wysiłek, aby dotrzeć do tej grupy, uwzględniając jej różnorodne doświadczenia i punkty widzenia. W przyszłości, szczególnie wartościowe byłoby przeprowadzenie badań ewaluacyjnych lub panelowych, które umożliwiłyby analizę zmian w działaniach Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie w obszarze dostosowywania uczelni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Tego typu badania mogłyby dostarczyć informacji o skuteczności wprowadzanych udogodnień oraz wskazać obszary wymagające dalszych ulepszeń. Jednym z potencjalnych kierunków rozwoju takich badań byłoby zwiększenie liczebności próby badawczej lub zastosowanie metodologii umożliwiającej uzyskanie próby probabilistycznej. Dzięki temu możliwe byłoby uzyskanie bardziej reprezentatywnych danych, które odzwierciedlałyby świadomość i postawy całej społeczności studenckiej SGGW wobec inkluzywności i dostępności na uczelni. Szczególną uwagę warto także poświęcić Biuru ds. Osób z Niepełnosprawnościami i Dostępności, które w 2024 roku przeszło restrukturyzację. Obserwacja wprowadzanych zmian oraz ich wpływu na poziom inkluzywności może dostarczyć istotnych wniosków na temat skuteczności wdrażanych rozwiązań. Rozwój BOND-u oraz jego nowe inicjatywy stanowią kluczowy element budowania środowiska akademickiego sprzyjającego równości szans i dostępności. Rozbudowanie tych działań może obejmować również szerzej zakrojone

kampanie edukacyjne skierowane do wszystkich członków społeczności uczelnianej, mające na celu zwiększenie świadomości o potrzebach osób z niepełnosprawnościami.

Bibliografia

Bełza-Gajdzica M., *Student niepełnosprawny - różne oblicza zachowań na marginesie Teorii Wielkiej Piątki Cech Osobowości,* Studia Pedagogiczne, T. 70, 2017, s. 255–264.

Biel-Ziółek K., *Wpływ barier mentalnych, społecznych i zawodowych na jakość życia osób chorych lub niepełnosprawnych*, Nauczyciel i Szkoła, 3(63), Kraków, 2017.

Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, *Badanie aktywności ekonomicznej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym według wykształcenia (BAEL)*, 2024. (dostęp online: 20.10.2024) https://niepelnosprawni.gov.pl/p,81,bael/.

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich*, Dostępność edukacji akademickiej dla osób z niepełnosprawnościami*, Zasada równego traktowania – prawo i praktyka, nr 16, Warszawa 2015.

Czerw M., Karpuszenko E., Kukla D., *Niepełnosprawni w szkolnictwie wyższym – stan obecny i perspektywy*, Szkoła – Zawód – Praca, nr 18/2019, Częstochowa 2019.

Gutowska A., S*tudenci ze szczególnymi potrzebami w przestrzeni akademickiej na przykładzie Uniwersytetu Łódzkiego, Edukacja Dorosłych* 2, 2023, s. 115–129.

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 roku r., Dz. U. 25 października 2012, poz. 1169.

Kowalski W., *Studenci niepełnosprawni w szkołach wyższych*, Humanum nr 2/2010, Warszawa 2010.

Kumaniecka-Wiśniewska A., Zakrzewska-Manterys E., *Studiowanie w narracjach niepełnosprawnych studentów.* Studia Socjologiczne, t. 213, nr 2, 2014 s. 129–152.

Maciąg R., S*tygmatyzacja osób z niepełnosprawnościami w procesie edukacji. Jak badać zjawisko niepełnosprawności. Szanse i zagrożenia założeń teoretycznych i metodologicznych studiów nad niepełnosprawnością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020.

Najwyższa Izba Kontroli, *Informacja o wynikach kontroli. Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcanie i w badaniach naukowyc*h, Nr ewid. 78/2018/P/18/087/LOL.

Przewłocka J., *CAWI–specyfika, wykorzystanie, perspektywy rozwoju, Ewaluacja wobec wyzwań stojących przed sektorem finansów publicznych,* 2009 s. 97–108. Tytko M., *O kształceniu studentów niepełnosprawnych w uniwersytecie,* Polska Myśl Pedagogiczna, II, Numer 2, 2016, s. 359–378.

Rzeźnicka-Krupa, J., *Edukacja i niepełnosprawność – wyrównywanie szans czy reprodukcja społecznych nierówności* [w:] *Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej. Specjalne potrzeby edukacyjne. (Nie)nowe obszary wsparcia w edukacji.,* Krause A., Jurczyk M., Sadowska S., Belzyt J. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2019, (nr 33), s. 52–71.

Sitkowska-Wójcik M., *Osoby z niepełnosprawnościami na uczelniach wyższych (wybrane aspekty*), Alcumena. Pismo Interdyscyplinarne 1 (17), 2024, s. 39–50.

Skalska K., *Kształcenie studentów z niepełnosprawnością jako wyraz społecznej odpowiedzialności uniwersytetu*, Rocznik Pedagogiczny, *45*, Siedlce 2023, s. 71–92.

Szczepanik G., Walat W., *Studiujące osoby niepełnosprawne w opinii studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego*, „Edukacja – Technika – Informatyka" nr 4/30/2019, Wydawnictwo UR, Rzeszów 2019.

Sztobryn-Giercuszkiewicz J., *Alter idem – student z niepełnosprawnością w systemie szkolnictwa wyższego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.

Sztobryn-Giercuszkiewicz J., *Wyrównywanie szans edukacyjnych studentów z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami – nowe wyzwania dla szkolnictwa wyższego w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023.

Tytko M. M., *O kształceniu studentów niepełnosprawnych w uniwersytecie*, Polska Myśl Pedagogiczna, II, Nr 2, 2016, s. 359–378.

Wróblewska A., *Dostępność polskich uczelni: wdrażanie art. 24 Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPON) w obszarze szkolnictwa wyższego,* Studia z Polityki Publicznej 20/2018, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2018.

Żuraw H., *Studenci niepełnosprawni doby ponowoczesności w Polsce*, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych „Pedagogium" w Warszawie, Student niepełnosprawny Szkice i Rozprawy, Nr 14 (7), Warszawa 2014.

Linki online:

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wsparcie. https://www.sggw.edu.pl/uczelnia/rowne-traktowanie-w-sggw/osoby-z-niepelnosprawnosciami/wsparcie/#koordynatorzy (dostęp online: 19.10.2024).

United Nations Information Centre, https://www.unic.un.org.pl/niepelnosprawnosc/definicja.php (dostęp online: 20.10.2024).

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r., MP 1997 nr 50 poz.474 i 475.

https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19970500475/O/M19970475.pdf (dostęp online: 20.10.2024).

https://www.aps.edu.pl/studenci/wsparcie-dla-studentow/osoby-z-niepelnosprawnosciami-lub-innymi-szczegolnymi-potrzebami/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.aps.edu.pl/media/3pspqucy/regulamin-bon-24685_zalacznik_nr_1_do_zarzadzenia_377_2022-1.pdf (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.aps.edu.pl/media/2393299/regulamin-wspierania-student%C3%B3w-z-niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bci%C4%85-przez-asystent%C3%B3w-2020.pdf (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.aps.edu.pl/studenci/wsparcie-dla-studentow/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.aps.edu.pl/studenci/wsparcie-dla-studentow/osoby-z-niepelnosprawnosciami-lub-innymi-szczegolnymi-potrzebami/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://uksw.edu.pl/studenci/studenci-z-niepelnosprawnoscia/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://bon.uksw.edu.pl/pl/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://bon.uksw.edu.pl/dla-studentow/zakres-wsparcia-bon/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://bon.uksw.edu.pl/koordynator-ds-dostepnosci/dostepnosc-architektoniczna-budynkow-uksw/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://uksw.edu.pl/studenci/stypendia-i-pomoc-materialna/ (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sgh.waw.pl/dostepnosc-rozwiazania-dla-osob-ze-szczegolnymi-potrzebami (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sgh.waw.pl/stypendium-dla-osob-z-niepelnosprawnosciami (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sgh.waw.pl/dostepnosc-dla-osob-ze-szczegolnymi-potrzebami (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sgh.waw.pl/wsparcie-dla-osob-z-niepelnosprawnosciami (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sgh.waw.pl/inkluzywna-sgh (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sgh.waw.pl/asystent-studenta-z-asd (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sgh.waw.pl/tlumacz-polskiego-jezyka-migowego-line-w-sgh (dostęp online: 15.12.2024).

https://www.sggw.edu.pl/wp-content/uploads/2023/04/RAPORT-DOSTEPNOSC-BIP-2021.pdf?x87656 raport dostępności z 2021 roku (dostęp online: 16.12.2024)

https://www.sggw.edu.pl/uczelnia/rowne-traktowanie-w-sggw/osoby-z-niepelnosprawnosciami/dostepnosc/#udogodnienia-kampus (dostęp online: 16.12.2024)

https://www.sggw.edu.pl/wp-content/uploads/2023/12/SGGW-Uczelnia-Dostepna.pdf?x87656 (dostęp online: 16.12.2024)

https://www.sggw.edu.pl/wp-content/uploads/2023/12/Procedura-bezpiecznej-ewakuacji-osob-ze-szczegolnymi-potrzebami-w-tym-niepelnosprawnosciami.pdf?x87656 (dostęp online: 16.12.2024)

https://www.pw.edu.pl/deklaracja-dostepnosci (dostęp online: 16.12.2024)

https://www.bisou.pw.edu.pl/Sekcja-ds.-Osob-z-Niepelnosprawnosciami (dostęp online: 16.12.2024)

https://www.bip.pw.edu.pl/Sklad-osobowy/Jednostki-organizacyjne-administracji-centralnej/Biuro-ds.-Spolecznej-Odpowiedzialnosci-Uczelni (dostęp online: 16.12.2024)

https://bon.uw.edu.pl/ (dostęp online: 16.12.2024)

https://bon.uw.edu.pl/jak-uzyskac-wsparcie/ (dostęp online: 16.12.2024)

Aneksy

Aneks 1. Ankieta CAWI

Aranżacja

Szanowni Państwo, jesteśmy grupą studencką z 3. roku Socjologii w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. W ramach zajęć z przedmiotu Projekt badawczy, przeprowadzamy badanie na temat niepełnosprawności na naszej uczelni. Celem ankiety jest zbadanie, jakie są opinie i świadomość studentów SGGW na temat niepełnosprawności oraz jakie są główne bariery architektoniczne i społeczne, z którymi mierzą się osoby z niepełnosprawnościami w SGGW. Ankieta jest w pełni anonimowa, a jej wyniki będą podstawą naszej pracy zaliczeniowej.

Wypełnienie ankiety zajmuje około 6 minut.

Zainteresowanych wynikami bądź chcących zadać pytania, zapraszamy do kontaktu mailowego.

Dziękujemy za poświęcony czas na wypełnienie ankiety.

Moduł 1. Świadomość studentów o osobach z niepełnosprawnościami i szerzonej pomocy

Pytanie jednoodpowiedziowe

1. Określ, na jakim poziomie jest Twoja wiedza na temat osób z niepełnosprawnościami*. *(*W tym badaniu przyjmujemy niepełnosprawność związaną z niepełnosprawnością ruchową, niedowidzeniem, niedosłyszeniem, a także z trudnościami poznawczymi.)*
    1) Mam szeroką wiedzę na temat niepełnosprawności.
    2) Mam podstawową wiedzę na temat niepełnosprawności.
    3) Chciałbym wiedzieć więcej.
    4) Nie mam wiedzy na ten temat.
    5) Trudno powiedzieć.

Pytanie jednoodpowiedziowe

2. Czy znasz miejsce, w którym mogą zasięgnąć pomocy osoby z niepełnosprawnościami na terenie SGGW?
    1) Tak (przejdź do pytania 3)
    2) Nie (przejdź do pyt. 5)

3) Trudno powiedzieć (przejdź do pyt. 5)

Pytanie jednoodpowiedziowe

3. Czy według Ciebie jest to miejsce łatwo dostępne?
    1) Tak
    2) Nie
    3) Trudno powiedzieć

Pytanie jednoodpowiedziowe

4. Czy uważasz, że lokalizacja tych miejsc jest odpowiednio widoczna na kampusie?
    1) Tak
    2) Nie
    3) Trudno powiedzieć

Pytanie jednoodpowiedziowe

5. Czy sądzisz, że zwróciłbyś/aś uwagę na kampanię społeczną dotyczącą wsparcia osób z niepełnosprawnościami?
    1) Tak
    2) Nie
    3) Trudno powiedzieć

Pytanie jednoodpowiedziowe

6. Czy według Ciebie, na uczelni widoczne są działania w zakresie poszerzenia świadomości na temat osób z niepełnosprawnościami, np. kampanie społeczne, warsztaty integracyjne, szkolenia?
    1) Tak (przejdź do pytania 7)
    2) Nie (przejdź do pytania 8)
    3) Trudno powiedzieć (przejdź do pytania 8)

Pytanie wielokrotnej odpowiedzi

7. Jakie są to działania?
    1) Warsztaty integracyjne
    2) Szkolenia
    3) Kampanie społeczne
    4) Kursy i przedmioty fakultatywne

5) Prowadzenie wolontariatu
6) Zwiększanie ilości materiałów edukacyjnych
7) Inne (jakie?)

.....

Moduł 2. Postawy społeczne wobec osób z niepełnosprawnościami.

Pytanie jednoodpowiedziowe

8. Czy zauważyłeś/aś na SGGW zachowania mogące prowadzić do wykluczenia* osób z niepełnosprawnościami? (**Wykluczenia osób z niepełnosprawnościami to sytuacje, w których osoby te są odsuwane od różnych działań, miejsc czy okazji tylko dlatego, że mają pewne ograniczenia. Mogą to być przeszkody fizyczne, społeczne albo prawne, które sprawiają, że te osoby nie mają równych szans w codziennym życiu.)*

   1) Tak (jakie?)

      .....

   2) Nie
   3) Trudno powiedzieć

Moduł 1. Świadomość studentów o osobach z niepełnosprawnościami i szerzonej pomocy

Pytanie od 1 do 3 odpowiedzi.

9. Wybierz maksymalnie 3, według Ciebie, istotne metody wsparcia studentów z niepełnosprawnościami.

   1) Udogodnienia infrastrukturalne
   2) Potrzeba opiekuna
   3) Potrzeba tłumacza PJM (Polski Język Migowy)
   4) Przystosowanie sal wykładowych
   5) Dostosowanie metod nauczania do indywidualnych potrzeb
   6) Zrozumienie przez środowisko, brak możliwych wykluczeń
   7) Pomoc w sprawnym i szybkim poruszaniu się po kampusie np. możliwość korzystania z dodatkowego środka transportu
   8) Otrzymywanie zapomogi socjalnej
   9) Pomoc psychologiczna
   10) Inne (jakie?)

      .....

Pytanie jednoodpowiedziowe

10. W skali od 1 do 5 (gdzie 1 to zdecydowanie się nie zgadzam, a 5 to zdecydowanie się zgadzam) zaznacz jak bardzo zgadzasz się ze zdaniem, mówiącym, że: Studenci z niepełnosprawnościami powinni otrzymać dodatkowe wsparcie ze strony uczelni.

    1 – Zdecydowanie się nie zgadzam

    2 – Nie zgadzam się

    3 – Trudno powiedzieć

    4 – Zgadzam się

    5 – Zdecydowanie się zgadzam

Moduł 2. Postawy społeczne wobec osób z niepełnosprawnościami.

Pytanie jednoodpowiedziowe

11. Czy był(a)byś skłonn(a)y i przystał(a) na to, aby
    1) Osoba z niepełnosprawnością była reprezentantem władz uczelni? TAK/NIE
    2) Osoba z niepełnosprawnością była twoim wykładowcą? TAK/NIE
    3) Osoba z niepełnosprawnością była twoim współpracownikiem w ramach grupowych projektów akademickich? TAK/NIE
    4) Osoba z niepełnosprawnością dzieliła z Tobą pokój w akademiku? TAK/NIE
    5) Pomagać osobie z niepełnosprawnością w środowisku akademickim, gdyby potrzebowała wsparcia w codziennych czynnościach? TAK/NIE

Moduł 3. Bariery architektoniczne

Pytanie jednoodpowiedziowe

12. Czy według Ciebie, budynki **starego** kampusu są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami?

    1 – nie są przystosowane, 2 – raczej nie są przystosowane, 3 - trudno powiedzieć, 4 – raczej są przystosowane, 5 - są bardzo dobrze przystosowane.

Pytanie jednoodpowiedziowe

13. Czy według Ciebie, budynki **nowego** kampusu są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami?

    1 – nie są przystosowane, 2 – raczej nie są przystosowane, 3 - trudno powiedzieć, 4 – raczej są przystosowane, 5 - są bardzo dobrze przystosowane.

Pytanie jednoodpowiedziowe

14. Czy według Ciebie, na SGGW istnieją bariery architektoniczne* (**Bariery architektoniczne to różnego rodzaju przeszkody w przestrzeni publicznej, które utrudniają lub uniemożliwiają dostęp, swobodne poruszanie się i korzystanie z*

przestrzeni osobom z niepełnosprawnościami.), które utrudniają osobom z niepełnosprawnościami swobodne poruszanie się po kampusie?

1) Tak
2) Nie (omiń pytanie 15)
3) Trudno powiedzieć (omiń pytanie 15)

Pytanie wielokrotnego wyboru (maksymalnie 3)

15. Jakie według Ciebie, są najbardziej widoczne bariery architektoniczne na SGGW? (Wybierz maksymalnie 3)
    1) Brak windy
    2) Nieprzystosowane sale wykładowe
    3) Nieodpowiednie nagłośnienie sal wykładowych
    4) Nieodpowiednie naświetlenie sal wykładowych
    5) Brak toalet dla osób z niepełnosprawnościami
    6) Brak podjazdów dla wózków inwalidzkich
    7) Brak poręczy przy schodach
    8) Brak automatycznie otwieranych drzwi
    9) Zbyt wąskie przejścia
    10) Zbyt wysokie krawężniki przed budynkami
    11) Inne (jakie?)

        .....

Moduł 4. Metryczka

1) Płeć
    1) Kobieta
    2) Mężczyzna
    3) Inna
    4) Wolę nie odpowiadać

2) Wiek

    Wpisz: .....

3) Miejsce pochodzenia
    1) Wieś
    2) Miasto poniżej 20 tys. mieszkańców

3) Miasto od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców
4) Miasto od 101 tys. do 500 tys. Mieszkańców
5) Miasto 501 tys. mieszkańców i więcej

4) Kierunek studiów

Wpisz: .....

5) Stopień studiów
    1) Studia I stopnia (licencjackie)
    2) Studia II stopnia (magisterskie)
    3) Studia jednolite magisterskie
    4) Studia III stopnia (doktoranckie)

6) Tryb studiów
    1) Stacjonarny
    2) Zaoczny

Aneks 2. Scenariusz wywiadu

Czy wyraża Pan/Pani zgodę na udział w badaniu? Czy zgadza się Pan/Pani na nagrywanie wywiadu dyktafonem?

Dziękuję za wyrażenie zgody na udział w badaniu. Badania są prowadzone na temat: *Osoby z niepełnosprawnościami w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Trudności i wyzwania.* Celem badań jest rozpoznanie, jakie są doświadczenia koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami, dotyczące wsparcia studentów z niepełnosprawnościami w środowisku akademickim oraz jakie formy wsparcia uczelnia oferuje? Pytania do wywiadu mają charakter otwarty i pogłębiony. Można na pytania odpowiadać dowolnie, jak się tylko ma ochotę. Wszystkie informacje podane w wywiadzie będą wykorzystane tylko do celów badawczych, a wypowiedzi będą zakodowane i zaprezentowane tak, żeby nie była możliwa identyfikacja osoby.

Scenariusz

Moduł 1: Metryczka

- Wiek
- Płeć
- Od jakiego czasu pełni dane stanowisko?

Moduł 2: Współpraca studentów z niepełnosprawnościami z koordynatorami ds. osób z niepełnosprawnościami.

1. Jak często studenci z niepełnosprawnościami udają się do koordynatorów
    a. Z czym się udają najczęściej? (z konkretnymi problemami, chcą się wygadać itd.)
2. Jak wygląda/przebiega (na czym polega) współpraca Koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami z Biurem ds. osób z niepełnosprawnościami i dostępności?

Moduł 3: Szkolenia i edukacja na SGGW.

3. Jakie są prowadzone szkolenia w ramach niepełnosprawności na SGGW?
    a. Jak często się one odbywają?
    b. Jakie i jakich aspektów dotyczą szkolenia organizowane dla wykładowców?
    c. Jakie i jakich aspektów dotyczą szkolenia organizowane dla studentów?

Moduł 4: Obowiązki koordynatorów ds. studentów z niepełnosprawnościami.

4. Co należy do obowiązków koordynatorów ds. studentów z niepełnosprawnościami?
    a. Czy tworzone są sprawozdania?

b. Czy sprawozdania (jeżeli są tworzone) są dostępne dla wszystkich zainteresowanych?

Moduł 5: Integracja osób z niepełnosprawnościami.

5. Czy na SGGW są organizowane warsztaty, które mają na celu integracje osób z niepełnosprawnościami?
    a. Jakie, na czym polegają?
    b. Czy studenci SGGW przychodzą do koordynatorów z własnymi pomysłami dot. wspomagania lub integracji osób z niepełnosprawnościami?

Moduł 6: Technologie wspomagające na SGGW.

6. Jakie nowe technologie, które mogą wspomóc osoby z niepełnosprawnością, są dostępne na SGGW?
    a. Czy jest zapewniony dostęp do technologii wspomagających (sprzętu specjalistycznego i oprogramowania specjalistycznego), w tym udostępnianie odpowiednio wyposażonych stanowisk Biblioteki SGGW, sal dydaktycznych, laboratoriów, na potrzeby związane z kształceniem i prowadzeniem działalności naukowej (klawiatury specjalistyczne, myszki Big Track, drukarki brajlowskie, itp.);

Moduł 7: Świadomość i postawy społeczne.

7. Jak oceniają świadomość studentów SGGW na temat niepełnosprawności?
    a. Czy według nich (koordyantorów) istnieją wykluczenia ze względu na niepełnosprawność na SGGW?
    b. Czy według nich (koordynatorów) osoby z niepełnosprawnościami mogą się autostygmatyzować?
    c. Jeżeli tak, to jakie są tego powody?
    d. Czy koordynatorzy uważają, że powinno istnieć więcej kampanii, które mogłyby podnieść poziom świadomości studentów SGGW?

Moduł 8: Uzasadnienia wywiadu.

8. Jakie ma Pan(i) uwagi co do wywiadu i badania?
9. Czy chciał(a)by Pan(i) coś jeszcze dodać?

Moduł 9: Debriefing

10. Krótkie, ustne podsumowanie wywiadu przez badacza.
11. Udzielenie odpowiedzi na pytania i wyjaśnienie wątpliwości.
12. Podziękowania.

Aneks 3. Mapka dostępności SGGW

MAPKA DOSTĘPNOŚCI	Jest	Nie ma	Uwagi
Podjazd przed budynkiem			
Tablice z Braille'm			
Winda			
Drzwi otwierane na przycisk			
Szerokość infrastruktury			
Toaleta dla osób z niepełnosprawnościami			Czy toaleta jest zamknięta/jeżeli tak to gdzie można otrzymać klucz
Obniżona krawężniki			
Odpowiednie oznakowanie dróg ewakuacyjnych dedykowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami			
Poręcze przy schodach			

Aneks 4. Konspekt projektu badawczego – tabela.

Faza	Etap	Szczegółowe zadanie badawcze	Cel	Hipotezy	Wykorzystane metody
1	Etap 1	• Zebranie informacji do podjęcia działań w zakresie ustalenia możliwości przeprowadzenia badania – dobór populacji oraz możliwości prawnych wykorzystania informacji, które są obligatoryjne dla badania. (kontakt z pełnomocnikiem rektora ds. studentów niepełnosprawnych oraz z biurem ds. osób z niepełnosprawnościami i dostępności) • Studium polskiej literatury przedmiotu oraz dokumentów dotyczących dostępności, prawa polskiego, a także działań podejmowanych na terenie SGGW oraz innych uczelni warszawskich dotyczących studentów z niepełnosprawnością, prowadzących do usystematyzowania stanu wiedzy na temat dotychczasowego dorobku badaczy w zakresie niepełnosprawności środowiska akademickiego oraz działań podejmowanych na wyższych uczelniach warszawskich. • Operacjonalizacja zmiennych (zależny i niezależny)			Analiza danych zastanych (desk research) Analiza dokumentów Analiza porównawcza
	Etap 2	• Stworzenie narzędzi potrzebnych do wykonania badania - kwestionariusz do pomiaru ilościowego (CAWI) poprzez			Badanie ilościowe CAWI

		nadanie empirycznej formy dla treści pozyskanych z analizy danych zastanych. • Stworzenie scenariusza wywiadu IDI. • Stworzenie narzędzia obserwacyjnego. • Walidacja kwestionariusza – badanie pilotażowe metody ilościowej (ankiety) przeprowadzony na grupie studentów z kierunku socjologii.			Badanie jakościowe IDI Badanie terenowe obserwacja. Badanie pilotażowe.
2	Etap 3	• Przeprowadzenie badań z użyciem kwestionariusza CAWI • Przeprowadzenie wywiadów IDI. • Przeprowadzenie obserwacji (oględziny wszystkich budynków SGGW). • Przeprowadzenie eksperymentu.	C1, C2,C4 C1, C3,C5 C1, C2,C5	H1, H2, H3, H4 H5, H2 H6, H7 H1, H2	Badanie ilościowe CAWI Badanie jakościowe IDI Badanie terenowe obserwacja.
3	Etap 4	• Analiza otrzymanych danych ilościowych. • Stworzenie klucza kategoryzacyjnego do wywiadów IDI.	C1, C2,C4 C1, C3,C5	H1, H2, H3, H4	Analiza danych wywołanych.

		• Utworzenie klucza kategoryzacyjnego dla otrzymanych danych z obserwacji.	C1, C2,C5	H6, H7	Analiza danych jakościowych.
	Etap 5	• Utworzenie raportu z badania. • Sformułowanie rekomendacji oraz wniosków dotyczących implementacji możliwych “ulepszeń”. • Sformułowanie rekomendacji do dalszych badań tematyki badawczej w środowisku SGGW.			Desk research. Opis danych wywołanych w procesie badawczym.
	Etap 6	• Przedstawienie wyników badania w formie prezentacji multimedialnej.			

Aneks 5. Klucz kategoryzacyjny – wywiady IDI.

Współpraca studentów z koordynatorami	Kategorie szczegółowe	Podkategorie	Cytaty z kodem badanego
	Jak często studenci z niepełnosprawnościami udają się do koordynatorów	Często	
		Rzadko	
		Coraz częściej	
	Z czym najczęściej się udają?	Problemy	
		Chęć rozmowy	
	Jak wygląda współpraca Koordynatorów ds. osób z niepełnosprawnościami z Biurem ds. osób z niepełnosprawnościami i dostępności?	Wsparcie/współpraca	
		Prowadzenie szkoleń dla koordynatorów i studentów	

Szkolenia i edukacja w SGGW	Kategorie szczegółowe	Podkategorie	Cytaty z kodem badanego
	Szkolenia prowadzone na SGGW dla koordynatorów	Tak	
		Nie	

		Brak informacji	
	Częstość odbywania się tych szkoleń	Rzadko	
		Często	
		Raz do roku	
		Kilka razy w ciągu kadencji	
	Aspekty dotyczące szkoleń	Z jakimi problemami mogą się spotkać	
		W jaki sposób zachowywać się z osobą z niepełnosprawnością	
		Szkolenia o spektrum autyzmu i na temat zdrowia psychicznego	
	Szkolenia prowadzone dla studentów	Są	
		Nie ma	
		Brak informacji	
	Tematyka tych szkoleń	W jaki sposób zachowywać się z osobą z niepełnosprawnością	
		Jak wspierać taką osobę	

Obowiązki koordynatorów	Kategorie szczegółowe	Podkategorie	Cytaty z kodem badanego
	Co należy do obowiązków koordynatora	Doraźna pomoc	
		Wsparcie	
		Szkolenia	
		Zakup sprzętów	
		Zdawanie sprawozdań z działalności w ciągu roku	
	Czy tworzone są sprawozdania	Tak, coroczne dla rektora	
		Tak dla innych instytucji, obligatoryjne	
		Tak, ale nie obligatoryjne	
		Nie są tworzone	
	Czy sprawozdania są ogólnodostępne	Tak	
		Brak informacji	
		Nie	

Integracja osób z niepełnosprawnościami	Kategorie szczegółowe	Podkategorie	Cytaty z kodem badanego
		Nie	

	Organizowanie warsztatów, zwiększających świadomość studentów i integracji	Tak	
		Nie wiem/brak danych	
		Czego dotyczą?	
	Własne inicjatywy (pomysły, z którymi przychodzą) podejmowane przez studentów	Nie	
		Tak	

Technologie wspomagające na SGGW	Kategorie szczegółowe	Podkategorie	Cytaty z kodem badanego
	Jakie nowe technologie, które mogą wspomóc osoby niepełnosprawne, są dostępne na SGGW?	Kabiny akustyczne, pokoje ciszy	
		Syntezator mowy	
		Monitory	
		Skaner	
		Krzesła ewakuacyjne	
		W salach dydaktycznych	

		Specjalne biurka Specjalne słuchawki Dostosowania architektoniczne Pętle indukcyjne Oprogramowanie specjalistyczne	
	Zapewnienie dostępu do technologii wspomagających	Tak	
		Nie	
		Trudno powiedzieć	

Świadomość i postawy społeczne	**Kategorie szczegółowe**	**Podkategorie**	**Cytaty z kodem badanego**
	Ocena świadomości studentów SGGW na temat niepełnosprawności	Wysoki poziom	
		Empatyczni i pomocni	
		Pomoc w imieniu osób z niepełnosprawnościami	
	Wykluczenia ze względu na niepełnosprawność na SGGW	Nie istnieją	
		Wykluczenia architektoniczne	
		Wykluczenia związane z kierunkiem studiów	
		Brak jednoznacznej odpowiedzi	

	Autostygmatyzacja osób z niepełnosprawnościami	Tak, występuje Nie, nie występuje	
	Czy powinno istnieć więcej kampanii, które mogłyby podnieść poziom świadomości studentów SGGW	Tak Powinny być obowiązkowe	

Indywidualne odczucia i plany nowo powołanych koordynatorów	**Kategorie szczegółowe**	**Podkategorie**	**Cytaty z kodem badanego**
	Wyzwania, które dostrzegają koordynatorzy	Organizacja środowiska fizycznego Wsparcie psychiczne osób w potrzebie Poszerzenie wiedzy	
	Działania, które planują koordynatorzy	Aktywizacja osób z niepełnosprawnościami Ocena dostępności kampusu Ocena świadomości studentów	

Spis wykresów

Wykres 1. Podział na stopień studiów 19
Wykres 2. Płeć 20
Wykres 3. Miejsce pochodzenia 21
Wykres 4. Poziom świadomości wśród badanych studentów SGGW 54
Wykres 5. Kampanie społeczne 55
Wykres 6. Metody wsparcia przez uczelnię, które badani uznali za najbardziej istotne w kontekście poprawy sytuacji studentów z niepełnosprawnościami 56
Wykres 7. Najbardziej widoczne bariery architektoniczne w SGGW według badanych studentów 58

Spis rysunków

Rysunek 1. Sekcja "Wsparcie dla studentów" SGGW 26
Rysunek 2. Zakładka "Równe traktowanie" SGGW 27
Rysunek 3. Sekcja "Wsparcie dla studentów" UW 31
Rysunek 4. Zakładka "Biuro ds. Osób z Niepełnosprawnościami" - UW 32
Rysunek 5. Zakładka "Życie studenckie i doktoranckie" PW 38
Rysunek 6. Sekcja "Wsparcie dla studentów" PW 39
Rysunek 7. Biuletyn Informacyjny Politechniki Warszawskiej 39
Rysunek 8. Sekcja "Wsparcie dla studentów" APS 43
Rysunek 9. Materiały i informacje - APS 44
Rysunek 10. Sekcja "Wsparcie dla studentów" SGH 47
Rysunek 11. Sekcja "Wsparcie dla studentów” UKSW 49
Rysunek 12. Mata do ewakuacji osób z niepełnosprawnościami w Bibliotece Głównej SGGW 69
Rysunek 13. Bariery architektoniczne 1 72
Rysunek 14. Mapka trasy przebiegu eksperymentu 73
Rysunek 15. Bariery architektoniczne 2 78

Spis tabel

Tabela 1. Klucz kategoryzacyjny - analiza porównawcza 24
Tabela 2. Udział procentowy budynków wyposażonych w udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami w podziale na stary i nowy kampus. 74